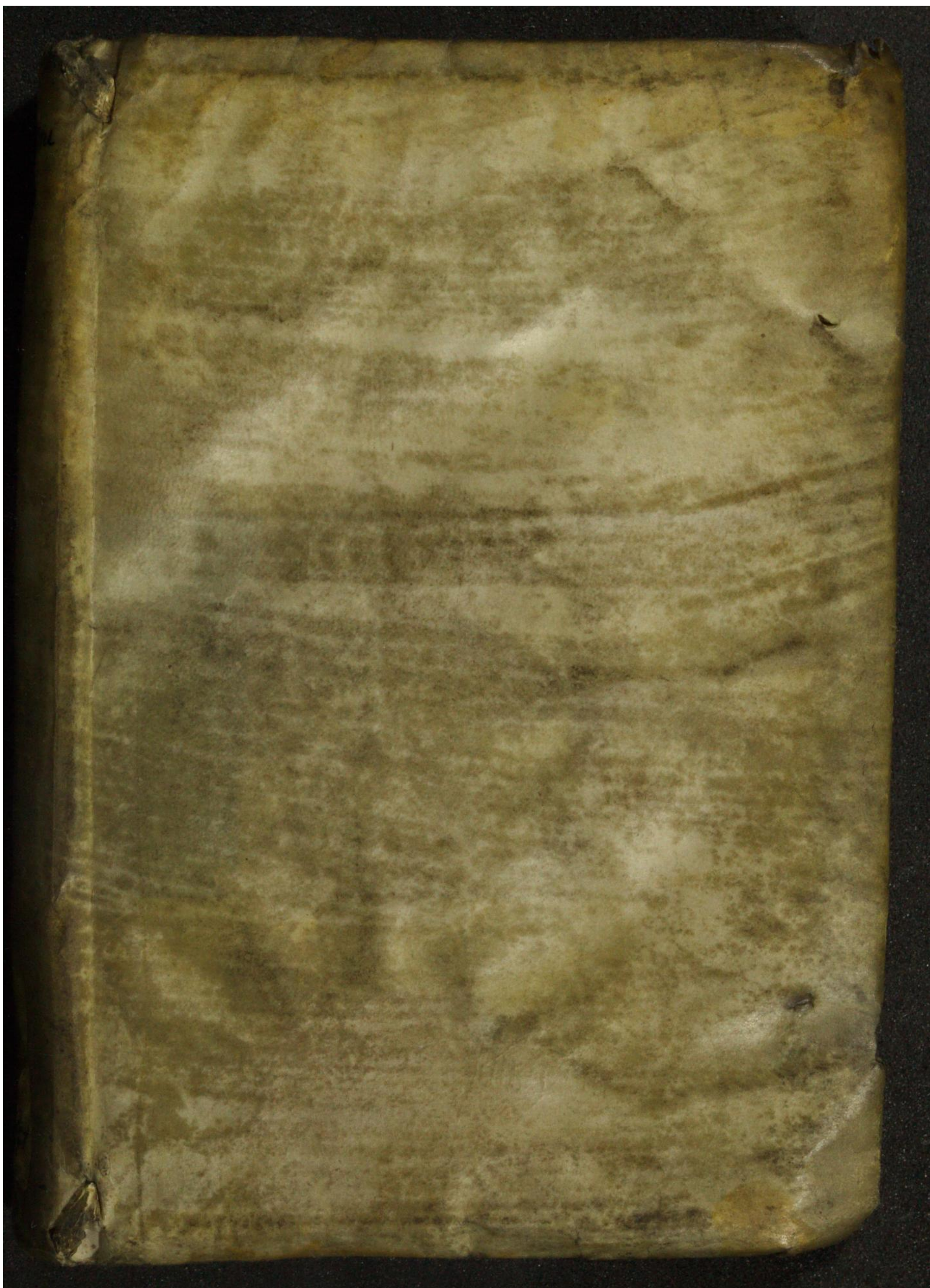
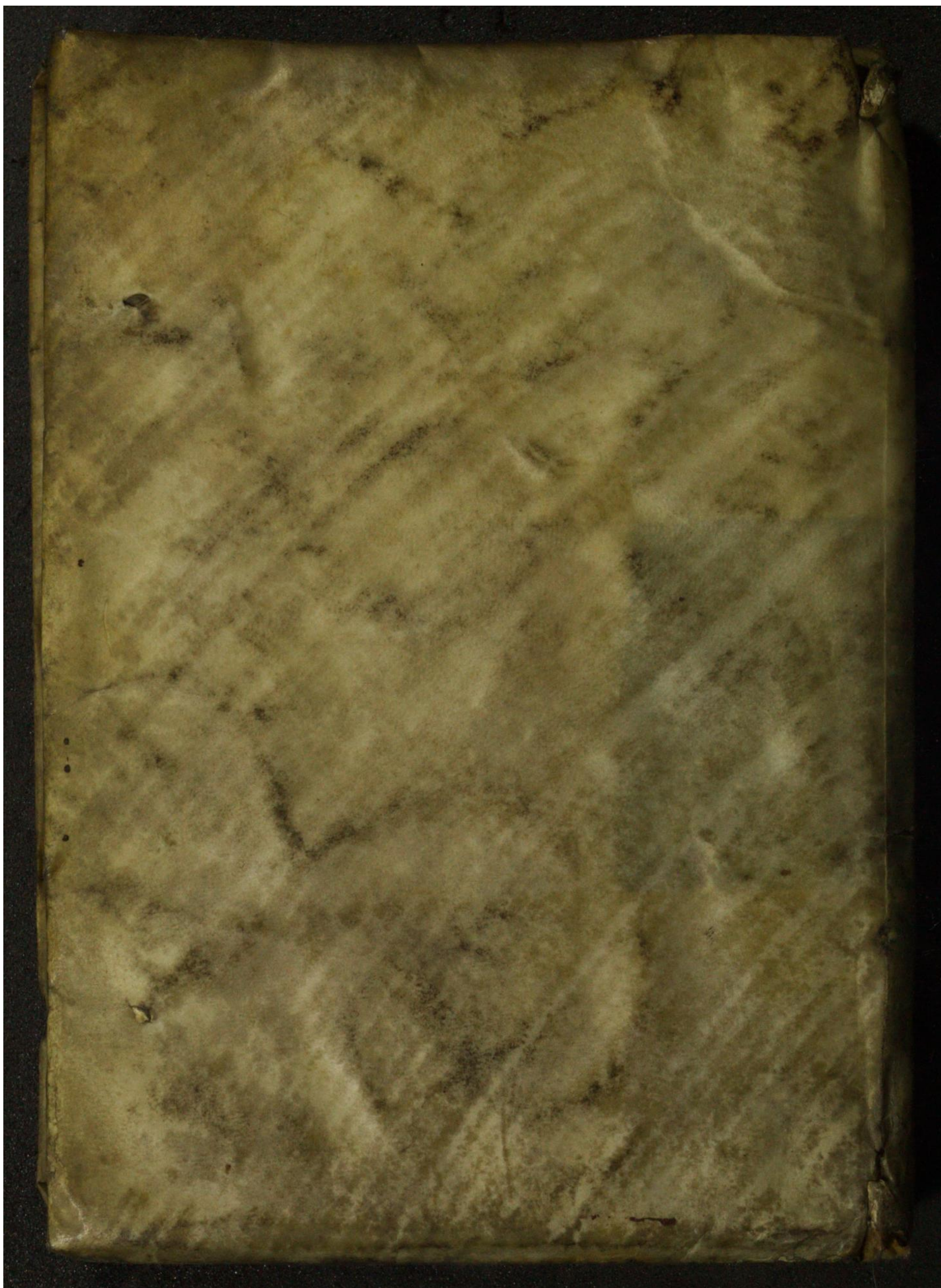

Pietro Castelli
1557

(2)

DE CVRANDIS VVLNERIBVS SCLOPETTORVM,

AVTHORE LEOnardo Botallo Astense Medico.

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO,
M. D. LX.

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO

mo viro Carolo Cosæo Brixiacensi, Tribuno Martiali, & in Subalpina Liguria Proregi meritissimo, Leonardus Botallus Medicus suus salutem plurimã precatur.

ON corporis robore, vel artuum dexteritate, illustrißime atque excellentißime Prorex, humanum genus cæteris animantibus præstare videmus, verùm hercle intelligentia ipsa, qua cũ moderatis viribus, vniuersis, quæ sub Naturæ imperio posita facilè dominamur, vtimúrque prout libet, vel nobis sit vtile, aut quidẽ necessarium. Quaitem intereà duobus bonæ indolis homines, varijs studijs, diuersisq; officijs ac artibus se addixerunt, ita vt ad

temperatam, honestam, iucundamq; vitam nil amplius deesse videatur. At Natura officiosa non modò corpus membris munitum ad omnia terrena negotia paratis, & mentem ad contemplationem, distinctionem, atque rerum electionem nobis plus cæteris sibi subditis elargiri contenta fuit, verumetiam supra hæc, vt linguæ integro munere frueremur, effecit, ad nostræ mentis conceptus significandos, & passiones effingendas, quæ sensuum beneficio nobis afferri solent. Quæ omnia veluti sub nube perpendens, quū adolescentiam agerem, frequenter cõtemplabar, nil vnquã concludens, præterquàm immeritissimum prouidæ Naturæ beneficij esse hominem, qui tempus desidiosè conterens, præstantissimam animæ partem sopitam, sepultámque relinqueret, aut illã in rebus humilibus, vel abiectis damnandísve occuparet. Hinc euentum est, vt quadam discendi cupidine, veluti stimulo concitatus

abhinc annos tredecim fidenter Philosophiæ ac Medicinæ me totum tradiderim, in quibus sub nutu, vel potius fauore excellentiæ tuæ adhuc aßiduus versor. Atqui mihi intereà loci quorundam neotericorum authorum scripta legere accidit, De curandis sclopettorum vulneribus inscripta, quæ cùm diligentia examinauerim, & rationis atque experientiæ omnino vacua esse cognouerim, fore vtile multis in futurū existimaui, si in re hac, quātum experientia colligere, ac ratione comprobare potui (perinde vt vires meæ vsque adhuc ferre potuere) exponerē. Quod nūc peractū opus excellētiæ tuæ dicare non dubitaui, sperans id non humiliorem locum in tuo conclaui rerum memorabilium possessurū, quàm ego in honestißima, magnificentißimaq; domo tua. Nam regum, Principum, magnorúmque virorum domus, quales, quantæq; ipsæ re fuerint, singularum bibliothecæ, rerumq; memorabilium

conclauia, imitantur. Quamobrem vt hoc meum munusculum spernas, causa nō est. Suscipe id igitur eo animo, ac tibi dicatū est. Offertur vtique hilari, atque syncero. Et quanquam eiusmodi lectione non itidem oblecteris, atque philosophorum scriptis, vel mathematum cuiuscunque generis, siue politicorum, aut historiographorū, vel ijs omnibus, quæ ad bellicā facultatem spectant scientijs, vtique tuo nomine tuoq; acutißimo (vt vera fatear) ingenio dignis, circa quas sic apprimè te exercitatum esse compertum est, vt formidet sagax quicūque miles, seu cohortis præfectus, siue archi tectus, vel quantūuis in regendis ciuitatibus instructus doctor, qui de ijs te præsente (Polemarce dignißime) sit verba facturus: plurimi tamen faciam, si hoc quandoque tantum apud te valere intellexero, vt vel paululùm beneuolam memoriam mei tibi deditißimi refricare poßit. Faxit Deus, vt diu, & fœliciter viuas. Vale.

NON modò mitis humano generi Natura fuit, verumetiam (si dicere liceat) plusquã par esset munifica. Nam cùm inter mortales pauci admodum contra pestiferæ cupidinis stimulos niti ausint, sic illa pectora & mentes hominum inuasit, vt æquè ijs ac regina dominetur, imperétque. Hinc fit, vt nemo sua sorte contentus viuat, sed alius alium iugiter opprimere nitatur. Quare mœnia, castra, arces, innumeráque armorum genera quisque struere cœpit. At multorum versuta mens hominum, vsque prona magis in res improbas, ac immanes ætatem agere, quàm in officiosas, ac honestas, se ipsam exercere, nouum aliud, ac (inter cætera, quæ hac ætate sint cognita) perniciosissimum armorum genus excogitauit, quod Sclopettũ appellatur, hoc (inquam) cùm antiquis scriptoribus cognitum nondum fuerit, vel propterea quòd speciale esset de eorum vulnerum curatione scribere potuere, quod hercle diu imperitis chirurgis, & (quod magis molestum fuit) miseris patientibus, negotium facessisse censendum est: quod erroris genus facilè subterfugi poterat, si, qui ante ætatem nostram fuere medici, in scriptis Aristotelis, Hippocratis, & Galeni sæpiùs insudassent, à quibus, & nos, & quoscunque artem medicam factitare delectabit, & dogmata decerpere, & curandorum omnium morborum methodum, & causarum inueniendarum modum perdiscere

oportet, licet singula, quæ nobis euenire possunt, nõ enumerarint, vt qua ratione vulnus curandum sit, quod cornu bos intulit, & aliud, quod pede, quóque modo quod ab ebore, buxo, siue marmoreo lapide, aut (si malis) quod à quadrigæ themone sunt effecta. Scientiarum porrò nulla in hunc modum exponi solet, trigonum rectilineum omnem tres duobus rectis æquiualentes includere angulos: item & quoscunque in eadem circuli portione super arcum constitutos inter se pares esse, siue in marmore, vel ære, vel alia quauis materia fuerint constituta, profert, intelligitque Geometra, nulla earum rerum, quibus formari vnaquæque figura potest, memoria prodita. Non secus Physici scripsere, quum quæcunque causata propter sua principia magis valere, vel homogenea esse nutrienda, cum ijs, quæ nutriunt, protulerunt: sub silentio prætereuntes in quibus hæc omnia euenire poßint. Nam hæc scribere insipientis erat, futiliáque, quanquam ab imperitis, ac rudioribus frequenter exoptentur, quibus medius fidius scripta relinquere prisci sapientes non putarunt, sed ijs, qui (cùm iudicio polleant) & mente, & opera, vniuersalia rectè particularibus accommodare conantur, qua via nos hoc genus vulneris, de quo nunc tractare suscepi, curare didicimus, nec non alia, quorum curam, si nostris institutis arrisẽrint astra, & gratum pluribus sapientibus fore hoc nostrum opusculum intellexero, exponere parabo. Valete.

DE CVRANDIS VVLNERIBVS SCLOPETTORVM,

AVTHORE LEONARDO BOTALLO ASTENSE MEDICO.

VO' tota oratio clarior reddatur,primò quid ſit genus,quod intẽdimus,deſcribere cõueniet,deinde quomodo finem optatum aſſequi poſsit medicus, chirurgúsve, qui rẽ tractabit,exponere,non diſsidẽdo à famigeratorum ſcriptorum ſcientia, non antiquorum modò, verumetiam recentiorum,vbicunque illam ratio comitabitur:etſi quicquã boni in hoc genere à nobis inuentum ſit, (quod non minimum fore exiſtimamus) adiiciendo,omiſſa omni animi gloria,ac tantùm tuendæ veritatis deſiderio motus, patientibúsque occurrẽdi,vbicunque ars prodeſſe poterit. Dicimus igitur ſubiectum noſtri negotij eſſe, vulnus

cum contusione,laceratione, ac sæpius cum ossium fractura, à sclopettorum glande factum. Verùm antè, quàm vlterius progrediamur, cùm inter scriptores neotericos, qui de hac re ex professo tractare susceperunt,nonnulla sit de puluere huius instrumenti disceptatio, dignáque discussione: non erit operę indignum,circa eam paululum laborare. Dicunt autem aliqui,puluerem hunc venenosum non esse,alij sæuientes negant, argumenta frangunt, & contrariam opinionem leuioribus mediis fulciunt. Quare scrutandum erit,quisnam in hoc negotio melius senserit. Nam errantium alius ex falsis falsum, & alius ex falsis aliquid veri condidit, inter quos Alphōsum Ferrium,& Ioannem de vigo in medium ducimus. Hic principiis falsis vtitur, cùm puluerem, ac eius medio vulnus illatum venenosum dicat, ac vstum:curas verò quodammodo principiis suis contrarias, vt facilè iudicare poterit quisquis cum iudicio eius scripta legerit. Alphonsus & falsum concludit, & falsa posuit principia, sibi ipsi sæpius contraria dicens. Puluerem enim, & glandem ab eo proiectam, venenosam esse, ex consequenti & vulnus:ostendit autem id (refert)eius compositio,constans ex sulphuris parte vna,nitri partibus decem, carbonis

Alphonsi ratio.

parte

parte vna, ſulphur ad quartũ caliditatis gra- «
dum accedens, nitrum ad finem ſecundi, ex «
quibus conſtat totum compoſitum, quarto «
caliditatis gradu detineri. Hæc Alphonſus. «
Quis (quæſo) iudicij tantum expers erit, qui
dicat decem partibus aquæ mediocriter cali-
dæ, vnicam bináſve feruentis, ſi addideris, to
tam miſcellam feruentiſsimam reddi? Certè
neque Ariſtoteli, neque Auerroi, neque Ga-
leno, neque alicui ſapientum authorum, ne-
que rationi, minúſque ſenſui arridet hæc ſen-
tentia, imò feruentiſsimam feruentiſsimæ, ſi
addamus, totam miſcellam feruentiſsimam
dicimus. Sic ſi calidum in quarto calido in
quarto addas, in quarto calida erit miſcella,
& omnino frigidam æquis portionibus fer-
uentiſsimæ ſi addideris, quis medium ex his
conflari negabit, quod temperatum dici-
tur? Et feruentiſsimæ ſi decuplum medio-
criter calidæ admiſcueris, hanc aliquantulũ
reddes magis calidam, illã verò minus. Quo-
modo igitur fatendum erit, puluerem hunc
attingere quartum caliditatis gradum, ſi par
tium nulla ipſius illuc accedit, neque nouam
aliquam formam ab ea, quæ miſti eſt, acqui-
ſierit? Sed detur quòd illuc attingat, neque ex
hoc deducet venenum fore: ferrum nanque
candens, flamma, viuacéſque carbones, pi-

per,

per,piretrum, & ſimilia venenũ diceremus.
Sunt quidem venena omnia in ſe lethifera,
non hercle vice verſa, quicquid lethiferum,
illud & venenum eſt. Alia ratio Alphonſi:
» Argumento etiam ſunt eius artifices, qui cō-
» fectionis tempore ab acribus abſtinent, vt
» cæpe, allium, & cætera huius generis, & expe
» rientia autem (& ſi cauſam ignorent) ea ſibi
» obeſſe cognouerunt. Sed quid dicemus de
hoc genere medij, nũquid venenoſitatē pro-
bet aliquã pulueri ineſſe? Abſit. Imò calidita-
tem. Nã vltra calorē, qui motu augetur, cibis
itē acribus altus artifex ſanguine calidior ſpi
ritibúſque redditur: q̃ ſi tundēdo acria, eorũ
ſubtiliſsimũ pollinem in pulmones traxerit
inſpiratione, nemo eſt qui magis eas partes
calefieri neget, ex conſequenti læſionem ali-
quam ſequi poſſe, cuius cauſam ignotam eſſe
» inconſultò dicit. Deinde vt magis ſuam ro-
» boret opinionem, putrefactionem, mordica-
» tionem, roſionem, vlcerationē, & corruptio-
» nem eſſe venenum comitantia propria ſym-
ptomata affirmat, ac ſi putrefactionem non
faciat prohibita tranſpiratio calidorũ & hu-
midorum humorum, vel alterius particulæ
putridæ continuitas, vel contiguitas, vt in pu
tridis vlceribus perpetuò videmus, & alia
præter hæc multa vel non mordicet, rodátq;
bilis

bilis flaua, si ad vlcera feratur, vel mel, aut æris flos, vel aliud quippiam simile, si apponatur, vel hæc eadem bilis, & atra nõ vlcerent, non corrũpant, si in aliquam partem abundanter corruant. Ecce quàm bene hæc veneni propria dici posint, quũ ea ad bis mille alia sequi posse sit compertisimũ, & ad hoc, quod genus veneni dicit, nec semper sequantur, nec vt plurimùm subiungit: Sed quotum "
gradum veneni habeat hic puluis, siue à tota "
simplicium cõpositione, à qua prouenit, for- "
mam, quam specificam dicimus, non autem "
quia calidus neq; siccus, sed quia talis sit, seu "
vis ea ab euidentibus facultatibus prodeat "
(vt dictũ est) ignoratur, perpetuóque (vt exi- "
stimo) ignorabitur. Sed & hæc quis non vi- "
det inter se pugnare: Dicere scilicet effectũ aliquem ab aliqua posse euidente causa prouenire, quæ tamen occulta nõdum in lucem proditura sit. Præterea nunc dicit, Non quia calidus & siccus, sed quia talis: ac si suprà nõ conatus fuisset ostendere cõpositionem hãc venenosam esse, quia ad quartum caliditatis gradum accedere existimabat. Quantum igitur leuitatis habeat totus eius sermo, satis patere existimo legentibus, qui rationabiliter artem tractant, ac quàm debiles, à scopóque aberrãtes sint eius rationes, & alij præter me

norunt

norunt, vt ipse in suo corollario in fine eiusdem operis annexo, vbi etiam frigidissimè aliquibus argumentis contra eum factis respondet, accidẽtia quæ huic morbo propria esse existimat, allegando. Præthereà & venenum veneno esse remediũ, de scorpione exemplum afferendo, qui proprio morsui sit remedium. Quis (quæso) adeò ingenio rudis erit, qui veneno scorpij eodẽ veneno succurrat? Oporteret iterum siquidem pungere, & guttam veneni reiaculari, vt scorpius lædendo agit, si venenum eodem veneno curare velemus. Scimus enim & rosam puncturæ propriæ spinæ esse remediũ, non tamen si eadem spina repupugeris curabis. Quis iterum viperarum morsum, morsu reiterato sanare tentabit? & tamen illarum pinguedo, & ex iis cõfectum medicamentum theriaca dictum, præstantissima sunt remedia, veruntamen reiectis extremis, in quibus magis viget venenũ, media verò earum corporis parte sic bene ac diuturnè lota, concocta, ac cum aromatibus confecta, vt nullum penitus præ se ferat amplius veneni vestigiũ. Sed iis omissis, rationem aliquam (si habeamus) in medium ferre tempestiuum est, ne nos nudis affirmationibus sentẽtiam nostram fulcire quisquã existimet. Inseramus igitur primò, ac vt axio

mata ponamus nonnullas philoſophi propo ſitiones; Naturam ſcilicet dare tantū de conſequentibus formam, quantum de ipſa forma. Item quando commiſtilia potentiis adæquantur, tunc vtrunque tranſmutatur in dominans ex ſui ipſius natura, nec generatur alterum, ſed medium commune. Præterea quæ miſcentur adinuicem, corrumpere intentiones neceſſe eſt, non tamē in omnino alienas, contrariáſque tranſmutari. Item idem, & ſimiliter ſe habens, ſemper natum eſt facere idem. Ab iis dicamus, venenum eſſe, quod facultate propè occulta naturæ humanæ ſic contrariatur, vt quantūuis paucum, vel ore deuoratum, vel odore perceptum, vel externis partibus applicitum non poſsit vllo modo cōcoqui, alterari, nec expelli, ſed partem potius coniunctā ſibi corrumpere, reliquáſque circumiacentes ex conſenſu afficere tentans, donec totum animal ſit extinctum: niſi virtus patientis valentior ſit, aut alexipharmacis occurratur. His poſitis lucidiſsima erit ſententia noſtra. At quum debeat quicūque cupidus noſſe naturam alicuius rei, primò ſcrutari naturam eorum, ex quibus illa componitur, videndum erit igitur quid veteres ſcriptores ſentiant de partibus huius miſti, deinde vtrū ex miſtione, vel potius ex tranſ-

Veneni deſcriptio.

muta

mutatione eorum, vel alia causa quicquã ve
„ nenosi sequi possit, perscrutabimur. Sulphur
„ (inquit Dioscorides) optimum existimatur
„ viuum, quod apyron vocant, nitedulæ modo
„ splendidum, perlucens, minimè lapidosum.
„ Probatur in genere sulphuris ignem exper-
„ tis, quod viret, ac præpingue spectatur, pluri
„ mum in Melo, & Lipara gignitur. Supradi-
„ ctum sulphur calefacit, discutit, & celeriter
„ concoquit: prodest tussibus, suspiriosis puru
„ lenta extussientibus in ouo sumptum aut suf
„ fitum: præterea partus, vsti nidore extrahit:
„ lepras, lichenas, scabros vngues, cum resina
„ terebinthina mistũ aufert: cum aceto autem
„ illitum ad lepras efficax est: vitiligines tollit:
„ scorpionis ictus, addita resina, medetur: cum
„ aceto verò, draconis marini scorpionísque
„ plagas sanat. Pruritus toto corpore erũpen-
„ tes, cum nitro detersum, sedat: regium mor-
„ bum emendat inspersum fronti cochlearis
„ mensura, aut in sorbili ouo sumptum. Facit
„ ad grauedinẽ, & destillationes: sudores quo-
„ que conspersum inhibet: podagricis, cũ aqua
„ & nitro illitum, conducit: grauitatem audi-
„ tus, suffiti nidore raptim per fistulam hausto,
„ sanat: lethargicos suffitu excitat: erũpentem
„ vndecunque sanguinem sistit: contusis auri-
„ bus, cum vino, & melle medetur. Præfer-

tur nitrũ leue,roſeo colore,aut cãdido,in fo- "
ramina dehiſcens, perinde quaſi ſpongioſum "
quiddam,quale ex Bunis affertur. Humores "
euocat,qui in alto concreuerunt:ſpuma nitri "
optima eſſe putatur, leuiſsima, gleboſa, fria- "
bilis,colore penè purpureo, aut ſpumoſa, & "
mordens: qualis ex Philadelphia Lydiæ de- "
fertur.Secunda eſt Aegyptia. Quin & in Ma "
gneſia Cariæ gignitur. Vim & vſtionem ſa- "
lis habet,tam nitrum,quàm ſpuma eius.Præ- "
tereà nitrum tormina ſedat,ſi tritum cum cu "
mino bibatur, in hydromelite, aut ſapa, aut "
aliquibus, quæ inflationes diſcutere poſſunt, "
vti ruta vel anetho.Febribus circuitu redeũ "
tibus illinitur, ante ſuſpectam acceſsionem. "
Miſcetur emplaſtris,quæ extrahunt,& diſcu "
tiunt,extenuant,& lepras abſtergunt. Cum "
aqua autem calida, aut vino infuſum, infla- "
tiones,purulentas aureis,& ſonitus earũdem "
ſanat:ſordes expurgat, cum aceto inſtillatũ. "
Canum morſibus ex aſinino adipe, aut ſuil- "
lo medetur: reſinæ terebinthinæ admiſtum "
furunculos aperit: aqua inter cutem cum fi- "
cu illinitur: oculis ad claritatem viſus cum "
melle ſuccurrit:& venenis fungorũ ex poſca "
potũ:aut ſi bupreſtis momorderit, ex aqua: "
iis verò qui taurinum ſanguinem biberint, "

" ex lacerpitio, iísque, qui cibum non sentiunt,
" vtiliter obducitur: opisthotonísque iam re-
" missioribus & luxatis, cum cerato: in ressolu
" tione linguæ, pani commodè permiscentur.
" Aliqui supradicta carbonibus vrunt, subie-
cta priùs testa noua, donec incādescant. Hæc de Sulphure, & de Nitro Dioscorides, quæ ferè omnia eodem more Galenus, Aëtius, & aliorum plures recitant. In quibus patet nihil venenosi esse, non modò extrinsecus applicita, verùm nec ore deuorata, nec odore percepta, sed neque in carbonibus canabinis, saliceis, vel iuglandum, qui in hac mistura cō ponuntur. Hos enimuerò videmus sæpe pueros, & prægnantes, & pica laborantes edere, non tamen veneni more officere. Similiter & horum in vulneribus applicitus puluis exsiccat: & nos quandoque eam vtilitate ægrorū experti sumus, vbi aliorum inueniendorum medicamentorum eiusdem potentiæ non dabatur facultas. Sed nec dicemus vino venenum inesse, vel aquæ ardenti, vel aliquibus similium, quæ pro humectanda compositione adduntur, minus hercle vasi, in quo tūditur: nam id per se manifestum est. Sed nunquid mistionis ratione (vt Alphonsus etiam profert) aget fortasse mistum quicquam omni-

no diuersum facultatibus suarum partium? Nō quidem, sed remittuntur, obtunduntúrque misti partium potentiæ adinuicem, si inter se diuersæ, contrariæ've fuerint (vt suprà diximus,) mistis autē contingit, inter se ęqualiter, proportionalitérve agere, vel pati, ita quòd aliqua media qualitas, vel inæqualis inter æquales, vel inæquales contrarietates proueniat. Prætereà & sensui compertissimū est, si in vulneribus, vel casu, vel consilio modestè apponatur, non modò more veneni cōficere, sed medicamenti facultate exsiccare, abstergeréque (vt idem etiam attestatur Alphonsus.) Si igitur ratione mistionis per se non probetur Alphonsi, aliorúmq; eandem opinionem sequentium intentio, relinquitur vt hæc transmutationi (vt Alphonsus, qui illam fulguri cōparat) adscribatur: verùm neque hanc illud prętare posse asserimus. Nam quum causata eodem modo necessitatis cōsequantur suas causas in rebus generalibus, ac in rebus æternis, grauioribus igitur mediusfidius symptomatis cruciarentur eadem flāma vsti, quàm qui aliis ignibus, vel quàm qui vulnera vi eiusdem pulueris suscipiunt: quantò vtique valentior est agens & actio, & quæ ad ea sequuntur, tantò valētiora esse

debent in eodem passo. Vir fortis vno ac minimo digito cētum si leuet è solo libras, quid obstat, quò ducentas nō leuet, si tota manu, maiore vi ac diligentia fiat. Membri igitur affecti tumiditas, inflāmatio, corruptio, aliáque similia symptomata, venena comitantia, flamma huiusmodi pulueris vstos (si venenosa est,) vehementiùs cur non affligunt? Sensus enim omnium demonstrationum potissima sententiæ rationibúsque nostris quātum faueant, patére satis existimo iis, qui in arte medica non mediocriter sunt versati. Id nempe perpetuò obseruaui, cùm in bello innumeros, vel tota facie, vel manibus, vel cruribus, alios simul cum iis, & ventre, vel tergore vstos conspexi, quos nihil immitius vrgebat his, quos alia flamma flagrauerat, data affectus paritate. Sed de his vsque supérque quàm satis est dixisse videbor, quum planū fecero, quid & Alphonsum ac reliquos candē opinionem sequentes à veritate declinare fecerit. Decepti, me hercule, sunt non signum pro signo accipientes, ac qui debili visu, vel longo interuallo intuentur, asserunt ignem alicubi existere, vapores pro signo ostendentes, quos fumum esse crediderunt. Similíque modo Alphonsus, ac alij nonnulli gangrēnā
cùm

cùm viderint paulò frequētiùs homines ſclopettis vulneratos afficere tanquam affectum magis compoſitum, quàm qui mucrone, vel ſpiculis, in hanc ſtatim ſententiam lapſi ſunt, non cernentes gangrænā, & reliquorum armorū vulnera: luxationes, contuſiones, ſimplices fracturas, compoſitáſque ſequi, & per ſe quandoque excitari, per ſe dico, ſi nullam habeat extrinſecam cauſam. Ac ſæpiſsimè vulneratos ſclopettorum glande non inuadere: quod vtique non fieret, ſi venenoſum eſſet. Nam à cauſis, quarum natura eſt eadē, & non differunt, niſi ſecundum magis & minus, non ſequitur niſi vna natura diuerſa ſecundum magis & minus, ſic vt cauſæ diuerſæ in quantitate cauſata habeat diuerſa in quantitate. Semper igitur aliquod illius veneni veſtigium præ ſe ferret vulnus, mitiùs, vehementiúsve, ſecundum cauſæ efficientis potentiam. Verùm hîc non ſic ſe res habet: innumeros enim curaui, cùm chirurgiam manibus propriis exercerem, ac iis plures (poſtquàm alias medicinæ partes factitare cœpi) curare iuſsi non aliter ac vulnera contuſa, nullo habito ad aliquod veneni genus reſpectu, & quidem vt plurimum fœliciſsimo cū ſucceſſu. Non aliter etiam à prædicto modo

errant (hallucinatione ſcilicet) vulnus hoc aſſerentes eſſe vſtum, quum tantum tepeat glans, aut calore hæc non multo teporem excedat, dum vulnus infertur. Quis (quæſo) glandem in parietibus proiectam, quæ ſtatim præhenſa vrere manus faſſus eſt? Sæpe quidem hoc probaui, nec vnquam vrere ſenſi, non quidem in inſtanti glandis tantus calor diſſoluitur: paries enim illam non modò calore exuere debuit, ſed calidiorem reddere. Solidorum enim corporum concuſsio vehemens quis generare ignem ſæpius non videt? Si malleum malleo fortiùs concuties, vtrũque calefieri quis non ſpectat? Qui igitur in hanc ducuntur ſententiam, peccarunt fallacia poſitionis, ponentes (vt de veneno diximus) non ſignum pro ſigno, carnem ſcilicet contuſam, corruptámque pro eſchara, cruſtáve, quæ ignis vi fieri ſolet, ac ſi ſic dictetur eorũ ratio, cruſta eſt, ergo ab altero igniũ, ergo ab actuali: nã actu calida eſt glãs. Sed claudicat hęc ratio omnino, cũ eſchara nõ ſit. Plures quidẽ curaui, fatentes ſe neſciſſe à principio eſſe vulneratos, etſi glandem in membro ferrent, non perturbato fere eorum animo. Hos ſiquidem maximè vrere debebat, ac ardore cruciare; non enim ſine magno ſenſu,

per

per aliquod temporis ſpatium (ſi cruſtam fa cere potis eſt) glans inſiſteret. Sed & etiam hoc cruſtæ genus, ad ea, quæ ex glãde terrea à balliſta proiecta, vel aliqua alia vehementi contuſione fiunt vulnera, ſæpe, ac ferè ſemper, ſequi vidimus: nõ diuerſo modo dico, & quæ à glande ſclopetti, etiam ſi carnem non contingat: ex quibus hercle aliquot quidem habuimus, noſtræ curæ noſtróque conſilio ſubmiſſos, tale vulnus patiẽtes, vt glans quãdoque cute infracta, quãdoque verò in profundum caligarum pannũ, & ſubuculam intrò ferret, nemine horum fracto. Similiter & in brachiis, variíſque aliis corporis partibus vidi vulnus patientes profundum, non laceratis veſtibus, ſed iis ſimul cum pila carnem intrãtibus, nullo relicto vſtionis ſigno in pannis ipſis, putrida tamẽ caro (quam eſcharam ab igne factam inconſultò eſſe volunt) perpetuò apparuit. Ex his enim plures ad opem noſtram confugerunt, vnum tamen inter alios pro fide recenſebo. Magnificus dominus Bertuillæ Præfectus cohortis Gallorum peditum, perpeſſus eſt anno præterito vulnus in brachio ſiniſtro ad ſex digitos ſupra cubitum, ad oſsis vſque regionem delata glande in diploide ex lino confecto, & ſubucula in-

uoluta nulla iniuria iis relicta, quæ vel laceri, vel vsti aliquam speciem repræsentaret. Statim tamen ego Lucio Montano Calliensi, iuueni sanè studioso, & erudito, qui tunc temporis meo consilio chirurgiam tractabat: & Chirurgo domini Polemarchi, illustrissimi Domini mei (ambo enim curæ interfuerunt) prædixi, (quo animo in re tam manifesta nō penderent ancipiti) vt animaduerterent futuram esse escharam, quam igne productam rebantur, etsi ignis nullum adesset vestigium, vt intelligerent, illam esse carnem contusam, non vstam, quæ sic apparuit, non secus ac in reliquis vulneratis apparere solet, quem prætereà virum rationali nostra cura ordinata, adhibitáque paucis diebus sine labore ad sanitatem reduximus. Sed circa hæc satis superque dictum sit, ne nos opus suscepisse cōtradicendi gratia, alicui censendi ansam demus, quod omnino semper abhorrui, nisi vbi me tuendæ veritatis stimularet cupido. Ad institutum igitur omni ope, atque opera accingamur.

De modo curationis. *Cap.* I.

CVm nemo affectum hunc non secus ac reliquos graues tutò curare posit, nisi qui cum experientia naturalem calleat philoso

losophiam, circa quam nempe admodum pauci, chirurgiam pertractant, versantur, fatendum erit, huiusmodi artifices non rarò (etsi parui quãdoque momenti sint affectus) grauius errare, in pluráque periculi genera incurrere. Quò igitur hos ab errore eripiamus, ac ęgris opẽ feramus, methodicã in hoc genere morbi curam perscribere toto pectore excogitabimus. Hæc primò ablatione extraneorum, mox deperditorum restauratione perficitur. Extranea appello non tantùm quæ extrinsecus adueniunt, sed quæcunque nostræ naturæ contraria aliquo modo sunt, vt glans, ferrum, lignum, pannum, & similia, imò etiam quæcunque ab ipsa natura conseruari non possunt: ex horum genere sunt ossa fracta, caro contusa, vel lacerata, sanguis extrauenatus, pus, & reliqua huiusmodi, quæ licet anteà partes, vel particulæ nostri corporis essent, tales tamen nunc non sunt, quare & hæc ablationem desiderant, quam quomodo præstare tutò possis, explanemus.

Cura quibus perficiatur.

Extranea quæ.

De extraneis auferendis. *Cap. 2.*

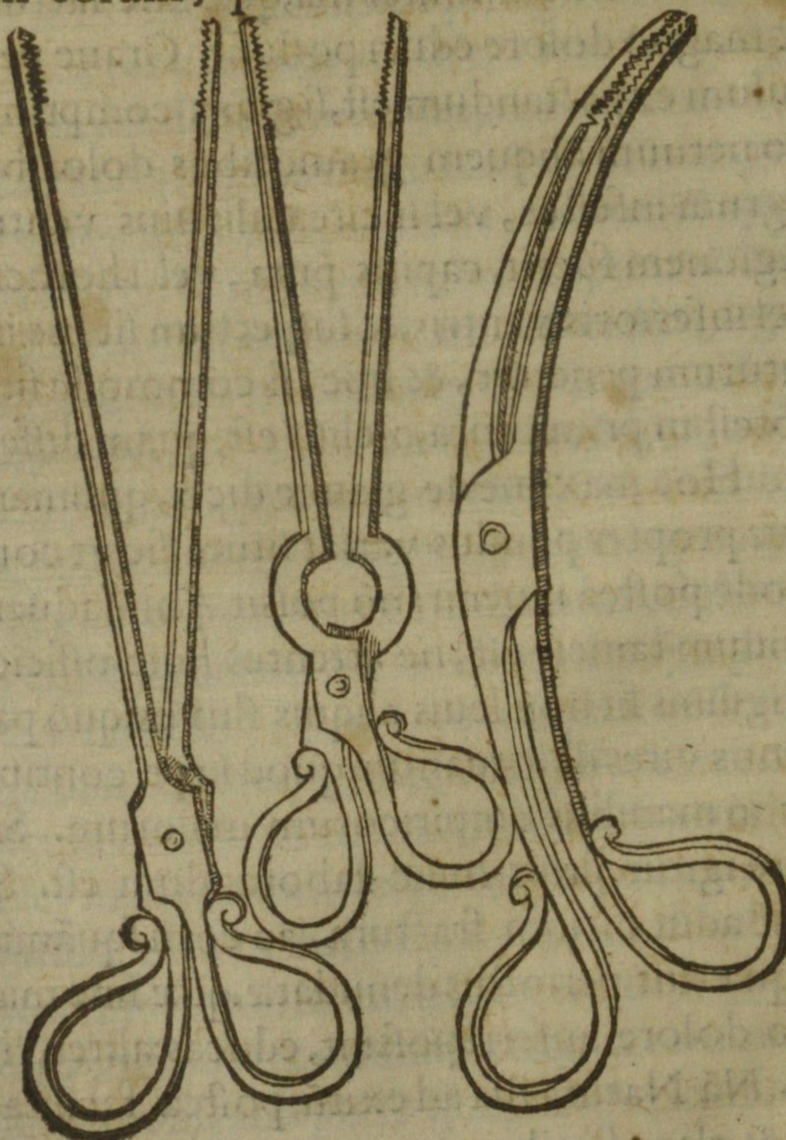
QVantum igitur id, quod ad auferenda extranea pertinet, chirurgum & ingenio præditum, & experientia comprobatum desideret, sæpius cũ graui iactura experiun-

tur ægri, ac cum pudore eorum plures, qui etsi artem non calleant, chirurgi tamen dici volunt, hanc artem nulla ratione; nulláque experientia comitati profitentes, ac millies in errores grauissimos incidentes propter eorum ineptiam: quare neque ab erroribus abstinent, vt qui in fracturis phlegmones excitãt, propter ligaturarum structuras, nec illas soluunt, causam ignorantes, aliunde remedia aucupantes. Hoc more errare solent imperiti chirurgi in perquirendis, auferendísque extraneis, necnon in membris impiè tractandis, statim vulnera amplia ntes specillis, digitísq; nulla habita cõsideratione de parte, déq; totius corporis habitu, peruestigãdo, mouẽdo, lacerando, pungendo, secando, contundendo, comprimendóque, vnde phlegmones sæpe excitantur, venæ rumpuntur, dolores ingentes inducuntur, ac varia alia symptomata, ac morbi, quæ omnia sæpius ad se curam conuertere cogunt, principalem ferè affectum spernere vrgentia: quod non contingeret in pluribus, si vel recte tractarẽtur, vel Naturæ saltem beneficio relinquerentur. Censemus propterea, neque omne vulnus ampliandum, nec omnia extranea remouenda, nec contraria parte semper aperiendum,

vt plures ineptè feciſſe, ac pluries in dies facere videmus. Sed quæ, quando, & quomodo iſthæc præſtare oportet, nunc compendioſè dicemus. Extranea propterea extrinſecus aduenientia auferenda eſſe confeſtim exiſtimamus, quæ ægrum in grauiora pericula inducere valent. Similiter illa, quæ ſine iactura, & magno dolore educi poſſunt. Graue periculum expectandum eſt, ſi glans comprimẽdo neruum aliquem grauioribus doloribus ægrum infeſtet, vel ſi circa alicuius ventris regionem fuerit, capitis puta, vel thoracis, vel inferioris ventris, & ſuſpectum ſit, ne in futurum penetret, & hoc, ſi commodè fieri poteſt in prima cura, melius eſt, quàm differre. Hoc maximè de glande dico, quoniam hæc propter pondus variat ſitum, ſic vt commodè poſteà inueniri nõ poſsit. Animaduertendum tamen eſt, ne attentus huic officio, ſanguinis ſit non leuis aliquis fluxus, quò patientis vires deſtituantur: quod ſæpe contingit in manibus empiricorum malorum. Siſtere igitur prius hunc laborandum eſt. Si autẽ adſit oſsium fractura, ac eorũ ſquãmæ aliquæ ſint perioſtiis denudatæ, quæ ſine magno dolore auferri poſsint, educas: aliter, ſinas. Nã Natura illa ad exitũ poſteà facilitabit, & glans ſimiliter propter pondus in cuta

neam partem aliquã descẽdet, vbi sine noxa imposterum educi poterit. Educuntur instrumentis ad hoc munus aptis, rostro scilicet appellato gruino, vel coruino, aut captorio alio quopiam simili, secũdum quod vulnus, & materia extrahenda postulant. Forma autem eorum, quibus nos vtimur, hæc est:

Extranea quibus educenda.

quæ

quæ ad omnia vel glandes, vel oſſa educenda, commodiſsima experieris. Inſtrumẽtum autem Alphonſinũ omnino inutile eſt: aliud verò, quod ad glandes tantùm extrahendas, iam ante Alphonſum fuit inuentum, ex cannula ferrea, in quam ſtylus tortus, acutúſque ad vitis (vt dicunt) formam immittitur, qui in pilam inſeri debet, hoc etiã (inquam) inutiliſsimum eſt, & maximè noxium. Rarò vulnus dilatandum eſt ferro, niſi acceptum illud ſit in capite cũ dubio de cranei fractura, vel cùm ſub cute tantùm percurrit glans (& hoc poteſt contingere in reliquis partibus corporis, quod diuerſo modo ab hoc non eſt tractandum,) ſic vt cutis illa ſit interitura, vel cùm pila thoracem, aut inferiorem ventrem inſiſtens, per proprium vulnus educi nõ poſſit, vel ſi in inferiore ventre fuerit, ex quo inteſtina exeant, quæ fomentis, & alio ingenio intromitti nequeant. alio autem modo rarò contingit, eſſe vtile vulnns dilatare. Contraria parte vulnus aperiendum eſt, ſi glans cutaneam ibi ſe oſtendat, impotens per propriũ oſculum educi, vel ſi ea pars decliuior ſit, ac non profunda multùm, in qua pus detineatur, aut incommodè per vulnus principale expurgatur. De his autem, quæ partes, vel

Quæ vulnera dilatanda.

Quando cõtrapertura facienda.

partic

particulæ corporis fuerunt, auferendis, si digitus, vel pes, manus, brachium, vel tibia taliter sint fracta, cum carnis, ac vasorum laceratione multa, (quod sæpe magnæ bombardæ facere solent,) sic vt de horum membrorum vita, nulla sit amplius spes, illico illa amputanda esse censeo. Si autem aliquid sit de vita sperandum, saluti horum cõsulere nitendum est. Quod si deinde illa vita destitui videris, ad sectionem statim confugies. Idem dico de carnis, neruorum, tendinum, ossium, vel similium frustulis. Sanguis extrauenatus, pus, & similia, eo modo educuntur, vt pus in cauis vlceribus, vel sanguis ex aliis vulneribus educi solet.

Mẽbra quæ amputanda.

De restauratione perditorum. Cap. 3.

QVoniam deperditorum restauratio vt plurimùm ac ferè omnino beneficio Naturæ subiicitur, carnem scilicet, sanguinẽ, ac reliquas partes regenerare, easdem glutinare, cicatricem inducere, vímque deperditam restituere, chirurgi propterea, ac patientis munus erit (vbi seipsa non sufficiat) illam in proprio habitu conseruare, vel ab eo inclinatam ad eundem (quo ad fieri potest) reducere. Et hoc non modò de affecta particula intelligendum est, sed & de vniuerso corpore.

re. Impossibile enim est principalium membrorum inesse affectũ, qui reliquis partibus, quibus ministrant, nõ communicetur. Nam si vniuersum corpus intemperatum sit, quomodo particulam temperatam vel seruabimus, vel ad temperiẽ reducemus? Quod nisi fiat, quomodo deperdita restaurare poterimus? ægrè vtique. Sed quoniã principalium partium, totiúsque corporis curam habere, medici physici est opus, sermo verò noster vt plurimum de partibus affectis extrinsecis sit, de his igitur quomodo in propria temperie conseruentur, vel restituantur, si in contrariã lapsæ fuerint, tractabimus, cùm nouerimus primò causas temperaturas transmutare valentes.

De causis transmutantibus partes. *Cap. 4.*

CAusæ autem transmutationis naturæ affectæ partis ab ipso vulnere, sunt intemperies omnes. Has inducũt fluxiones vt plurimum malignorum, aut multorum humorum, has potissimum dolores consequũtur, stricturæ partium, earundem frictiones, situs, vel decliuis, vel molestus, supercalefactiones omnes: immoderatus autẽ calor variis modis excitari potest, tum his omnibus, quæ supradiximus, tum rebus, quæ vulneri

neri imponi,& circũſtanti parti applicari, & poſſunt,& ſolent,vt excedẽtibus linteorum munimentis,vel fomentis,vel emplaſtris calefacere per ſe potentibus, vel humores ſua viſcoſitate,vel craſsitie,vel multitudine trãſpirare prohibentibus, qui per cutem emitti ſolent, vel acrioribus medicamentis ſine ratione applicitis, quæ omnia inexpertis chirurgis ſunt admodum familiaria. Adhæc ſtatim confugientes,ac ſi nõ eſſet conualeſcentiæ ſpes vlla, niſi variis vnctionibus, fomentis,emplaſtris, ligaturis, lychniis longis, craſſis,ac duris muniant,vel,quod propriè magis dicam,onerẽt,moleſténtve affectam partem. Præter hæc ſunt aëris intẽperies,motus,quæ aſſumuntur, & ſimilia, circa quæ omnia rationabiliter medicum ſimul atque ægrum ſe præſtent oportet. Quinimò & chirurgum, in his præcipuè,quæ ad ipſum ſpectant,ne ſcilicet plus, minúsve, quàm deceat, refrigeret, vel calefaciat, aut alio quouis modo dolorẽ excitet,ligando videlicet,ſtringendo,cooperiendo,fouendo, cataplaſmando, mouendo, vulneri medicamenta,vel lychnia, flãmuláſve(vt dicunt)perperam adminiſtrando, quæ quomodo feliciter ad vſum reducas, omnia inferius diſcuſſa inuenies.

De

De cognoscenda, & conseruanda bona partis temperie. Cap. 5

ANtequàm dicamus quomodo sit conseruanda bona temperies, ponemus primò signa, quibus cognosci possit. Nam propter huius cognitionis defectum, sæpius errant chirurgi, videntes ferè perpetuò parti affectæ, vel tumorem, vel hunc cum leuissima supercalefactione: quare metu compuncti, cataplasmatibus, vnctionibus, ac variis aliis nō remediis partem opprimētes in deteriorem gradum ægrum deducunt. Quum igitur corpore temperato videris partem affectam tumore quodam humili, molli, cum leuissimo, vel nullo rubore, vel dolore, & quæ excrescentiam non suscipiant primis diebus, in quibus magis viget morbi vis, vulnúsque nullum cruditatis signum ostendit, scito temperiem partis non esse à sua natura transmutatam, sic vt per se ipsam humorem facientē tumorem, vel leuem inflammationem, vel paruum dolorem excitantem non bene cōcoquat, ac excernat, tum per insensibilem transpirationem, tum per sudorem, ac per proprium vulnus. Conseruabimus igitur, si ægrum, ac affectam partem ab omni excessu tueamur, vulneríque conuenientia remedia *Signa.*

suo tempore applicemus, vt posteà diffusius narrabimus.

De cognoscenda temperie partis transmutata, & curatione eius. Cap.6.

CVm verò tumorem suscipere vigorem videris, vel dolorem, vel inflammationem, vel aliud quodpiam symptoma infestum, sine vlceris decenti concoctione, vel singula per se, vel aliqua, vel omnia coniuncta, scito naturam partis oppressam, & in trãsmutationis viam tendere, nisi iam sit, quæ ab arte celerem opem postulet: hanc enim curabimus, in proprióque statu reducemus, contrariorum sanè rationabili, oportunáque ad-

Quibus occurratur intẽperiei partis.

ministratione, alterando, reuellendo, deriuãdo, ac dissoluendo. Alterare intelligo, cùm intemperiei siue ea cum materia sit, quæ sæpe apparet, siue sine ea, (licet rarò hæc in hoc affectu contingat) contrariis remediis applicitis oppugnamus, vt caliditati cum siccitate, frigidis humidísque medicamentis, resistimus, puta aqua simplici lactucæ, & similium succo: frigiditati verò cum siccitate, calidis, & humidis præstamus auxilium, vt oleo simplici chamæmelitę, amygdalino, anethino leuioribus frictionibus, fomentis ex aqua tepida, vel calida, & similibus, eò vsque his reme-

diis proſequendum eſt, donec conſtiterit intemperies, ſi ea ſola ſit: ſed cùm hæc raro eueniat, iſthæc pauca ſufficiant. Si verò cùm materia fuerint, reprimendo, reuellendo, vel deriuando alterare tentabimus, vel diſſoluendo, vt indicabit affectus. Et hæc quando, quibus, & quomodo ratione efficies, propria capita declarabunt.

De repercußione. Cap. 7.

REpercuſsio eſt humoris in aliquam partem fluentis remiſsio, ſiue repulſio: quę maximè confert phlegmonibus, & quandoque eryſipelatis, in principio, vel donec viget fluxio, vel vbi ſuſpectum ſit, ne fiant. Hac igitur cauſa vulneribus, contuſionibus, fracturíſque omnibus in principio, ac ſtatim, ſi id fieri queat, repercutientia applicamus. Nã iis vis multa eſt, cogendi humores in eam partem fluentes retrocedere. Vtimur tribus primis diebus, aut ad ſummum (ſi phlegmone non vrgeat) quatuor. Quòd ſi patientis temperies quadrata (vt dicunt) vel bene conſtituta fuerit, ſat erit ſecundam non excedere, aut quartam. Nam ſi vel diutiùs, vel valentiùs, quàm conueniat, refrigeraueris, vlcus crudum, & mali moris reddes. Nam ob id ignauis chirurgis ſæpenumero ſuccenſui,

Quando repercutientia.

quorum alius ad ſeptimum,alius ad decimũ-
quartum vſq; diẽ, nulla moti ratione ægros
partem affectam vltra modum refrigerantes
in periculum,ac non rarò in extremam perni
ciem ducebant. Sat autem erit iis vti, donec
Repercutiẽtia quo modo. coctionis aliquid apparere incœperit. Sunt
autem repercutientia ſæpius reiteranda, non
autem, vt inexpertorum turba facit, imbi-
bunt enim ſtuppas, vel pãnos quàm multos
in oxycrato ſimplici,vel in quo fuerint roſa-
ceum, & ouorum albumina ſimul quaſſata,
vel alia huius generis, & applicita per diem
totam non amouent. Hoc ſiquidem cùm ca
lidum factum eſt,longè maiorem copiam hu
morum trahit,ſi diu ſuperſiſtat, quàm quæ à
principio ſua frigiditate,aut adſtrictione re-
preſſerit, aut ſi non attrahit, occludit ſaltem
vapores per cutem tranſpirare conſuetos:
quibus vi retentis,varia,innumera, moleſtá-
Repercutiẽtia quæ et qualia. que ſymptomata ſequuntur. Repercutiunt
autem quæcunque refrigerant, ſimiliter &
quæ adſtringunt: verùm nõ omnia, quæ hæc
præſtare poſſunt, ſimpliciter conuenire aſſe-
rimus. Cicutam,altercum, papaueris ſuccũ,
& ſimilia, per ſe applicata non laudamus:re-
frigerant autem plus quàm deceat.Chalcan-
thum autem, æris flos, & quæ ſui generis
ſunt,

ſunt, vltra quòd ſupramodũ adſtringunt, ſuo quoque calore trahunt. Mediocriter igitur quæ refrigerant, vel quæ adſtringunt, ſine, vel cum leuiſsimo calore, ſummè laudamus. Sola frigiditate ſua repercutiunt, aqua ſimplex frigidè appoſita, lactucæ, cucurbitæ've ſuccus frigiditate ac adſtrictione, ſedum minus, acetum omphacium. Adſtrictione galla immatura, mali corium, & huius generis alia. Nunc de reuulſione dicamus.

De reuulſione. Cap. 8.

ELegantiſsimè corpus humanum comparare poſſumus octogoni, vel decagoni, aut (ſi mauis) circulo, puncta aliqua intra ſe capienti, à quibus ſi ad periferiam vndequaque lineas duxeris, ac eas impermiſtas intellexeris, vel etiam ſi miſtas communicantiam habere inter ſe, quamcunque partem conſpicies, ſic vt à quocunque puncto ad quemlibet punctum permeare poſsis, verùm non æqualiter: non enim inter ſe ſunt æquales lineæ. Prætereà inter duos motus ſemper cadit quies, eóque more ſe habent ſuperficies, ac partes noſtri corporis, ad cerebrum, cor, & hepar, vnde animales vitales, ac naturales facultates habentur, ſimile (inquã)

cùm exiſtat, inter partes noſtri corporis con ſortium per neruos, arterias, ac venas, non difficile erit mente concipere humorum fluxum atque refluxum per hæc vaſa commodiſsimè fieri poſſe. Nam à cerebro procedũt nerui ſenſum & motum partibus miniſtrantes, à corde arteriæ vitales ſpiritus deferentes, ab hepate venæ ſanguinem vnicuique parti pro nutrimento partientes. Dicamus igitur nunc reuulſionem, quam Hippocrates antiſpaſim vocat, in cõtrarium eſſe auerſionem, vt à dextero in ſiniſtrum, vel à ſupernis ad inferna, ab internis ad externa, & vice verſa, vt pro exemplo, ab vno brachio ad reliquum, vel tibiam eiuſdem partis, & ſic vice verſa, vt membri affecti poſitio indicabit. Hæc autem pluribus modis fieri ſolet, alia cum euacuatione manifeſta fit, vt venæ ſectione, vel alui eductione, vel vomitu. Alia ſine euacuatione ſenſibili: & hæc vel frictionibus fortioribus, vel balneis calidioribus, vel ligaturis frequentioribus, ac doloriferis. Sed cùm venæ ſectionem præſtantiſsimè celerriméque reuellere didicerimus, nunc de ea primò dicamus.

Reuulſio quid.

Reuulſio diuerſimodè fit.

De phlebotomia. Cap. 9.

Venam

VEnam ſecare, eſt eam ſic aperire, vt liberè ſanguis exire poſsit. Quod fit in hoc affectus genere, cum vt retrahamus à parte affecta, tum vt corpore per eam inanito non facilis fiat ad eandem partem fluxio: magis ſiquidem parca redditur vnaquæque pars, cùm exhauſtum ſibi pabulum percipit, quo anteà abundare cõſueuerat. Fieri debet (ſi poſsibile ſit) ſtatim à prima curatione vulneris, niſi ſit nuper à cibo. Nam eò tunc eſt expectanda cibi aſſumpti digeſtio. Et in hoc parcat mihi Alphonſus, ſi ſe grauiter erraſſe dixero, qui tandiu phlebotomiam differre mandat, quod pernicioſiſsimum quandoque eſt in hoc affectu, ſi Hippocratis, Galeníque dicta, ac rationem ipſam diligenter perpendamus, maléque pro tutela ſuæ ſententiæ Galeni dictum attulit, quòd ſcilicet non ſit aliquis dierum reſpectus habendus in ſanguine mittendo. Nam (pace ſua) Galenus in libro de ſanguinis miſsione, illa retulit, de phlebotomia ſermonem faciens ſimpliciter, non ad aliud quicquam contractum, & nono Methodi, vbi eadem ferè verba recenſet, dixit, in quantum ea expectaretur pro febris remedio, quã tamẽ ſemper in principio magis laudat, inquiẽs: Optimum igitur factu eſt (quod "

Quare phlebotomia.

Phlebotomia quãdo.

Alphõſi error.

„ nos ſemper in re quaque facere vidiſti) ſta-
„ tim non numero dierum, ſed vni virium ro-
„ bori, in febribus eius generis attentum eſſe:
„ quippe quod ſi ſeruatũ eſt, non ſolum ſexto,
„ ſeptimóve die, ſed etiam ſequentibus diebus
„ ſanguis eſt mittendus, cuiúſque faciendæ oc-
caſio in febribus non ſimiliter attendẽda eſt,
ac ea, quam in euacuatione, quæ per pharma
ciam fit, opperimur, quam recenſet Hippo-
crates in primo Aphoriſmorum: in hac autẽ
humorum, vaſorúmque præparationem ex-
pectamus, in ſanguinis miſsione non idem.
Dicit autem Galenus in febribus ſanguinem
mittendum eſſe: quod ſi vel propter medico-
rum inſcitiam, vel ægrorum aſtantiúmve ti-
miditatem prætermiſſum ſit, non obſtare nu
merum dierum, quin adhuc ſanguinem mit-
tas, vel ſexta ſit, vel ſeptima, vel alia quæuis
dies: melius tamen eſſe, ſi in principio mitta-
tur. Præſtitiſſet igitur mediusfidius, vt cum
Hippocrate, Galeno, rationéque ipſa dixiſſet
Alphonſus, in omni vulnere magno, vel fra-
ctura, vel contuſione vehementi, conferre
à principio phlebotomiam, vel pharmaciã,
vel vtrunque, vel aliquid, quod horum vi-
cem præſtet. Ea vena ſecanda eſt, quæ affectæ
parti directè oppoſita eſt: vt vulnere in capite
exiſt

Quæ vena ſecanda.

existente,ex cephalica brachij eiusdem partis,si ea haberi non poßit,ex media : ex basilica,si neque hanc inueneris. Quòd si & hæc non pateat,ex reliquo brachio perquirito:in pedibus deinde, si ex his nulla manifestetur. Nec te perterreat Hippocratis dictum in libro de oßium natura, inquiens. Operam da- «
re oportet,vt quàm lõgißimè à locis,vbi do- «
lores fieri solent,ac sanguis colligi,venam se- «
cemus. Nam hic lõgißimè intelligit collatiuè ad partes,quæ affectui sunt continuæ. Nam solent plures homines dicere ab vrbe Roma Lutetias vsque,longißimum esse iter:verùm si ad Terramfloridam, aut (si mauis) ad Taprobanam insulam comparaueris, nónne illud breuißimum nũtiabimus? Quòd autem sic se res habeat, vt dixi,particulares, vniuersalésque Hippocratis curæ nos ab ambiguitate eripient,Si verò dolor ad clauiculã per- «
tigerit,aut molesta sit,vel brachio, vel mam- «
mæ, vel partibus septo transuerso superiori- «
bus, grauitas, internam cubiti venam secare «
expedit. Hæc in secundo acutorum. Cuius exemplo Anaxioni lateris dolore prehensus venam cubiti secauit,non pedis oppositi:hęc enim longißima pars erat.Et in libro de locis in homine, Angina (inquit) à sanguine fit, «

Suspicor legendũ, præhenso.

„ quum is in venis, quæ in collo ſunt, cõpactus
„ fuerit: ſic affectis, à venis, quæ in brachiis
„ ſunt, ſanguinem detrahes. In libro de morbis,
„ Rigor (ait) dolor, & febris per caput, maxi-
„ mè ad aurem, & tempora, & ſinciput, & ocu-
„ lorum regiones: hæc cùm ſic habuerit, pri-
„ mùm ſanguinem de capite mittito, vndecũ-
„ que tibi viſum fuerit. In libro de internis affe
„ ctionibus, ſi coxẽdix (narrat) à ſanguine fue-
„ rit, fomentum adhibeto, & cucurbitam af-
„ figito, & venas in poplitibus ſecato. Ecce
quomodo longiſsimam partem intellexit
Hippocrates: alioquin hos omnes, & innu-
meros alios ab eo deſcriptos, in venas pedũ,
vel manuũ phlebotomare oportebat. Quã-
titatem eductionis morbi magnitudo, & vi-
res (ſub iis ætatem reponimus) indicabunt:
ad libram, vel binas, vnica vice plus, minúſ-
ve, vt morbus, virtúsque indicant, educere
poteris. Valere ſiquidem ingenio, & experien
tia chirurgum, medicúmque oportet, cùm
quantitas in hoc non ſecus, ac in reliquis re-
bus medicis, certa perfiniri in vnoquoque nõ
poſsit. Si ſanguinis euacuationem copioſam
ſufferre non poſsit æger, vena ſecta digito
oſculum occludas, & per ſpatium aliquod tẽ
poris, puta per vigeſimam horæ partem ſic
deti

Quãtitas ſanguinis.

Phlebotomia reuulſiua.

detineto, deinde digito remoto, & parum ſanguinis educto, vncia puta, vel ſemuncia, iterum reclude:& ſic per vices reiterabis. Nã hoc ſecandæ venæ genus retrahit plurimùm ab affecta parte, cum minima (ſi lubeat) ſanguinis eductione. Hoc enim phlebotomiæ diuerſiuæ genus, tutius eſt, quàm id, quod fit aperta vena, ſtricto, exilíve oſculo. Nam in hac & adeps, & ſanguis oſculum obſtruunt, vt ſæpius nec vnciam ſanguinis educere poſſis. Phlebotomandi ſunt & pueri à quadriẽnio, vel triennio ſuprà, ſi morbus requirat, & habitus conſentiat, & quanquam hoc genere vulneris pauci afficiantur huius ætatis infantes, id in omni magni vulneris genere cõuenientiſsimum eſſe cenſeo, maximè in capite ſi ſit acceptum. Non me latet, hunc locum pluribus garriendi anſam daturum, maximè inexpertis, & parum conſiderantibus, quibus præcipuum eſt incautè, & ſine conſilio cuncta pronuntiare, authoritate tamen Galeni moti, infra quartumdecimum annum non eſſe phlebotomandum aſſerente. Sed quum ſit contraria hæc noſtra ſententia Galeno, quem omnes meritò colimus, cuíque hercle omnem laudem, omnémque venerationem in arte medica debemus, eam propterea ra-

Pueri phlebotomandi.

tion

tionibus vacuam relinquere non oportebit. Videamus primò quare Galenus ante pubertatem ſanguinis miſsionem recuſet. Eſt autẽ hæc, quod calidi & humidi ſint ij, plurimúmque de eorũ corporis ſubſtãtia quotidie defluat. Nulla (quæſo) lectores, occupet animos veſtros amoris affectio, vel odij. Sapientis ſiquidem eſt, veritatem indagare, & inuentam toto nixu tueri, propriáque impugnare, ſi vera non ſint. Si igitur quia plurimum ſubſtantiæ à puerorum corporibus defluit, digeritúrque, cùm calidiores, humidiorésque temperie ſint, non competit ſanguinis miſsio, longè minùs debetur adultis, ętate cõſiſtentibus, ſenioribúsque: nam horum corpora ad ſiccitatem magis inclinant, ac quàm illa magis naturali calore deſtituta. Nam in pueris etſi multa fiat difflatio, humorúmque digeſtio, potentior tamen fit diſſolutorum reparatio, ac noua adiectio. Oſtendit autem id adoleſcẽtia ipſa: quare illo medio probare nemo poteſt, omnimodam ſanguinis abſtinentiam in pueris, ſi eductionem requirat affectus: probabunt ſiquidem parciùs euacuandum eſſe. Prętereà ſi inſitam naturalem facultatem habẽt tam validam, támque fortem, quî fit vt febriant ſępe, phlegmonásq; ingẽtes patiantur,

& varia alia morborum genera, vel iam his affectibus obſeſsis? cur ſæpe natura morbo cedit, ſic vt eorum aliquis intereat, aliquis moroſis ac diuturnis morbis diuexetur? Ab his ſi ſecare venam tanti diſpendij & noxiæ eſt, quî fit, quò ſæpius infantibus ſanguinẽ cum notabili quantitate erumpere videmus, ſine malo affectu aliquo? Sodes, quis puerũ quandoque non vidit, vel ab alto lapſum, vel aliquo ſolutæ vnitatis genere affectum cũ alicuius venæ apertura, vnde hęmorrhagia ſequeretur, & ſine vitæ diſpendio, & ſine magno quopiã malo? Ego quidem annales, biennes, triennes, & ſuper hos plures & vidi, & fœliciter curaui: quibus exẽplis motus, vbi morbus indicaret, ac habitudo non repugnaret, quandoque venam ſecare pueris non dubitaui, tum in vulneribus, tum in magnis, phlegmonibus, magníſque febribus, atque cũ bono ſucceſſu. Præter hæc & multis medicis modernis familiare hoc genus remedij, in pueris eſſe ſcio. Hoc vnum tamen moneo, vt ſemper cum præmeditatione fiat. Commendatur autem præcipuè in magno vulnere, à quo ſanguinis exigua quantitas emanauerit, vel in quibus phlegmones moleſta ſit: parciùs tamen euacuando, quàm vltra modum

ina

inanire. Nam quod defuit à principio, (si cō-ferat) iterata euacuatione supplere poteris: non autem si multum euacuaueris, facilè corriges. Nam qui semel exhaustus est sanguis, reponi ampliùs non potest. Verùm in pueris, phlebotomiæ vicem sæpissimè supplent ventosæ, frictiones, vel ligaturæ.

De auersione per aluum. Cap. 10.

PEr aluum pluribus ingeniis auertimus, potionibus scilicet, clysteribus, balanis, vnctionibus. Conuenit autem, quando phlebotomiam suffugiunt ęgri: vel etsi hanc non abhorreant, vbi phlegmonē timeas, vel vbi tumor, vel dolor inualeant, vel si cacochymum cognoueris ægrotum, etiam si dolore phlegmonéque hic omnino vacet. Nam vbi sit cacochymia, plethoriáve, vel primis, vel sequentibus diebus, non effugiet patiens grauia symptomata, nisi purgaueris, vel sanguinem miseris, vel vtrumque præstiteris, purgabis eadem die, si corpus fuerit cacochymū, præmissa tamen phlebotomia diuersiua, qua per vices exiguam sanguinis quantitatē educes. Quod si vtrunque eodem die perficere non possis, purgationem in diem sequentem differas, vel tertium, vel quartum, vel subsequen

Purgatio quibus cōueniat.

Quando purgādū.

quen

quentes, si morbus exigat: præstat tamẽ in pri-
mioribus diebus agere, prouisionis gratia,
quàm subsequentibus curationis causa. Non
enim in hoc casu expectanda est humorum
præparatio, vt in febribus fit. Nam vulnere
affectus sano corpore (excepta parte læsa,)
supponitur, in quo humorum concoctio, &
viæ ad exitum paratæ facilè iudicantur. Cõ-
uenientius igitur in primis diebus admini-
strandam esse remur. Quòd si post phleboto
miam, vel pharmaciam sequatur inflamma-
tio, ex humorum scilicet malitia, vel multi-
tudine, vtranque vacuationem reiterare, (si
conueniat,) non est pertimescendum. Extat
autem quædam Hippocratis propositio, quã
medici quãdoque contra meam sententiam
recitare solent, dicens, Quicunque inflãma- "
tiones in morborum principio medicamen- "
to conatur soluere, nihil de eo detrahit, quod "
aceruatum est, atque inflammatum: quæ ve- "
rò partes sanæ sunt, & morbo resistunt, si- "
mul eliquant. Sed pace horum ostendã, hanc "
sententiam non esse meo præcepto contra-
riam, sed eandem, rationémque huic adstipu
lari. Nõ enim pharmacia humorẽ facientem
phlegmonem dissoluere intelligo, sed para-
tum ad fluxũ retrahere. Sic & Hippocrates,
non

non hîc à pharmacia omnino abſtinendum eſſe præcipit,ſed monet,ne conemur inflammationem in parte aliqua exiſtentem purgantibus medicamentis ſoluere:quoniam antequam purgatione retrahas humorem fixum,phlegmonem facientem, diſſoluantur primò partes,à quibus primitus fit attractio, neceſſum eſt,ſtomachus puta,venę meſaraicæ,& quæcunque inter has,& affectã partem conſtitutæ ſunt:vnde qui iam fluxus eſt humor,& parti affixus, ab eadem diſſoluendus, educendúsve eſt,vel ad vicinas deriuandus, non ad longinquas reuocandus. Qui verò ad fluxum paratus eſt,vel fluit,nunquã ad contraria incommodè retrahitur. Quòd autem (vt diximus)intelligi debeat Hippocratis litera,non aliter ac explanauimus,& eius litera in loco proprio intelligenti firmam fidem faciet:ættereà & quæ in capite de phlebotomia recitaui, & reliquæ curæ ab eo ſcriptæ nos certiores reddent, fidémque firmam facient.Scribit enim ſecũdo de morbis,Si eryſipelas in pulmone fiat,tuſsis habeat, & ſaliuam expuat multam,ac liquidam, & cætera. Subiungit,Hic morbus maximè fit ex ebrie-
„ tatibus,& carnium eſu,& carnium mutatio-
„ ne,ſed & ex aliis cauſis emergit, huic phar-
macum

Legerem tuſſim, vel tuſſes.

macum deorſum purgans, bibendum dato, "
& lac aſininum. Et libro tertio de morbis, ſi "
quis leuem anginam, quam paraſynanchen "
vocant, patiatur, huic venam ſecare o- "
portet, & maximè ſub mamma: concomi- "
tatur enim hac parte ex pulmone ſpiritus "
calidus. Oportet quoque deorſum purgare "
medicamento, aut clyſtere. Item peripneu- "
monia talia facit, febris acuta tenet, & ſpiri- "
tum frequentem ac calidum reſpirat, & cæ- "
tera. Addit, Aluum autem in quatuor aut "
quinque diebus ſubducere oportet, & hoc "
paulò ampliùs, quò & febres obtuſiores ſint, "
& dolores leuiores. Adhuc in eodem libro, "
Pleuritis ad dorſum intãtum ab aliis differt, "
& cætera. Subiungit, At ſi æger bilioſus ſit "
natura, & non purgatus, correptus fuerit à "
morbo priuſquàm ſaliuam bilioſam ex- "
puat, etiam bilem probè purgato. At in libro "
de natura muliebri, Si inflammati fuerint "
vteri, ſambuci folia tenerrima in tritici re- "
centis craſsiore farina coquito, & leuiter te- "
pida ſorbenda dato. Et ſecundo de morbis "
muliebribus, Si vteri inflammati fuerint, mẽ "
ſes obtorquẽtur, & reliqua, Subdit, Cùm ſic "
habuerit, pharmacum infrà purgans biben- "
dum dato, & ſubdititiis vtatur. Ex his ac plu "

ribus aliis curis ab Hippocrate ſcriptis, nobíſque relictis facilè iudicare poſſumus, purgationes nō ſpreuiſſe in inflammationibus, & in principio, & dum fluebat humor: eſt enim eouſque ducendus peccans humor, quouſque exuperauerit, ſi vires ferant. Talis debet eſſe purgatio, qualem humores oſtendunt: quibus colores ſimiles efflore-ſcunt. Nec ſub ſilentio prætereunda eſt, quę ex locis affectis ſumitur indicatio: nā ſi purgationem capite, vel thorace vulneratis, quæ quoquo modo vomitum irritet, propinaueris, augebis affectum: ſecus autem, ſi crura afficiantur ab hac. Nec ſpernendas eſſe cenſemus, quæ à conſuetudine, & ambiente ſumuntur indicationes. Sed & in ſanguinis exuperantia ſæpe pharmaciam conferre, & à ſenioribus didicimus, ratione deinde, & experientia comprobauimus. Præterea ſunt qui vomere conſueuerunt, quos abſtinere omnino non conſulo, ſi pars perinde (vt diximus) affecta non obſtet, vt caput, thorax, & venter, quæ vomitu violenter agitantur, extenduntúrque. Hæc autem vulneribus ſemper noxia. Verùm cùm corpora purgare medici munus ſit, ſatis nos hîc obiter dixiſſe de purgatione exiſtimamus.

Quantitas purgationis.

Purgatio qualis.

De

De reuellentibus sine euacuatione. Cap. II.

SVnt quæ reuellunt, nulla ſenſibili apparente euacuatione, ligaturæ & balnea, iis addidimus cucurbitulas, & frictiones: verùm eæ mitiùs, is auxiliis tutò in omnibus corporibus vti poſſumus tum ante purgationem, vel phlebotomiam, tum poſt, dum ſcilicet fluxio moleſta, vel ſuſpecta eſt: in corporibus boni habitus ſæpe ſine purgatione, ac ſanguinis miſsione, iis contenti fuimus: In corporibus repletis, ac mali ſucci, etiam poſt phlebotomiam, & ante eam reliquas partes vincimus: vt ſi vulnere in ſiniſtro brachio exiſtẽte, ex reliquo venam ſecueris, tibias vincire non dubitabis: ſtringendo vincula non ſecus, ac qui phlebotomare intendunt, & cum moleſta, plurimúmque doloroſa eſſe cœperint, ſoluenda ſunt, mox religanda, & ſic reiteranda per vices: ante, & poſt cibum, omnino per horas aliquot ſoluenda, niſi vrgeat inflammatio, vel dolor, vel ſanguinis aliqua hęmorrhagia. Ligaturis etiam addere poteris, ſi aliquod prædictorum ſimptomatum moleſtum ſit, balnea ex aqua tantùm calida, manibus ſcilicet affectui oppoſitis. Poteris & his (ſi libeat) per ſe vti. Sit autem aqua, quãtum ſufferri poteſt,

Vinculorũ vſus, & quando.

Balnea.

calida tandiu in vsum venire possunt, ac ligaturæ ipsæ, donec scilicet timetur fluxio.
Frictiones. Frictiones magis deriuare, quàm reuellere dicimus, nisi vehementiores sint: verùm eæ cutem exulcerant, molestiámq; grauem inducunt, mites verò leuiter trahunt. Has tamen si feceris (reliquis auxiliis non omissis)
Ventosæ. iuuabis. Idem & de cucurbitulis dicendum est: nam hæ à propinquioribus tantùm partibus trahunt, quare potius deriuando, quàm reuellendo vsui sunt: verùm si vrgeant symptomata, & has in contrarias, & quandoque in vicinas partes, non omissis reuellentibus ingeniis, addes auxilium. Has tamen, & balnea, & frictiones magis laudamus in tenerioribus ac boni habitus corporibus. Sed nun-
Victus. quid & victus tenuis sub genere reuellentium, aut (vt propriùs dicam) retrahentium ponere liceat: licebit hercle. Stomachus autem cùm prima pars sit, quæ & cibum recipiat, & nutriatur, & inter reliquas partes primò fame cruciatur, si cibum tardiùs ac parciùs susceperit, quare à continuis sibi partibus humidum trahit, & hæ ab aliis, & sic succedentes: vnde duplici ratione tenuem victum profuturum esse in his cẽsendum erit, tum quòd partes, quæ famẽ, sitímque primò
exper

experiuntur, ab aliis trahant, tum etiã quòd propter conuenientem mediam non modò non generatur noua humorum noxiorum copia, sed qui noxam fortè inferre parati erant, dissoluuntur. Verùm & hunc viribus patientísque consuetudine proportionandum esse, nemo est qui ambigat, qui vtique in medica facultate fuerit exercitatus. Tenuem autem victũ dico, si vel panatella, vel condro, vel ptisana tota in iure pulli, vel vituli, vel aqua, & oleo, vel butyro condita nutriatur, pro potu aqua hordeacea vtatur cũ saccharo, primis maximè diebus, posteà verò paucifero vino, & egregiè lymphato. *Victus tenuis quomodo.*

De deriuatione. Cap. 12.

DEriuare intelligimus, cùm humores aliquam partem infestantes in propinquam trahimus, vel ex propinqua educimus. Fit & hæc quandoque cum sensibili euacuatione, quandoque sine hac. Cum euacuatione manifesta vesicatione cutis, hirudinibus, scarificatione, venæ sectione: vt si syncipùt affectum fuerit, à quo aliquid ad vicinas partes trahere conueniat, vel venas tẽporum, vel quæ medias frontis regiones occupant, vel in nare, vel retro aures, quandoque apparent, tundimus, vel collum vento- *Deriuatio quibus fiat.* *Deriuatio cũ euacuatione.*

ſis appoſitis ſcarificamus. Poſſumus, & herri nis & maſticatoriis medicamentis ad fauces & nares euocare. Herrina tamen, niſi vrgeat neceſsitas, ſubterfugienda eſſe laudo: moleſtiam nanque maiorem inferunt: proſunt tamen maximè, ſi ratione ſint adminiſtrata. Similiter ſi cubitus male habeat, quòd hoc remedij genus deſideret, venas manuum, vel eas, quæ infra cubitum ſunt (affectæ tamen parti viciniores) ſecabimus. Eodem modo ſi coxa, eam, quæ in pede, vel poplite, vel viciniorem aliquam aliam, ſi ſe oſtenderit, vel circũiacentem cutem ſcalpello obtundere, vel eaſdem veſicare. Verùm iſthæc facere, facillimum eſt: quantum enim, quando, & quomodo, difficile. Fieri debet deriuatio, quando fixus aliquis humor partem aliquã obſidet, ſic vt euacuato, purgatóque (vt decet) priùs corpore, neque ſolo Naturæ beneficio, neque diſſoluentium medicamentorũ ope diſſlari quidem potuerit, præcipuè propter eius multitudinem, vel propter eius craſsitiem, vel lentorem, vel cutis denſitatẽ.

Quomodo deriuandum.

Tantum, ac tandiu deriuandum eſt, quoad partem in proprium habitum reſtitueris. Verùm reiteratis vicibus, ſi vnica non ſuffecerit: vt plurimum enim non ſufficit. Facilè

Quãdiu deriuandum.

enim

enim non dissipatur humor, qui longo tempore parti alicui est infixus, præcipuè si neruosa hæc fuerit: quare ab iis ad euacuationem, quæ à propria parte fit, est recurrendũ.

De euacuatione à propria parte. Cap. 13.

A Propria parte euacuare oportet, omissa ea euacuatione, quæ vel sanguinis, vel puris, vel alterius cuiuspiã in sinum aliquem collecti humoris fit, quãdo sanguis crassus, vel lẽtus in aliqua parte fixus, neque deriuatione, neque reuulsione aliò euocari potuit, vel caloris naturalis beneficio diffla ri. Variis igitur ingeniis hæc perficitur, vstione scilicet, vesicatione, hirudinibus, scarificatione, & euaporatione. Primò euaporantia tentanda sunt, inter quæ principatũ obtinent fomenta ex aqua calida, vel ex vino, si vlcera adsint, in quibus si valentiora requiras, chamæmelum, vel nepetã, vel calamenthum, vel aliud quidpiã eius generis addere poteris. Præterea vnctiones ex chamæmelite oleo, vetusto, anethino, liliaceo, œsypo, & similibus, succida lana ab vnctionibus circumuolutis membris, bis singulo die eadem fouendo. Si dissoluẽtium officio in tres quatuórve dies voti compos non fias, ad scarificationes, vel hirudines, vel vesicatoria, vel

altiores vſtiones recurre. Verùm neque hęc, neque illa ſecurè adminiſtrantur, niſi & fluxu prohibito, & corpore recrementis liberato. Diſſoluentia nanque calida ſunt, & veſicantia. Scalpellationes, & vſtiones, non ſine dolore fiunt, quæ omnia in corpore mali ſucci, vel multi adhibita, ad eandem partem retrahũt magis, quàm euacuare poſsint, vnde regeminaretur morbus. Præcedant igitur reuellentia oportet, & qualia, & quanta conueniunt, quò tutiùs opem feras. Nunc quomodo ſupprimi debeat ſanguis, qui è vulnere abundantiùs effluit, dicendum eſt.

De ſanguine ſupprimendo. Cap. 14.

SAnguis, quum totius corporis pabulum ſit, quo deficiẽte, ſimul vitam deſciſcere ſit patentiſsimum, tutelam igitur ſui nobis præindicat, ſi vita frui debeamus: quare tota ope nitendum eſt, vbi is abundãtiùs effluat, vt cohibeatur, quod variis ingeniis fieri ſolet, obſtruentibus, repellentibus, adſtringentibus, reuellentibus, & vrentibus. Repellunt refrigerantia, & adſtringẽtia, vt aqua lactucæ, endiuiæ, cucurbitæ, poligoni, ſedi vtriuſque, & ſolani ſucci, myrtillorum baccæ, roſa, malicorium, galla, lyſimachia, myrobolani,

Refrigerantia.

Adſtringentia.

ni,bolus armenus,cerussa,plumbum vstum, gypsum,lithargyrum,rubygo ferri,alumen, Reuellunt vincula,balnea, frictiones in oppositas partes. Phlebotomiam, & purgationes omitto: nam simul & vires deiiciunt. Vrunt medicamenta caustica,vt auripigmẽtum,sandaracha,sublimatum, & alia varia, quæ arte parantur crustifica, & quæ ignita sunt ad vsum hunc structa instrumenta, vt aurea, vel argentea, vel ferrea. Obstruunt tenacia,lenta, viscidáque, vt glutẽ piscium, gummi cerasorum,amygdalarũ,thus, aloes, mastix,& similia: hæc autem per se sanguinem cohibent, si vena exilis sit vnde profluit: sed vbi vena diuisa aliquo modo magna fuerit,sunt miscenda reliquis medicamẽtis. Si igitur vena secta superficialis appareat,tutius est, eam ignito ferramento vrere. Si verò profunda sit, quæ visui non manifestetur,hoc vnguẽto vulnus reple. Recipe, boli armenæ,ferri rubiginis,añ ʒ.ij. masticis, aloes,thuris,añ.ʒ.j.cum albumine oui incorporentur. Aliud,Rec.glutinis piscium, masticis,boli armenæ.añ.ʒ.ij.gallæ immaturæ,plũbi vsti,thuris,añ.ʒ.j.cum albumine oui incorporentur. Potes & pilos leporis minutim incisos,& flores,seu gossipium salicis,vel po

Reuellẽtia.

Nõ laudat phlebotomiã, neq; purgationẽ.

Vrentia.

Obstruẽtia.

puli iis immiſcere, ſimiliter filamenta ex pã-
no molli ſubtili, ex quibus cùm bene eiſdem
vnguentis erunt imbibita, turundæ, prout
vulneris forma poſtulabit, magnæ vel par-
uæ, breues, vel longæ parari poterunt: du-
riores in hoc caſu requiruntur, ac maiores,
ſic vt ora venarum poſsint comprimere.
Aliud, ℞. boli armenæ ℥.ij. ceruſſæ, lithargy-
ri, myrobalanorũ chebulorum & citrinorũ,
añ. ℥.j.ß. maſticis, glutinis piſciũ, tragachan-
ti, añ ℥.j. cum oui albumine fiat vnguentum.
Aliud, quod valẽtiùs adſtringit. ℞. gallę om-
phacitis, boli armenæ, lithargyri, añ. ℥.ij. cin-
nabaris ℥.j.ß. omnibus ſubtiliſsimè tritis cũ
oui albo miſceantur, & parentur licinia ad
vſum, quæ & aridæ conſeruari poſſunt, quæ
iterum eodem vnguento molli & recenter
facto leniri debent, propter earum aſperita-
tem, dum vſus poſtulat: nam hæc citius cohi
bent, vel puluis omnium ſupradictorũ, ſi in
vulnus aridus imponi poſsit, celeriùs ſiſtet.
Alia, quę & valẽtius adſtringũt, exciccántq́;.
Verùm non ſine dolore, moleſtia, & cruſta,
ſi copioſius ſint impoſita. ℞. balauſtiorum,
maſticis, terrę ſigillatæ, añ. ℥.iij. aluminis ſciſ-
ſilis, vel rochæ, ſi ſciſsile non ſit, æris viride,
æris ſquammę, añ. ℥.j. cum oui albo, vel vino

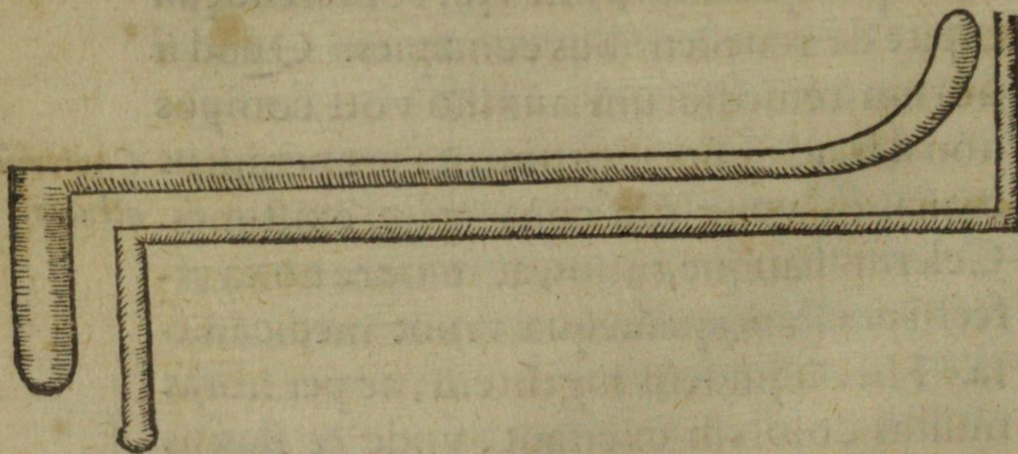
auſte

austero fiat miscella. Aliud, Rec. lysimachiæ, balaustiorũ, boli armenæ cerussę an. ℥. ij. ferri scorię in aceto p̃paratę, aluminis, viridis ęris, an. ℥. j. ß. chalcanthi. ℥. j. cũ oui albo, vel austero vino misce ad vsum. Si fortè hæc diutiùs conseruare velis, tunc in teretes pastillos redige, conum ex altera parte habentes, quò in vulnus poni faciliùs possint. Verùm cum vino, vel passo eos componere præstãtius est, qui aridi sunt conseruandi. Citiùs autem in vulnus dissoluuntur, quàm qui cum oui albo. Sed quum dissolutum quasi vnguentum velis, oui album præponitur: constipat autem magis suo glutino. Ast ligaturæ reuellentes vnà adhibitę magnam in iis opem ferunt: quæ quomodo sint vsui conferendę, in capite de reuellentibus concipies. Quòd si horum remediorum auxilio voti compos non fias, ad ignita instrumenta propera, si iis manantis venæ ora contingere existimes. Celeriùs nanque, tutiùs, ac minore noxa effectũ præstant, quàm quæ vrunt medicamẽta. Hæc siquidem ingentem, ac per horas multas dolorem excitant, vnde & fluxus interdum vehementer irritatur. Præterea si non compresserint, actualibus cauteriis difficilè iuuabis, donec scilicet sit exempta ab illis

Ligaturæ.

Cauteriũ actuale.

illis facta crusta, in quo temporis interstitio animam æger simul cũ sanguine efflare poterit. Quòd si vi escharam illam extirpare susceperis, operosius vtique reddes negotiũ. Præstabit igitur ab vsu supradictorũ medicaminum siccãtium sine morsu, & adstringentium ad hæc te conferre. Verùm hominem in anatome exercitatum requirit, qui venarum situs bene noscat. Instrumẽtorum autem formæ tales esse debent, quales diuersitas vulnerum postulat. Eorum tamen aliquot inscribemus pro exemplo, quæ vt plurimum ad hunc vsum erũt accommodata, siue superficialis, siue in altum sit posita vena. & hæc sunt:

Tu alia, prout affectus requiret, struere poteris. Vsus autẽ talis est: Duo habebis ex iis, eiusdem magnitudinis, quæ vt igne candeãt faci

facito,& membro circumquaque pannis in aceto & aqua madidis belle munito, alterũ ſume,& in vulnus firma manu mittas, eam partem fortius premendo,in qua venam fore exiſtimaueris:& cùm hoc frigeſieri cœperit,in ignem remitte,& alterum candens capies,& preme,quoad fluere deſtiterit. Quòd ſi vel os, vel cauitas aliqua venam tangere non permiſerit,& fluere non deſinat,properare ad ea non eſt dubitandum, quæ vrere poſſunt medicamenta: nã tunc & tutior locus talibus medicamentis relinquitur, & minus moleſta fiunt: quorum compoſitiones tales erunt, ℞.ceruſſæ ʒ.iij.balauſtiorum ʒ.ij. chalcanthi,aluminis,añ.ʒ.ij. arſenici ℈.iiij.cũ paſſo fiant teretes paſtilli. Aliud. ℞. terræ lẽniæ,gallæ omphacitis, maſticis, añ. ʒ. ij. cinnabaris,aluminis,añ.ʒ.j.ß.Salis gemmei,arſenici, chalcanthi, añ.℈.ij. viridis æris, minij, añ.ʒ.ij.ß.cum paſſo fiãt paſtilli. Aliud, ℞.ſublimati.ʒ.ij.chalcanthi vſti,pulueris præcipitati,ceruſſæ,minij, añ.ʒ.iij. pollinis.ʒ. ij. cum aceto acerrimo fiant paſtilli. Attẽdendũ autem eſt, vt quum hæc in vſum pones, aliò humores euoces, remittáſq; vicinas partes refrigerantibus ſæpius(quandiu dolor triſtabitur) muniendo, & longinquas vinculis

Cauſtica potentia-lia.

ſtringendo. At quod præcipuum, tutiſsimúmque in hoc caſu ſemper inueni, eſt, vulnera laxis faſciis (conuenientibus medicamentis appoſitis) vincire, deinde manu ſuper vulnere poſita immota medicamenta conſeruare per dies aliquot, tres puta, vel quatuor, quinimò & plures, niſi dolor aliquis vrgeat: nam tunc ſoluere expediet, ac medicamenta renouare. Pro hoc igitur officio duos, trésve homines paratos habere oportet, quò viciſsim quieſcere, & auxiliũ ferre inter ſeſe valeant: permutent (ſi calorẽ aliquem ſentiant) frequentius manus, eáſque modò vnam, modò alteram in frigidam aquam madentes, ne affecta pars calefiat. Fluxibilior nãque calore redditur ſanguis. Sed & ſitus talis affectæ parti eſt eligendus, vt quietior ſit, ac, ſi fieri poſsit, ſurſum vergat. Nunc verò tempeſtiuum eſt, vt ad curas exponendas properemus: eſt autem hoc, quod intendimus.

De curatione. Cap. 15.

CVrationis igitur huiuſmodi vulneris inquantum ſe, prima intentio eſt, auferre extranea, ſi quæ ſunt auferenda, mox ad curandi formam, quæ contuſo, laceróve vulneri conferre perpetuò nouimus, ſe conuer t

uertere, vt cõtuſam ſcilicet, lacerámque carnem à ſana quantò citiùs ſeparare intendas, ídque medicamentis quantũ poſsis minus mordentibus: quale eſt, quod ex mercurij puluere (quem præcipitatum appellant,) paramus. Miſcemus autem præcipitatũ vel cum roſaceo, vel cũ oleo ſimplici, vel cum butyro, vel recenti axungia ſuilla, ſemunciæ puta butyri, pulueris drachmã adiicies, ſeu binas, vel minus, plúsve, prout contuſio, vel magna, vel leuis fuerit. Nam quantò glans maior fuerit, non modò vulnus maius reddit, ſed & altius circumquaque partes tũdit. Parantur & alia medicamenta ad hoc munus, vt ægyptiacũ, & ſimilia: verùm hîc tantùm illius memoriam facere libuit, cùm inter reliqua huius facultatis principatum obtineat, ſic vt aliquid miri præſtare videatur: cõtuſam enim, putridam, vel magis auctam carnem cum minimo, vel nullo dolore diſsipat, vulneri non modò nullum cruditatis veſtigium relinquens, vt reliqua, ſed cocta, temperata, benéque diſpoſita reddit: quare illud præ cæteris omnibus meritò anteponendum eſſe cẽſui. Ex hoc igitur penicillos, puluillos, lychnia, & quas flammulas vocant, & cętera ſimilia inſperges. Hoc vnguenti genus *Vnguẽtũ.*

nus

nus vnico die, vel duobus ad ſummum vtimur, ſatis ſupérque erit tribus, ſi contuſio vehemens fuerit: ſequentibus verò diebus ad ea, quæ leuius abſtergant, & moderatè exſiccent: quibus ſi contuſæ carnis aliquid adhuc impendeat, butyri paululum adiicere poteris, perinde vt affectus indicabit, quibus ſuccedant carnem generantia, & cutem inducentia, vt puta mel ſimplex, vel roſaceum, mel cum hordei farina, vel orobi, vel fabarum: cui addere poteris ariſtolochiam, minus centaurium, terebinthinam, thus, aloen, euphorbium, myriophylli, verbaſci, apij, chelidonij, vel plantaginis pulueres, vel ſuccos, vel balauſtium, vel gala, vel mirtus, vel cupreſsi nux, vel lithargyrum, vel vſtum plũbum, & alia huius generis, prout vlceris habitudo, vel partis natura, vel hybernũ, vernum, vel æſtiuum tempus dabũt indicium. Sed quod maximè monendum eſſe cenſeo, cum in hoc ſæpius peccent negligentes chirurgi, eſt, ne ſint claui, vel lychnia vltra modum craſſa, vel longa, vel dura, vel aſpera, pungunt longa, craſſa extendunt, lacerant aſpera, eóque magis, ſi dura ſint. Parentur igitur ex molliſsimo, ſubtilíque linteo, vel carpentatis pannis, vel goſsipio retorto,

Qualia lychnia.

torto, quo dolores non excitent, & si membrorum ossa fracta fuerint, tunc membra situentur commodè, ne doleant, ac cæteris sibi continuis paulò altius, ne facilè ad illa humores fluant: nec multis, nec strictis ligamẽtis sunt liganda, sed paucis, & laxis, immobilia, quantum fieri potest, conseruentur. Hæc compendiosè de vulneris curatione, quæ, vt fœliciùs succedat, prouisione vacet nõ oportet. In prima igitur cura, cooperto vulnere (nisi nuper sit à cibo) tundatur ex aduerso vena, & sanguinẽ copiosiùs educes, si è vulnere parũ fluxerit: quòd si ex eo multus fuerit effusus, parũ vel omnino nihil ab aliis partibus extrahere expediet, sed vice phlebotomiæ vincula, frictiones, balnea, vel ventosæ suppetent. Et si mali succi æger occurrerit, à sanguinis missione, die puta immediatè sequenti, corpus purgare cõueniet, circunstantésque vulneri partes prima die repellẽtibus fulcire, oxyrrhodino puta, vel aceto & aqua, vel aqua, in qua incocta sint mali coria, baccæ, vel folia myrti, galla, & similia, vel omphacium per se, vel cum aqua mistum: victus tenuissimus sit primis diebus, reliquis autem semper aliquid addendo, prout morbi magnitudo, virtutis robur, Prouisio

& patientis consuetudo indicabunt. Et hæc cùm succinctè, generalitérque omnia dixerim, non alienum erit, nos ad exemplares curas conuertere: hæ nanque magis sensum mouent.

De curatione vulneris capitis. Cap.16.

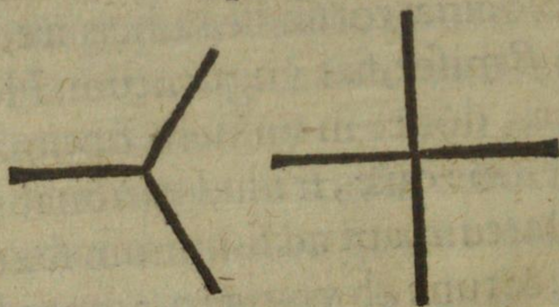
ITa vt humani corporis partium prestantissima est anima, sic & reliquarum omnium eius sedes, hæc autem est caput: hinc igitur sumamus exordiũ. Ex bombardeola, sclopettóve varia in capite vulnera inferuntur, quæ, quantumuis parua fuerint, semper magni existimanda sunt: non enim facile in ijs corrigi potest inflammatio, si fiat: fiunt quippe facilè, nisi summa diligentia sint tractata. Cutis enim densa est, à quibus non sine labore transpirant superflui humores: longè tamen maius negotiũ facessunt, si internis partibus communicet læsio, & horum etiam magis, quæ vel circa commissuras, vel tempora, vel occiput, vel oculorum regiones sunt accepta. Agedum, si ipsum simplex fuerit, vndequaque rasis capillis vnico, aut ad summum duobus diebus hoc vnguẽto curabis. Rec. pulueris præcipitati optimi ʒ.j. butyri recentis ʒ.ij. olei rosati omphacitis ʒ.j croci grana duo, misce, & fiat vnguentum

Vulnus simplex in capite.

tũ, quo puluilli imponẽdi ex mollisſimo car pẽtato linteo illinãtur, eóq; tenuius craſsiúſve perinde vt in vulnere maior, vel minor apparuerit contuſio. Aſt vbi hæc maior fuerit, vnguentum copioſius, minori mitius impon es: deſuper autem oui album cum roſaceo ,, & bolo armena in formam vnguenti miſta. Secundo autem die aliud medicamentum impones, quod aliquo modo digerendo moderatè abſtergat, & leuiter exſiccet: cuius hæc erit forma, Recipe terebinthinæ claræ in albo vino ter lotæ. ℥ ß. mellis roſati. ℥. j. butyri recentis ʒ. ij. farinæ hordei, pulueris ariſtolochiæ rotundæ, radicis ireos, añ. ʒ. j. aloes ʒ. ß. miſce, fiat vnguentum. Hoc autẽ vti poteris donec in vulnere optima appareat digeſtio: quæ, ſi illud rationabiliter ſe gerat, quartum, aut ad ſummum ſextum nõ excedat: & tunc ab vnguẽto amoto butyro ſiccantius (vt requiritur) illud facies, addendo ex pulueribus quod ſatis ſit, ſi magis ſiccare intendas. Facilè autem curatur in capite vulnus, ſi illud ſimplex ſit, modò æger nõ in humoribus tantùm, ſed & in moribus ſit temperatus, artéque curetur. Verùm quod complicatum eſt (quod ſcilicet intrinſecis partibus læſionem cõmunicat) laborioſum

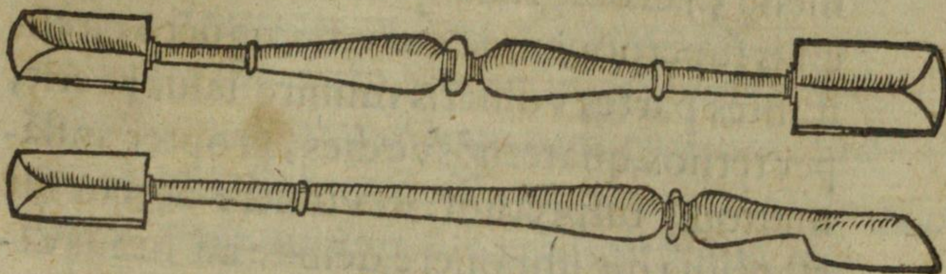
Vulnus cõpoſitũ.

non solùm patienti, sed & iis, qui curã susce perunt, existit. Si ergo intrinsecarum partiũ offensa sensui pateat, vel saltem de se magnã faciat chirurgi opinionem, statim os delibe- rare intende, ea parte scilicet, quæ magis gra uata est, sic, tantúmque cranei detegas, vt fra cta, educendáque ossa eximere, collisa tere- bello perforare, vel radenda liberè ciclisci s scalpere possis. At incisionis forma duplex est, altera trigona, tetragona altera: sed hæc ad intentum nostrum magis conducit. Ea autem est, quæ duabus lineis orthogonali- ter se secantibus depingitur.

In prima igitur cura (si fueris vocatus) no- uacula bene secante, ac manu ponderosa cu tem sic præscindito, vt pericranium vnà di- uisum sit, mox vnguibus, vel (quod aptius est) instrumento aciem obtusam ex altera parte habentem, ex altera parte bene secan- te, qua meningem os tegentem, si vsquam à nouacula insecta remanserit, scindere va- leas,

leas, non amota ab opere manu: cuius formam hîc intueri licet.

Os igitur excoria, ac labra euerte: & ſi glãs in propriam cerebri ſubſtantiam intrauerit, ſalutis omnino ſpes eximitur: ſi verò nondum ingreſſa, oſsis aliquid à reliquis ſeparati reliquerit, quod non magno negotio euelli poſsit, educas. Sic ſi glans in oſſe ſit fixa, vt infrà latiùs dicetur. Quòd ſi nihil hac prima cura, quod facilè educi poſsit, appareat, vulnus puluillis ex carpentato linteo, vel mollisſima ſtuppa paratis, in auſtero vino, vel omphacio, acetóve prius madidis, ac expreſsis recẽti roſaceo omphacitide, vel myrtino cum bolo armena, pòſt imbibitis, ac tepidis priùs reple. Si verò propter aliquam ſectam venam ſanguinis hæmorrhagiam verearis, omiſsis oleis, lychnia in omphacio, vel aceto acerrimo madida, ac fortiter expreſſa, oui albo, in quo abundanter ſit bolus armena, illinantur ad vſum ſequenti die, hęc

miſcella cōponatur. Rec. roſacei omphacitis, ac recentis ℥.ij. albumē vnius oui, boli armenę ℥.j. croci grana quatuor, miſce, ac penicillis ſuperpone: hoc eodem vnguēto circūſtantes partes vulneris munire ſalubre erit, per ternos, quaternósve dies, propter inflāmationis ſuſpectum: in vulnere autem ſat eſt prima die imponere, deinde ad huius digeſtiui vſum accedes. Rec. terebinthinæ in vino albo ter, vel quater lotę ℥.ij. vitella duo rum ouorū, olei roſati ℥ ß. croci grana quatuor, aloes ℈.ij. miſce, & vtere donec abſtergendi tempus aduenerit, quod non præteriturum quartum diem fatemur, ſi æquè ſe res geſſerint. Sunt qui putrefactiuis (digeſtiua appellata) diem ſeptimum vt firmum terminum præſcribant, alij etiam & vltra hoc expectantes putridæ carnis ſeparationem vndique labia ambientis, ignari bonam carnem putridæ ſubſiſtentem in dies putrefieri magis, niſi quæ iam ſuppurauit abſtergentibus amoueatur. Hos autem ratum dimittendi digerentis medicaminis terminum præfinimus, quod eſt hoc, dum videris vulnus concoctum iri, hoc more, nec tibi ſeptimū, nec alium quēque diem (vt craſſæ mineruæ vulnerarij faciunt) præſtitues firmum. Ab hoc

Digeſtiuum.

Digeſtiua quo, et quanto tē pore vſui veniant.

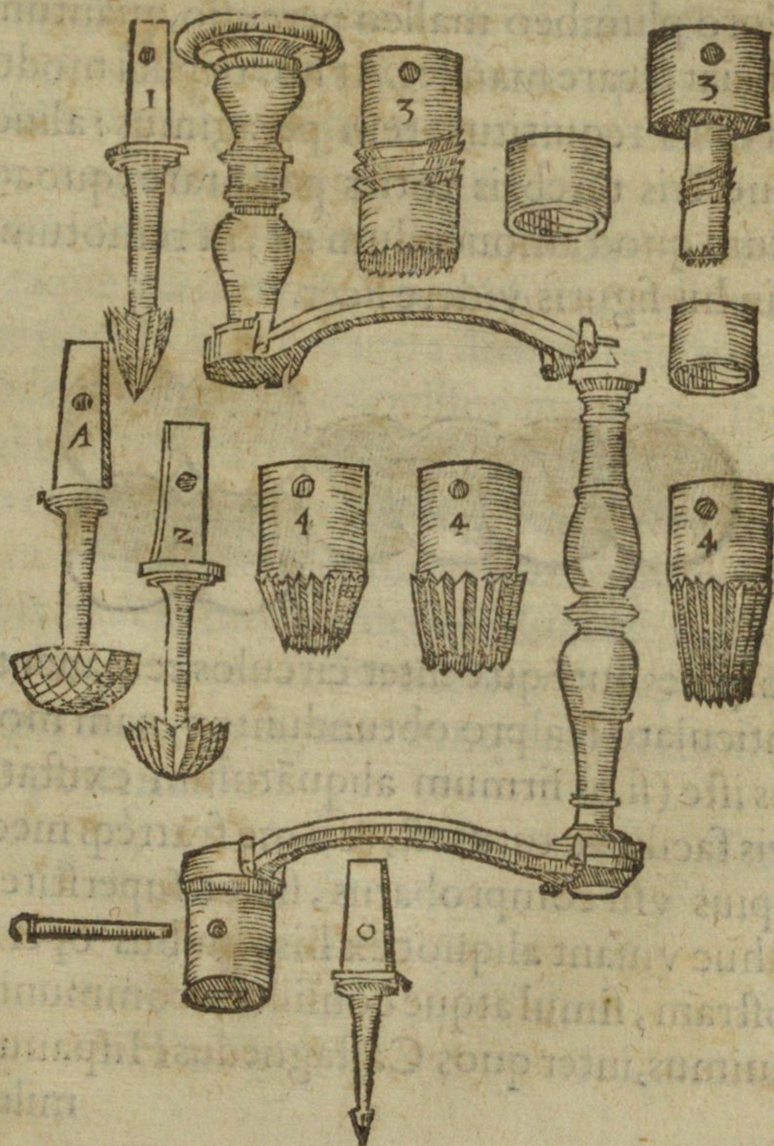
hoc medicamine cum abſtergere licebit, ad id recurres, quod ſuprà ordinatum eſt, conſtans ex melle & cæteris. Hoc quantum ad ea quæ curationem carnoſæ partis ſpectant de capite ſint dicta. Si verò (vt diximus) oſsis leſio fuerit, ſic vt internarum partium aliquam malè habere exiſtimes, puta, vel vena rupta, vnde ſanguis ſub cranio effuſus, ſub caluaria vagus exitũ poſtulet, vel pus quod contingit iis, qui iã diu vulnus accepere, vel cerebrum oſsis colliſione prematur, vel ab aliqua aſperitate, (ſi os fractũ ſit) pungatur, tunc ocyſsimè ad oſsis, vel puris moleſtiam inferentis, ablationẽ, vel ad vaganti ſanguini liberum exitum parandum properãdum eſt: quamobrem recta mente perpendenda ſunt ſigna, ne omittas vbi requiritur opus, vel agas, vbi ſuffugiẽdum eſt, quæ omnia in his frequenter, & ægris, & artifici opus moleſtiſsimum reddere conſueuerunt, oſtendũt igitur læſionem intrinſecus ſuſceptam ſenſui non manifeſtam, caſus cum vertigine, vel viſione plurimorum luminum, mentis alienatio, ſopor, oculorum tumor cum rubore, ſanguis per nares & aures eruptio, vomitus, reſolutio aliquarum partium, apoplexia: verùm non neceſſe ad horum ſingulum dedu- *Si os leſũ.*

citur vt certo argumento proferamus ce-
rebri offenſam, (cerebrum nunc intelligo
quicquid intra cranium continetur) cadunt
enim quandoque aliqui capite percuſsi,nul-
la cerebro illata iniuria, alios ſtetiſſe vidi-
mus, quibus duram menigem laceram de-
prehendimus, quare in his iudicandis, vbi
anceps res eſt,prudentem chirurgum eſſe o-
portet,qui cuncta bene penſet,iudicet, agát-
que,priſtinam ſcilicet patientis naturam, mo
res,motus,vires,præſentibus conferendo. Si
itaque os aperire cogamur, quanto celerius
fieri poteſt.fiat.Primo puta die,vel ſecundo,
quo ſanguis nondum coagulatus, facilius
exeat, ne vagabundus cerebrum perturbet,
vel premendo grauet, vel æſtuando inflam-
met,minúſque extendendo dolorem faciat.
Verùm vbi à principio nõ facta fuerit,eám-
que ſubterfugere non liceat, reliquis diebus
efficias:ſatius namque eſt quoquomodo tar-
dius occurrere remediis,quàm iis omiſsis ſi-
ne ſpe morbi ægrum deſtituere. Quare & ter
tio, & quarto & ſexto, & decimoquarto, &
reliquis diebus indifferenter agere poteris,
non enim pro hoc opere præſtando criticos
dies vereri oportet(vt quidã faciũt) nõ intel
ligẽtes artẽ,exiſtmãtes id quod ad vnũ refer-
tur

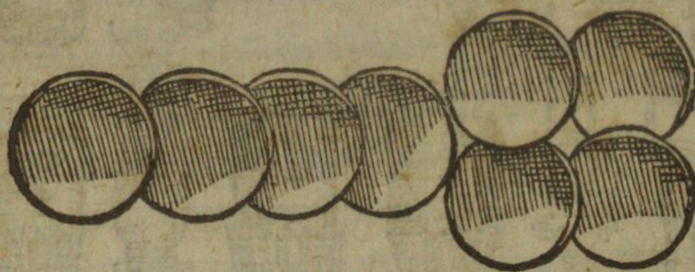
tur in arte medica, idē reliquis omnibus eſſe referendū, nulla habita diſtinctione: errāt tamen maximè. Obſeruantur tamen in iis critici dies ad prognoſticum, nō ad curā, in febribus autem ad vtrunque, nam in febribus purgationes, balnea, phlebotomia, neq; aliud quicquam quod naturam diuertere poſsit ab opere, ſi aliquid moliri ſit diſpoſita, agere verendum eſt, non aliam ob cauſam, verùm in hoc affectu non id expectandum eſt: non enim natura os perforabit, vel opportunè quod pungit ſemper auferre poteſt, egens in ſimilibus omnino medici auxilio. Quare quocunque die operatio hæc fieri poteſt, nullo diſcrimine habito, præter hoc, quòd quantò citius fiet, in melius res ſuccedet. Sed antequā vlterius progrediar, operæpretium fore duxi, hîc terebrarum formas aliquot ad intentum noſtrum ſalutares, & à multis nō cognitas deſcribere, quarum quæ quaternario charactere ſignatur, cæterarum omnium in ſuo genere vtique tutiſsima ac commodiſsima, à me excogitata eſt, nec amplius ab alio (quod nouerim) cognita. Quæ ternario charactere notatur, ea eſt, quæ paſsim per officinas chirurgorū tranſcurrerę videmus, quam etiam Hippo-

crati fuisse familiarem existimamus, à Gale no chinicidas, quod (vt Celsus interpretatur)modiolum significat, cui binarius character iungitur, aliud illi figura simile apud aliquos chirurgos nostri temporis vidi, verùm in modum limæ intersectum erat, vt omnino simile esset his sphærulis, quibus fabri ferrarij vtuntur ad typos formados,quibus plũbeæ glandes cõficiuntur ad sclopettorum vsum,cuius figura literam habet adpositam A. sed istud in operatione molestũ est,quum statim eiusdem asperitates scobina repleantur, sic vt singulo ferè circuitu, noua lotione egeat,at hoc nostrum diuerso modo ab illo sectũ est,sic vt celerius aptiúsque operam perficiat, quanquam non tam frequenter vt primũ vel quartum in vsum veniat. Reliquum genus,cui vnitatis character asidet,etsi meo genio similiter vt quartum excogitarim,aliud tamen non dissimile,licet quodammodo nostro sit obtusius in cõmentariis super Hippocratem Guidi Vidij nuper in Gallicam linguam ex Latina translatis comperi, quod ante hunc etiam apud Celsum verbis depictũ cognoueram, id autem est,quod à Celso secundo loco describitur,ab acuto scilicet mucrone incipiẽs,

in latius tendens, in longioris quaſi capituli formã, de reliquis, quæ vel laqueo circũmo-uẽtur, vel arcus fune, vel ligno trãſuerſim poſito fune vincto, quo fabri ferrarij vtũtur, vt nondũ in vſum venire poſſunt, ſic de ipſis quicquã ſcribere omnino ſuperfluũ eſſe exiſtimo, terebrarum autem formæ hæ ſunto,

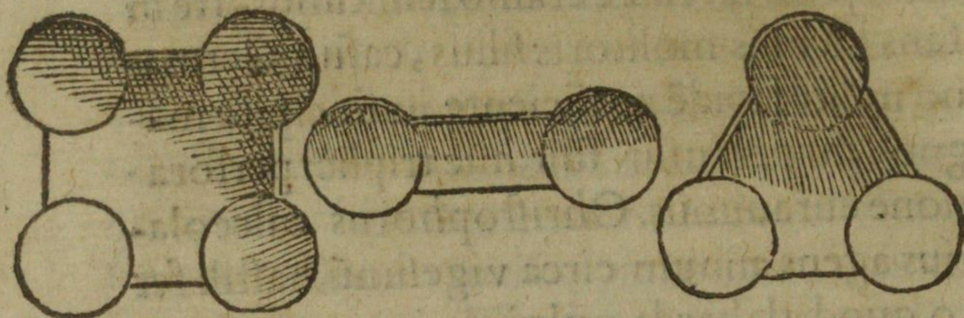

Sed quia quandoq; in caluariç fractura vel collisio ita ingens est, vt terebra totum illud amplecti minimè possit, peruestigandum est qua industria (si oporteat) id auferendum veniat: nã Galeni modus, quem etiã Celsus confirmauit, horridus ferè videtur, quum caluariam clypeato, aut si malis, lenticulato scalpro plumbeo malleo percusso, quantum sufficiat secare mandet. At nos triplici modo vbi opus requiritur, rem peragimus: aliud est nostris terebris toties perforare, quoad totum quod amouendum est, sit remotum, vt in his figuris videre licet.

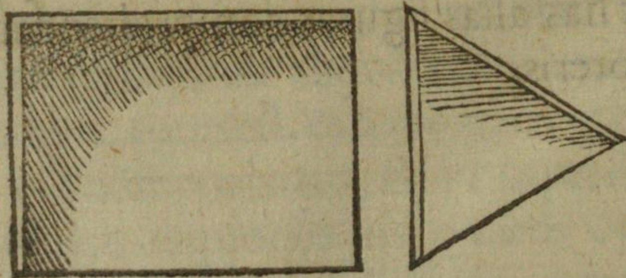

Cuspides autẽ quæ inter circulos remanent, lenticulato scalpro obtunduntur, nam modus iste (si os firmum aliquãtulum existat) satis facilis ac tutus est, & à me fratréq; meo sæpius vsu comprobatus, sic vt superstites adhuc viuant aliquot ex his, quibus operã nostram, simul atque consilium communicauimus, inter quos Castagnedus Hispanus

miles quinquagenarius bellico malleo aut (ſi mauis)claua percuſſus, terebratiõe reiterata,quod ſat fuit è cranio ſeiũximus. Itẽ infans biennis molitoris filius, caſu à Germano milite lapidẽ proiiciente,in ſincipite magno ictu percuſſus fuit,hũc triplici perforatione curauimus. Chriſtophorus calceolarius agens annum circa vigeſimũ,haſtili ferro,quod alabarda vulgò dicitur,quinque terebræ operibus rẽ perfecimus,nec non alios ſimili ope adiuuimus. Alius ſecãdę caluariæ modus eſt,ſi in longum ſecare intendas ab vtraque parte terebra os perfora,& ab vtroque circulo,ac ſi eos intra duas paralellas includere velles,elicies cicliſco,aut acuto ſcal pro raſorio paruiore parabis, quo ſerra vltro citróque ferri minimè poſsit, inde quod intra vtrumque oſculum remanet,ſerra ſecabis.eodem more procedendum eſt,ſi in latum longúmque auferre cranium expediat, vt per has alias figuras comprehendere facilè poteris.

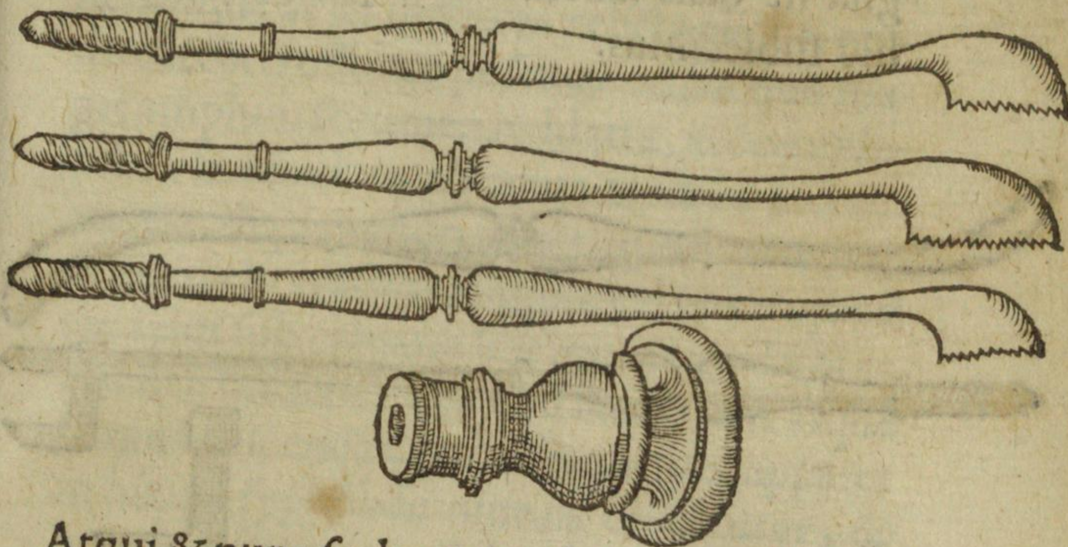
Tertius modus eſt,quum ſine terebellis ſola ſerra & ſcalpris,præcipuè cum os amplum eſt,quod tundendum venit, auferimus,verùm vt dictum eſt, adunco vel acuto ſcalpro,(ſi libeat) ſulci parãdi ſunt, ne huc atq; illuc ſerra fluat, vel pedetentim ſecura manu ſola ſerra parare viam poteris, ac quantum oporteat ſecare,ad hanc puta formam vel aliam,vt ipſa oſsis affectio monebit.

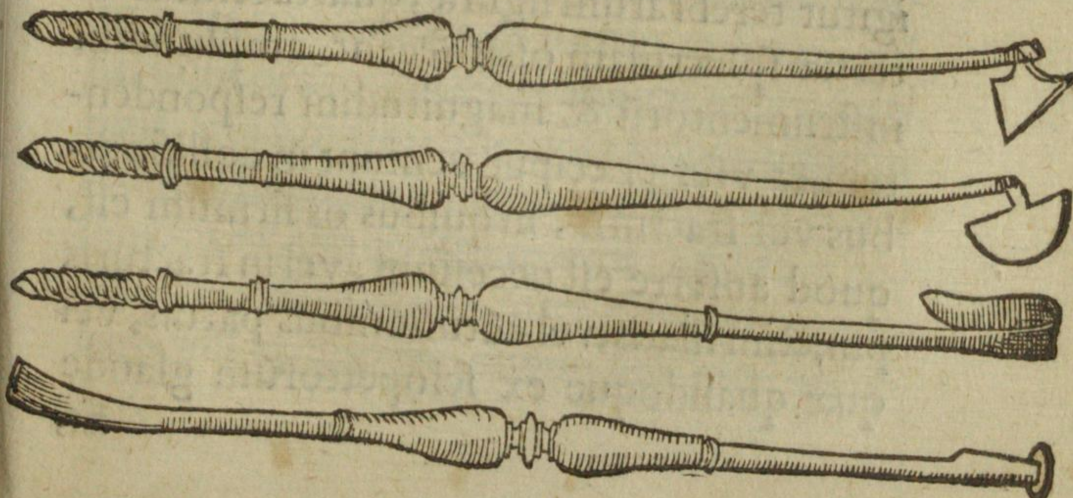
Serra breuis eſto,ſubtilis, dentibúſque bene

acu

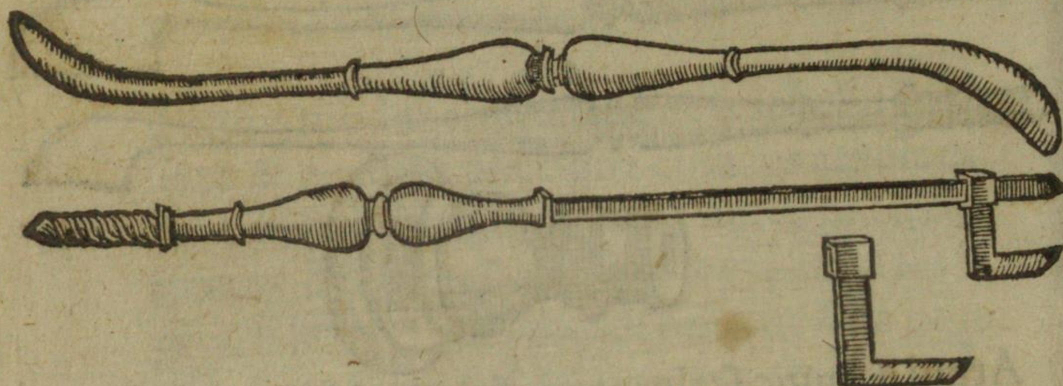
acuminatis,in medium minimè cõuexa, cũ forti manubrio, ac longo,quantum manu commode prehendi exercerique poſsit, ex quibus plures etiam paratas habere licebit, forma autem talis ſit,

Atqui & nunc ſcalprorum formas hîc deſcribere non erit inutile,nã ſola horũ ope,ſæpe in vulneribus cæſim factis ægros iuuimus.

Sed nec hippomocleati vectes, eleuatoria dicta, sub silentio sunt prætereũdi, quorum officio rostris coruinis, vel gruinis, inuicem adiuuantibus, non rarò à labore, & periculo patientes liberauimus, vbi potisſimum magna sit oſsis labefactatio, quorum formas hîc subiecimus.

Nunc quomodo horum singulũ in vsum veniat, expromere tempestiuum est. Duæ igitur terebrarum figuræ, quarta scilicet & tertia sphærulam oſsis secant, amplitudini instrumentorũ & magnitudini responden-tem, & vsui præcipuè veniunt in collisionibus vel fracturis, in quibus os firmum est, quod auferre est necessum, vel in fracturis punctim illatis, vel cõtusionibus paruis, vel quæ quandoque ex sclopettorum glande fit,

fit, vel alterius rei ſimills, ſecunda verò ad modum raſorij ſcalpri in circulum radit, oſculum in vitrea quantum lens eſt, parare apta eſt, reliquas partes circũcirca oſculum exiles admodum relinquens, quæ vel eleuatoriis frangi, vel lenticulato ſcalpro abradi debent, ne acies in vitrea relicta aliquo modo cerebro officere poſsit, ac etiam quò magis amplum foramen reddatur, accomodatur, vbi oſculum ab acuta terebra factum augere aliquo modo velles, quod quandoq; accidit, vbi craſsior ſanguis, vel pus aliquod tenacius ſub caluaria ſint inuenta, vel vbi caries oſsi immineat, quæ ad ſecundam vſque laminã deſcendat, quod frequenter apparet in his qui ſyphillide diutius cruciantur, & non ſolùm in capite, ſed & in oſsibus tibiarũ omoplattæq; carie infectis vſui venit. Primum quidem quod capituli longioris acutioríſque formam refert in acutum os trãſfigit, ita vt oſculum quantum milium, vel paruum ordeolum eſt, relinquat, aptè eo vtimur, vbi tantùm caluariam tranſpirabilem reddere ſit cõgruum, quò craſsi vapores, vel ſanguis ex aliquo ictu ſparſus, nondum coactus, vel pus aliquod intra caluariam genitum, vel ab externo aliquo ſinu interius re-

ſudatum,liberum(inquam)hæc omnia exitum habeant. Ad faciliorem igitur doctrinã fingamus in bregmate acceptum eſſe vulnus,cum leui illiſione, quæ ſenſui manifeſta nõ ſit,ſymptomata autẽ de intrinſecus accepta offenſa fidẽ faciant:oſſe prius(vt dictum eſt) bene,ac quãtum ſufficiat detecto,prima terebra illud vbi colliſum eſt,trãsfige, ita vt ſanguis ſub eo errans liberè exire poſsit. Si verò hoc oſculo facto vitream (quod in colliſionibus plerunque euenit) fortiter labefactatam eſſe noueris,tunc quarta terebra maiuſcula orificium auge.quòd ſi tibi hæc prę ſto non ſit,tertiam ſume,nam & ea cõmoda eſt, modò tutiore manu tractetur. Si verò fractura pateat, eáque in glandis formam (quod vt plurimum fit) ſit facta, tunc terebra quæ totum os fractu amplectatur perforare oportet, illúdque eximere. Sed hîc extra propoſitum non erit, curam à me factam auditu dignam pro exemplo in hominum memoriam exponere. Die ſecundo à Cereſolenſe conflictu (nam tunc temporis chirurgiã exercebam) profugus Hiſpanus quidam miles,qui in dextro bregmate infixam glãdem plumbeam ferebat,ſupplex ad me venit ,cui actutũm manus adhibui, &

quan

quantum oportebat oſsis denudaui, glandémque coruino roſtro ſtrinxi: hæc tamen tam tenaciter oſsi adhęrebat, vt ſine magno horrore, ac etiam periculo illam educi non poſſe comprehenderem. Quamobrem eam alia induſtria educere pu[illegible]ui, ſic ad tertium terebellum conuerſus (non autem eo tempore quartum meum excogitaueram,) quo deinde (vbi mihi oblata fuit occaſio, ſemper ac felici aſtro vſus ſum) glãdem cũ exili oſsis ciclo illam cingente proſperè extraxi, primis poſteà diebus, vſquedũ ſanguis, qui iam ſub cranio coactus iacebat ſeparari, in púſque verti cœpit, ſimplo mellis roſati: triplũ roſati olei, admiſcui, impoſuíque, quod vice verſa commutaui, dum concoctio apparere cœpit, olei ſcilicet ſimplo triplum mellis adieci, poſteà ſolo melle, per dies aliquot contentus fui, cui poſtremo ordeaceã, & iridem addidi, qua miſcella ſum vſus ad tempus vſque ducẽdæ cicatricis opportunũ, circa carnoſas partes eodem modo proceſſimus (vt dictum eſt) phlebotomatus purgatúſque ſic vt (fauſto numine) in priſtinam ſanitatẽ reſtitutus fuerit. Si verò glans obliquè præhenderit, óſque valenter curſim fricauerit, ac aliquo modo depreſſerit, fortè ſat

erit illud ciclifcis, aut acuminatis raforiis ad duram vfque meningem fodere, fi fortè magna fit ofsis fractura, quæ (etfi à paruis fclopettis non fiat, cum aliqua vitæ fpe) cõtigit tamen fæpius ex caufa alia, quæ diuerfam curam ab hac minimè poftulat. Cutis cautè fecanda eft, ne per fracturarum rimas cerebri meninges exulceres, poftea ofsis fruftula, quę non magno negotio educi poterunt, eximere fcilicet digitis, & roftris: quòd fi alia depreffa fint, quæ adhuc firma perfiftãt, tunc eleuatoriis ad fitum naturalem reducere nitendum eft, nec illa vi educere, fæpe autem reuniuntur. Quòd fi fuper commiffuris extiterit vulnus, idque tranfpiratione egeat, ea parte perforandũ eft cranium, qua magis affectus vergit: vel fi in vtranque cõmunicet, ex vtraque: eiufdem verò commiffuræ offa (nifi vehementiùs fuper cerebro deiecta fuerint) ne trahas, vel vi educas, fed fat erit, orificiis fcilicet factis, quod depreffum eft, in commiffurarum regione eleuatoriis ad naturalem fitum, quantùm valeas reducere, ac finere. Nam multoties (vt diximus) religantur: quæ fi reuniri amplius non valeant, Natura tutiùs, & minore negotio, illa feparabit, & euomet, quàm refiftet fympto

ptomatis,quę ſequi ſolẽt violentas mẽbranarũ extenſiones lacerationéſque. Nam in cõmiſſuris dura meninx inſeritur,per illáſque tranſit:quare ſi eadem oſſa vi extrahere tentaueris,meningem laceres in ea infixam neceſſe eſt, vnde phlegmones, conuulſiones, mox & interitus ſequuntur, timendáque ſimul ſunt & tempora, & occiput. His amplius à quacunq; oſsis ablatione ſtatim aculei,acies,aſperitatésve in vitrea relictæ,qualeſcunque fuerint, ſumma diligentia auferre,leniréque oportet,lenticulato cultro, vel eleuatorio aciem ferente, vel alio quopiam quod rei conferre poſſe perceperis, ne durã meningẽ,quæ nunquam nõ mouetur, pungant, lancinéntque. Cuditur clypeatus culter plumbeo malleolo. Sed cùm hoc opus præſtare intendis, vel ſcalpris radere,vel terebris perforare, patientis aures goſsipio, aut lana,aut panno in formam claui paratis, obturandæ ſunt, manibúſque alterius auxilium ferentis, premẽdæ, quò & firmius caput ſedeat, & ne etiam ſtrepitu horreat. ſintq; tibi ea hora parati molliſsimi,ac ſubtiliſsimi panni,in fruſtula redacti, quibus exſiccare ſanguinem, qui ex cranio frequenter reſudat, commodè poſsis. Omnibus igi-

tur ſic peractis,ſericum, vel ex lino ſindonē, in formam talem conſtitutum,qualem cranij apertura coindicat,in vino auſtero infuſum,vel roſaceo, ſi ſanguis aliquis coagulatus cerebro immineat, cerebri membranæ ſuperpone, & ſubtili,leni, curuóque aliquo ferro ſub oſſe circunquaque placidè accommoda,puluillis deinde ex mollisſimis carpētatis linteis in auſtero vino madidis, roſatóque omphacitide melle roſaceo (vt ſuprà dictum eſt) admiſto imbutis, reliquum vulneris reple,demū linteum in eodē vino, vel aceto madidum, ac expreſſum roſaceo,oui albo,& bolo armena illitum ſuperpone,mel roſaceū, vel iuleb roſaceū,olei loco,vbi amplius, nec digerere cōueniat, nec phlegmones timeat,impones,& vulneris reliquū medicamēto ex melle roſaceo,farina hordei,& iride perinde,(vt iā ſupradictū eſt) curabis, & cū cranei oſculum carne impleri cœperit, tūc os detectū leuiter raſpatoriis radatur, & labra vulneris in locum ſuum paulatim reponantur: orificium tamen aliquod apertū relinquendo, quoad os integrè expoliatum cognoueris:quod longo temporis interuallo fit, quadraginta puta, vel quinquaginta, imò & quandoque ſexaginta, diebus. Pro
qua

qua re labra euersa tam diu detinere stultũ est. Osse verò separato, cutem omnino euoca. Si autem vel propter chirurgi negligentiam, vel patientis malum habitum, intemperantiámve, ad aliquam corruptionem deuenerit pars cerebri affecta, vt aliquando mihi vidisse accidit, ad præcipitati pulueris, vel Aegyptiaci vsum illico deueniendum est: nam horum præsidio liberatos aliquot vidi, præcipuè agrestem mulierem, quam curam admirandam nunc subscribere intelligo. Agrestis quædam mulier quadragenaria circa finem Februarij mensis lapide in sinistro bregmate percussa fuit: hæc cùm ab ignaro agrestíque barbitonsore curaretur, in dies in deteriorem statum labebatur, ita vt de eius vita omnino desperarent. Ad cuius curam circa nonum diem secundus Botallus mihi frater (vir etenim in chirurgia exercitatissimus: nam eo tempore sub eius instituto chirurgiam exercebam) conuocatus fuit. Hic rectè symptomata perpendens, illico cutem aperit, os detegit, & subsequenti die terebello perforat: at in ea parte cerebrum penitus immobile vidimus, durities ingens, cum nigritie apparebat, vt crusta in carne facta omnino videretur: quamobrem *Cura felix.*

de eius ſalute plurimùm diffidebamus. Verùm non omnino perterritus frater duplo ægyptiaci, roſacei mellis ſimplū cōmiſcuit, & cerebro ſuperpoſuit eodē die ſanguinem è brachio miſit, ſequenti purgauit. At dolores remitti cœpere, puris veſtigium aliquod apparere: quare & eundem, & tertium quoque diem in eodem medicamine perſiſtere ſatius eſſe duxit. Sequētibus verò diebus ſolo melle roſaceo contentabatur, cui impoſterum, cùm aliquantulum magis exſiccare intendebat, & ireos, & hordei pollinem adiiciebat, ſic vt ad finē vſque feliciter rem duxerit. Nam ex hac cura maiore admiratione ſum affectus, quàm ex aliis aliquot, in quibus à principio meninx erat ſauciata. Si igitur (vt dixi) ſuper cerebrū putredo, corruptelá ve aliqua eueniat, quæ melle abſtergi nō poſsit, puluerem præcipitati immiſce, vel ægyptiacum, quantum ſat eſſe rectè iudicaueris, omníque induſtria ſimul humores in contrarias partes reuellendo purgatione, ſi liceat, vel reiterata phlebotomia, ac cæteris reuellentibus ingeniis. Sed qnia corruptela hæc in curabilibus affectibus non contingit, vt plurimum, niſi vel ex ægri malo habitu, vel intemperantia, vel ex artificis im-
prouid

prouidentia. Quomodo igitur, & quibus prouiſio fiat, declarandum erit. Nam quæ di *Prouiſio.* cta ſunt, ad affectus tantùm curationem pertinent. Curato igitur vulnere, prima die pãnos in oxyrrhodino, & bolo armena infuſis *Repercu* circunſtantibus partibus ſuperpones, leuiter *tientia.* frigidos, ſi æſtas fuerit: tepidos, ſi hyems. At in vtraq; tempeſtate repercutiẽtia bis, térve in die ſunt repetenda, ac ſæpius, ſi dolor aliquis infeſtet, iis vti licebit, quouſque phlegmones timetur. Hæc autem ſuſpecta eſt, quoad ſuppurabit vulnus. Quum igitur ſuppuratio apparet, pannum in vino auſtero madidum preſſum, ac calidum ſuperponere ſatis erit. Sed attendendum eſt, ne frequẽtatis plus, quàm deceat, refrigerãntibus, vulneris coctionem, quæ vi caloris naturalis perficitur, remoreris. Nam plures ignaros vulnerarios, ac quandoque alios, qui ſe plurimum in arte ſcire profitebantur, ſæpius obiurgauimus, in hoc errantes. Phlebotomiam præ- *Phleboto-* tereà ſtatim à prima curatione (niſi nuper à *mia.* cibo ſit, vel abundantiùs è vulnere emanauerit ſanguis, vt vires deiecerit) in cephalica brachij, affectam partem reſpicientis, facies, ac ſanguinis tantum educes, quantum & vires, & tempeſtas indicauerint, affectum ſem-

per ſupponimus. Si verò prima die non ſecta fuerit vena, poterit ſequentibus diebus ſecari, ſecũdo, vel tertio die, ſi æger plethoricus, vel cacochymus, vel purgatiõibus aſſuetus fuerit: purgaréque ſequenti die corpus, conuenientiſsimũ erit. pro qua re medicum accerſire facias. Vbi verò medicus preſtò non

Purgatio. ſit, in fine libri recurre, vbi aliquot medicamentorum purgantium formas annotauimus, ſecundum præcipuas humorum varietates. Nam eas in omnibus capitibus inſerere non libuit, tum quòd ad ſimplicẽ chirurgum corpora purgare non ſpectet, niſi coactus, tum etiam quòd in quacunque cura recenſendum eſſet, quod ſemel prolatum omnibus quodammodo ſatisfaciet. Et maximè attendendum eſt, ne pharmacum vomi-

Clyſteria. tum cieat. Clyſteria pariter, ſi durus venter ſit, ſæpius indere iuuabit. Preterea frictiones à collo incœptæ, ac inferiùs ductæ ad plan-

Frictiones. tam pedum vſque ſupernè leuiores, aſperiores infernè, ante cibum fiant. Quod ſi do-

Vincula. lore, vel phlegmone, vel alio quopiam

Balnea. moleſto ſymptomate triſtetur, & vincula

Purgatio & phlebotomia reiteràda. cum iis, & balnea tibijs & pedibus addere, & venam reſecare, & corpus repurgare oportebit, modò ab extrinſeco horum ſympto-

matum

matum causa non proueniat, puta frigore, vel calore, vel alio quopiam. Quare dum cura fit hyberno tempore, omnia calefiant, ac dum detectum vulnus est, labrum æneũ cum prunis suprà retineatur: nec æstate omnino frigida sunt administrãda vnguenta. Immoderatus etiam calor ex multis pannis, & stuppis, pelliciis calidiore conclauio, calidioribus applicitis medicamentis excitari potest. Quare oculatum in iis chirurgum esse oportet. Non leuis enim pars est, circa hæc rationabiliter se gerere. Facilè autem affecta pars à quocunq; extrinseco cõmutatur. Quare attendendũ est, ne eueniat, quemadmodum iis, qui fracta membra inconsultò stringendo perdunt, vel hypochõdria fotibus inflammant, aliunde tamen causam vestigantes. Idem in iis casibus ignari artifices, rudiori ac impia manu vulnera prementes, asperéque perfricantes illa recrudescunt, exasperántq; sic, vt eorum causa plerunque ex cutaneo, leuissimóque morbo, in vitæ discrimen, vel ad mortem ducantur patientes, ita me dij ament, vt horum aliquot reprehendi. Ast non erit ab re, imò iuuabit quidem vnum ad hoc propositum exemplum, quod nuper euenit, annotare. Adolescens annũ agens plus minus decimũsepti-

Cura infelix empirico successa.

mum in bregmatis sinistra regione ex paruo lapillo ab alio puero ludēte manu iacto, cutaneum vulnus passus est. Hunc (suo quidem damno immedicabili) quidam chirurgus curæ suscepit, qui inepta, grauíque manu, ac linteis asperis, sic impiè vulnus abstergebat, vt in dies & vulnus magis recrudesceret, & carnem magis colliquaret. Puer autem in reliquis omnibus se bene gerebat, negotiabatur, heróque suo (vt moris erat) inseruiebat. Vidi ego hunc eidem vulnerario submissum, quum vulnus recens esset: hunc autem tam impiè artem exercentem repræhendebam. Respondebat is, crudelem esse oportere chirurgum, non pium. Hunc reuisere destitui, propter affectus paruitatem. Circa octodecimum diem ad me recurrit patiens, cui circum vulnus vndequaque sinuosa, anfractuosáque erat reddita cutis, vbi & pus detinebatur, quod tantùm premendo educi poterat. Quare quemadmodum cauitatis eiusmodi authores fuere impię frictiones, & molestæ presſiones, eiusdē siquidem & fuisse authores non ab re asserendum est: liquant autem carnes molestæ compresſiones. At quum hoc vidissem, cauitatem ad inferiorem partem aperire con-

sului,

ſului, quò materia calorem, putredinémque cerebro non commmunicaret. Quod ſe facturum pollicitus eſt vulnerarius: nullam enim eo tempore ſedem habebamus perma nentem, ſed ſimul cũ regio exercitu omnes vltro, citróque ferebamur. Quare nec mihi illius viſendi vlla concedebatur commoda poteſtas. Circa vigeſimamquartam diem vocatus ad illum me contuli, ſinum ingentem cum ſumma putredine, ac fœtore inueni: nihil enim eorum, quæ iuſſeram, præſtiterat ignauus ille. Quod an arrogantiæ, an formidini aſſcriberẽ, nõ ſatis intelligebam. Circa vigeſimam continente febre (vt retulerant aſtantes) correptus eſt, collapſæ vires, ſopor inſtabat, oculi graues, tumidíque, vrinæ ſanæ. Hæc omnia cùm vidiſſem, vigeſimaquarta (vt dixi) cerebrum offenſum eſſe iudicaui, non quidem à principali vulnere, ſed ex putrida materia, quæ & intrinſecus reſudabat. At ſtatim cutẽ aperire, & os perforare conſului, licet vires ferè in totum deiectę eſſent, ratus ſatius eſſe, anceps admouere auxilium, quàm tutò ægrum morti derelinquere. At ſtupidus ille cùm audiſſet, os eſſe perforandum, Niſi febris eſſet (inquit) vulnus facilè curam ſuſciperet. Vigeſima-
ſexta

ſexta tandem expirauit. Iuſsi deinde cadaueris caluariam aperiri: vulnerarius autem, qui calumniam ſubterfugere ſatagebat, fretus os iniuriæ, nec minimum à principio paſſum fuiſſe, id hilari vultu præſtitit, inuenítq; ingentem ſub cranio puris copiam, ac cerebrum ex ea parte liquatum, ac in pus verſum. Hoc more ceſpitare ſolent, qui craſſa quadam tantùm ac fallaci experientia artẽ hanc exercent: quod vtique non contingeret, ſi in Galeni, Hippocratíſque libris inſudarent, vel ſaltem artis peritis inſeruirent, quam diu artem callerẽt. Quod tamen ſemper facere abhorruit audax ignorantiũ turba. Ex ſimilibus ædepol & alia enumerare poſſem, verùm hoc exemplum ſufficiat, & quò intelligatur, quàm facile ſit ex capitis vulnere hominem interire, ſi perperam tractetur, licet ipſum ſimplicisſimũ, cutaneúmque ſit, & vt inſcientes, ignaríq; diſcant, pręſtantius eſſe, ſibi famam & ægris vtile obſequium alieno conſilio parare, quàm ſtupido ſuo phantaſmate vtriuſq; iacturam facere: ſed redeamus ad ſuſceptum conſilium. Suauiter igitur, quantum fieri poſsit, tractanda ſunt vulnera, dicti Hippocratis, & Galeni ſemp̃ memores, vt tutò ſcilicet, celeriter, &

ſine

ſine dolore,pro poſſe operemur,partes vulneri circumiacentes ſingulo quoque die abſtergere,ac ab omni immunditia nitidas cõſeruare oportebit,quò ex quacunque parte humores in halitum reſolui parati patentes vias habeant,non autem ſorditie obſtruſas. Faſciæ pręterea tantùm vt medicaměta immota contineant,apponuntur:quare ne ſtrictæ ſint,attendendum eſt:ſiquidem eæ (præcipuè non aſſuetis) grauedinem excitāt. Supremo loco ſit ſita, quæ afficitur particula, minus autem illuc feruntur redundantes humores. Verùm ſi pus abundantius fluat, decliue vulnus ſitum quādoque adiumentum feret.Aluus lubrica cõſeruetur, clyſteribus, vel balanis,vel vnica pilula aſſumpta ex agarico,& aloe, ſingulo die, vel alternis diebus.niſi ſponte excernat.Sit victus tenuiſsimus,ad ſeptimũ ſaltem vſque diem, vel vndecimum ad ſummum, vel decimumquartum, ex panatella ſcilicet,cum minimo vel olei,vel butyri,aut(quod magis laudo)cum iure pulli:potus,aqua cum ſaccharo, ac parum,ſi lubeat,cinnamomi cocta:ab vndecima vel decimaquarta,vino paucifero, pullis,epulis in iure caponis,vel vituli coctis,vt pane trito, vel condro, vel amygdalato, & ſimi

Faſcia.

Situs.

Aluus mollis.

Victus.

Potus.

ſimilibus nutriatur: parcè tamen, ac horis ſuis, cœnam prandiúmque ſumat, quantitatem autem non modò cibi, ſed & medicamentorum, vnicuique determinatã ac propriam ſcientificè deſcribere non poſſumus, ſed à morbo, virtute, patientíſque conſuetudine petenda eſt.

De Thorace. Cap. 17.

THoracis vulneris curatio nullo alio diſcrimine ab ea, quæ aliarum partiũ eſt, ſeiungitur, quàm differentiæ partium ratione: affectus autem idem eſt in omnibus partibus. Hæc tamen inter ſe diuerſitatem patiuntur non minimam, quare & curam hîc nos aliquo pacto cæteris diſsimilẽ cogimur deſcribere, prout partium diuerſitas poſtulat. Si igitur illud duntaxat extrinſecus fuerit, vt reliqua vulnera curãdum erit, primis ſcilicet duobus diebus vnguentum ex præcipitato, vel alio quopiam, ſi hoc præſto nõ fuerit, eadem facultate prædito, vel ſolo butyro, adiunges pòſt ad ea, quæ leuiter abſtergunt, exſiccántque, vt mel roſaceũ tum ſimplex, vel cui ſit addita terebinthina, ariſtolochia, farina hordei, & ſimilia. Nec ab re erit, à ſecunda die ad quartum parum butyri recentis abſtergentibus medicamentis immiſcere,

ſcere,deinde illud auferre. Forma autem talis erit: Recipe mellis roſati ℥.j.terebinthinę, butyri recentis,añ.ʒ.iij.farinę hordei,ariſtolochiæ rotundæ,añ.ʒ.j.miſce,& lychnia,puluillósve inungas,qui vulneri imponi debẽt. Super vulnus verò hoc aliud ſuperpone. Recipe album vnius oui,olei roſati, ℥.j. boli armenæ ℥.j.ß.omnia diligenter rudicula incorporentur, & panno per tres digitos circumquaque vulnus capienti in poſca infuſo, ac expreſſo, ſuperponatur, & parti applicetur: frigidum, ſi æſtas ſit:tepidum, ſi hyems. At loco huius, vbi pus apparere incœperit, vel emplaſtrum ex chalcitide, vel tripharmacũ ex oxeleo & argenti ſpuma confecto, ſuper panno extenſum,ſic vt ſpatiũ tantùm vnius digiti,circũquaq; vulnus amplectatur,appones & cũ abſterſum conſpexeris vlcus, nulláque abundante humiditate moleſtum, vt vulnera cæſim facta, quibus carnis aliquid deeſt,curabis. Ad cuius intentum tale medicamentum laudamus. Recipe ſucci myriophylli,mellis roſati,terebinthinæ,añ.℥.j.farinæ fabarum,farinæ hordei,añ.ʒ.ij.ß. thuris, aloes,ariſtolochiæ rotundæ,añ.ʒ.j.ad ignem omnia rudicula commoueantur, incorporentúrque, ex quo lychnia intingantur, vel

isis epigoni. At si in cauum glans permeauerit: lethale est, etsi organorum internorum nullum offensam aliquam ex vulnere susceperit: non penetrant autem sine aliqua ossis læsione, nisi ordeolum plumbeum tantum sit, quod vulnus infert: nam hoc intra costarum spatia permeare potest, illæsis ossibus: glans verò non sic, sine costarum, vel reliquorum quorũdam ossium thoracis fractura. Hinc fit, vt & dolores excitentur, & phlegmones fiant, ad quæ frequenter mors subsequitur. Verùm enimuerò non medici est, vniuersos affectus sanare, sed tantùm quæ artis sunt, eorum nihil omittere: ob id enim neque ope destituendi sunt ægri, neque spe. Nam sæpe vt mortuos destitutos, viuere vidimus. Præthereà & qui moriuntur, minore anxietate, ac cum salutis spe vltimum vitæ agunt. Secus autem qui à medicis & ope fuerint derelicti. Sagax igitur artifex, neque deploratum penitus destituet, neque serò quod prænouit, periculum, vel mortem præsagire differet. Agedum si pulmo, vel metaphrenon, vel pericardium vulnere sint affecta, salutis spes nulla relinquitur, sed curandus est æger (vt iam dictum est) quò minore mœrore residuum temporis vitæ suæ transcurrat.

Medici munus.

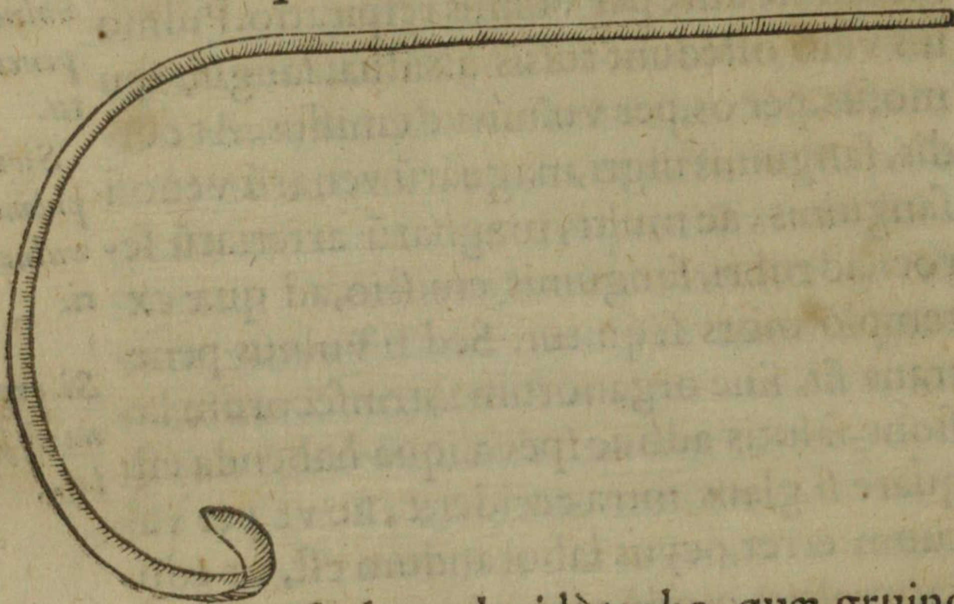
currat. Si vel cor, vel magnarũ arteriarum, venarúmve aliqua sint lacera, euestigiò moritur, actutum autem cum spirituum, vel sanguinis effusione, & anima ipsa effluit, quare neque opus medicum desideratur. Penetrationis autem signa, nguinis sputum: infallibile autẽ per vulnus respiratio. Pulmonis verò ostẽdunt tussis assidua, sanguis spumosus, per os, per vulnúsve emissus. At cordis, sanguinis nigri, magnarũ venarũ venosi sanguinis, ac multi, magnarũ arteriarũ feroci, ac rubri, sanguinis emissio, ad quæ extemplò mors sequitur. Sed si vulnus penetrans sit, sine organorum intrinsecorum læsione, salutis adhuc spes aliqua habenda est: quare si glans intra ceciderit, sic vt per vacuum erret, ocyus laborandum est, vt educatur: aliter modò metaphrenon, modò pericardiũ, prout æger mouebitur, cõprimet, ac asperitate sua vellicabit. Situabis igitur ægrum sic, vt partiũ thoracis infima sit, quæ afficitur, mox specillo flexibili, aureo puta, vel argenteo, vel æreo, in hãc formã flexo,

Signa vulneris penetrantis.

Signa pulmonis vulnerati.

Si organa nõ sint læsa.

circum vulnus molliter peruestigabis. Verùm si illa non appareat, iube ægrum huc atque illuc moueri. Sit is super lecto, vel mẽsa stratus, ac vulnus pronũ semper: & cùm glandem inueneris, specillo in cuspide lato, in húncque modum reflexo,

versus osculum placidè trahe, quæ gruino, aut coruino rostro prẹhẽsa educatur. Quòd si parumper vulnus ampliare oporteat, per costarum longitudinem sectionem facias, non maiorem tamen, quàm glandis exitus requirat. Hic autem est modus aucupandæ glandis, & in pectore, & in inferiori ventre, si contingat nõ (vt imperiti quidam faciũt) qui sedente ægro, recto specillo, aut quouis modo, vel sine arte flexo, glandem venantur,

tur, vltro, citróque per pectoris, ventrísque cauum illud nulla experientia, nulláque industria vagum ducentes, ducta igitur glande, ac sanguine (si fuerit) (exit autem sanguis, nisi congelatus sit, sine labore, ac sola vulneris inclinatione) vulnus hoc vnguẽto curabis. Recipe olei rosati omphacitis ℥.iij. terebinthinæ ℥.j. pulueris præcipitati ʒ.iiij. omnibus inuicem bene mistis clauus intingatur. Hoc autem primis duobus diebus satisfaciet, non vltrà. At, quod silentio prætereundum non est, cùm in hoc plures errẽt, præcipuè qui anatomen ignorant, sit clauus ex panno mollissimo, non magnus, ne premendo liberum transpirationis motum impediat: nec longus, ne pulmo suo continuo motu, ac carnis mollitie illum perfricando exulceretur. Satis igitur supérque erit, si longitudine pleurã attingat, magnitudine quãtum osculum, ad pus (si fiat) vel sanguinem (si intus remanserit) educendum, patens cõseruet: supra autem more emplastri, donec pus apparere liberè incœperit, misturam applicabis ex ouorum albo, rosaceo omphacitide, & bolo armena, vice huius (vulnere coctionẽ indicante) vel barbarum, vel ex chalcitide cõfecta emplastra, superpones, clauos

Penicillus qualis.

Longitudo qualis.

verò à ſecunda die hoc medicamento inunges. Recipe butyri recentis ℥.ij. mellis roſati ℥.ß. terebinthinæ, vel glutinis albotin ℥.iij. aloes, farinæ hordei, pulueris ireos, an̄. ℥.j. miſce. Elapſis octo diebus butyrum amoue, & mellis doſim dupla Intra thoracem, ſi ſanguis coactus ſit, vel pus colligatur, metrenchite iniici poterit, vel mulſa ſimplex, vel in qua ſint cocta liquiritia, caricę, & paſſæ vuę, In hyeme addito aliquid praxij, vel minoris centaurij, vel lupinorum. Sed præter hæc & vulnus quandoque non penetrare à principio videmus, quod ſuccedentibus diebus tranſpirabile fit, quoniam putreſcit interior membrana, ſi contuſa ſit: at diuerſo modo à ſupradicto non curatur, niſi quod in hoc clauus penetrans imponi nō debet, ſed ocyſſimè quantum fieri poteſt, ad incarnationē, & cutis regenerationem properandum eſt. Non enim ex hoc ſanguinis vel puris à thoracis cauo aliquid educere ſperamus. Secus autem vbi à principio peruaſerit. Atqui neque omnino vacat periculo, ſed medium eſt inter hoc & illud, quod carnoſam partem tantùm ſine penetratione infeſtat. Cæterùm prouidere ne ingraueſcat ſanabilis

Prouiſio. affectus, non parua res eſt. Porrò prouiden-

di ingenia artifici mediocriter exercitato, ſtatim ſe exhibent, cùm cauſas prænouerit. Sunt autem magna ex parte fluxiones, quæ tantò plus moleſtæ fiunt, quantò repletius, vel mali ſucci patientis corpus inuenerint, ac iterum inualeſcunt magis, ſi extrinſecarũ cauſarum aliqua, vel aliquæ in eorum fauorem intẽdant, vt puta immoderatus motus, inordinatum ac malum victus regimen, & cætera ſimilia, quę ſub iis ſunt. Sit igitur hoc tibi prouiſionis principium, primò circumpoſitas affectui partes repellentibus munire inuncta parte oleo mellino, vel myrtino, vel omphacitide roſaceo, vel omnibus, vel quibuſdam ex iis miſtis, pannum in omphacio, vel oxycrato madidum, ac preſſum ſuperpones, ſæpius die noctúque renouando, frigidè ſi æſtas, calidè ſi hyems fuerit: & hoc quandiu phlegmonis aduentum timemus, cuius nos tutos reddet vulneris ſuppuratio: ab iis ſtatim curato vulnere (modò ne cibus nuper præceſſerit) venam ſecato ex oppoſita patientis parte mediam vel baſilicam. Quòd ſi prima die id factum non ſit, & pars affecta quoquo modo phlegmone moleſtari incœperit, ab eadem parte venam tunde, & tantum ſanguinis euacua, quantum

Quibus prouidẽdum.

Sanguis miſſio.

patientis vires indicabunt, non ſpreto quod ab ambiente ſumitur indicio. Corpus deinde purgato, præcipuè ſi malis ſuccis ſit refer tum, tales educendo humores, quales prædominium habere comprehenderis. At hoc maximè attendendum eſt, ne vomitum mo ueant pharmaca, quotieſcunque in aliquo ventre acceptum fuerit vulnus. Caput enim replent, & thoracis vniuerſasque partes violento motu vexāt, ac quandoque lācināt. Nam hæc repetere fortè quandoque iuuabit. Medicamentorum autem formæ ta les erunt, ad bilem primò reſpicientes. Recipe rhabarbari electi, & ſubtiliter pulueriza- ti, ʒ.j.ß. cum iuleppe violato fiat bolus, quē capiat hora electa, & ſtatim ſuperpotet infraſcriptam potionem. Recipe ſyrupi roſati laxatiui ℥.ij. aquæ bugloſſæ tantundē, miſce: capiat ſubitò poſt aſſumptum bolum. Si autem hyberno tempore fuerit, Recipe rhabarbari electi ʒ. j. agarici optimi ʒ.ß. cinnamomi, ℈.j. omnia in ſubtiliſsimum veluti pol linem redacta, cum melle roſaceo fiat bolus, quem capiat hora electa, cui repentè ſuperpotet infraſcriptam potionem, Recipe mellis roſati colati ℥.iij aquæ bugloſſę ℥.ij. miſce. Hæc ſint ſatis de purgationibus. Aliquot itē

Purgatio.

infrà

infrà describtas comperies ad propositum. Id nosse nunc satis erit, agaricum, rhabarbarum,& similia, si in bolis disponantur (vt fecimus, sic vt amaritudinẽ gustus non percipiat,) vomitum non facile ciere. Secus autem si in potibus dissoluantur, vel infundantur. Verùm si in corpore boni habitus contingat, facta sectione venæ, fortè sat erit, vincula administrare, & aluum clysteriis mouere. Situs pariter ad bonam prouisionem non parum conducit. Præstat autem vt vulnus supernè situetur: nam pulmo, si circa regiones illud sit, continuò suo motu, nõ tantùm vulnus perfricando recrudescet, sed sibi æque obest: si nanque vel sanguis, vel pus sit collectum, sat erit quandoque se super vulnus inuertere, vt illa exeant, non perpetuò supra illud insistere. Pauca loquatur æger, propter laborem: nam longo sermone defatigantur omnes thoracis partes. Tussis præterea non infestet, laborandum est. Aër temperatus sit, vbi ægrotus morã trahit, ne intrinsecæ partes thoracis, frigidiore aëre quàm fuerint consuetæ, tristentur. Facilè si quidem tussi exagitatur refrigeratus pulmo. Quare ocyssimè curandus est æger, ne diutius per vulnus aërem trahat. Nam etsi

Vincula. *Clysteres.* *Situs.* *Sermo breuis.* *Tussis.* *Aër.*

is calore vel frigore non noceat, infeſtabit tamen ſua ſiccitate, qua facillimè pulmones molestiam ſuſcipiunt. Parciſsimè nutriatur, quoad ſymptomata mala verentur, puta panatella in iure pulli, vel cum oleo oliuarum dulciſsimo, vel oleo amygdalarum dulciũ, vel recenti butyro. Potet mulſam, ſi non abhorreat, aliter aquam cum abũdanti ſaccharo, & caricis, vel paſsis vuis, vel liquiritia. Elapſo ſymptomatum timore, pullinis, vitulinis, caprinis, auiculis, ouis, & ſimilibus, ac vino paucifero parcè nutriatur, ſic vt ad conſuetudinem paulatim regreſſum faciat. Animi motus non modò hîc, ſed in omnibus reliquis curis cogendos eſſe ſupponimus, quẽadmodum & moderatos ſomnos concilliandos, ſi moleſtæ fuerint vigiliæ, vt in vulneribus iuncturarum ſæpe accidit. Verùm enimuerò non raro, præcipuè tamen in vulneribus punctim, vel cæſim factis, ſanguis collectus, ac coactus in thorace retinetur, qui posteà ægris negotium faceſsit, ita vt niſi artis peritia ſuccurratur, ad interitum ſine ſpe ſalutis labantur. Quamobrem fore nũc iuſtum exiſtimaui, quo ingenio iis opẽ ferre liceat, explanare, vt eos artifices metu exuamus, qui formidine oppreſsi, quod ipſa ars

Cibus.

Animi motus.

Somnus.

potiſſ

potiſsimùm exigit, minus tentare ſolent, vt non nullos, quos in hoc caſu, ac in aliis, in quibus non erant exercitati, & monui, & obiurgaui. Quum igitur ſic ſanguis in thorace remanſerit, qui per vulnus commodè educi non poteſt, vel quia hoc paruum eſt, & ſupernis partibus iacet, vel quia in loco eſt, qui plagæ dilatationem ſine maioris noxæ periculo ſufferre minimè poteſt, vt circa ſpinam exitus alius tunc parandus eſt. Sed vt is & in loco minus moleſto, & opportunè fiat, idcircò ſigna indicantia, & locum altum ad inſtitutũ hoc priùs exponere licebit. Proinde ſi ſanguis in thoracis cauo collectus fuerit, pondus ſuper ſepto tranſuerſo ſemper, dum rectus manebit, percipiet æger: & ſi pronus, vel ſtratus huc atque illuc ſe circũuoluat, prout mouebitur, illum fluere, ac refluere ſentiet: reſpiratio magis impedita erit, cùm rectus perſtiterit, vel ſi ſtratus ſit in partem ſanam vertatur, ſanguinis quicquam, vel puris cum ſputo miſcebitur, non tamen vt ſanguinem per ſe expuat, niſi pulmo ſit vulneratus. Tuſsis, color faciei ad plumbeum vergens, oculi caui fient, & reſpiratio quoquo modo putida. Hæc cùm apparuerint, ſanguinem, vel pus, in thorace eſſe in-

Indicantia ſanguinẽ in pectore.

tellg

telligere oportet, exitum liberum postulantia. Pus autẽ in thorace similiter colligi pôt, etiam si ab accepta plaga sanguis illuc minimè descenderit. Ex pure scilicet quod à proprio vulnere paulatim in cauũ effluit. Exitus itaque fieri potest inter tertiam & quartam costam, incipiendo ab inferiori parte, vel inter hanc & quintam, vel adhuc inter hanc & sextam: sed supra hanc incommodissimè euacuari potest, quod in thorace continetur: & infra tertiam suspectissima, imò & lethalis est incisio, propter septi transuersi cõtiguitatem. Ab eo verò, qui inter tertiam & quartam est, facillimè expurgatur, & non multi periculi. At media est etiam purgationis facilitate, quæ inter quartam & quintam fit, & minoris periculi: quapropter semper inter has duas sectionem & feci, & fieri iussi, vt plurimũ cũ fœlici successu. Sedeat igitur æger super cathedrã, & inclinet aliquantulum versus sanam partem: vel si imbecillis sit, stratus super lectum sanam partem reponat, & è directo sub axilla, vbi ferè cubitus cadit, nouacula bene scindente secentur musculi intercostales inter iam dictas costas, & cùm ad pleuram perueneris, leuiore manu

illam feces, ne nouacula impetuosè inuento vacuo ſeptum tranſuerſum exulceret, ſat erit oſculum facere, quantum oliuæ folium intrare poſsit: quo facto, æger in partem hãc paululum inclinet, quò vel ſanguis, vel pus exire valeant, ne tamen in totum educantur, ſed paulatim in ſex, vel octo diebus, vel quindecim, ſi contenta in multa copia exiſtant, quibus diebus metrenchite mulſa temperatè calida iniiciatur, lauetúrque, in qua hyſſopum, praſsium, caricas, paſſas vuas, ſi velis, coquere poteris, ſi valentius, vel exiccare, vel calfacere velis. Verùm vbi neutrũ horum deſideratur, ſola mulſa per ſe ſufficit. Verùm enimuerò quod animaduerſione adhuc dignißimum fore exiſtimo, eſt (præſertim cùm inter tertiam, & quartam coſtã facta fuerit ſectio) vt metaphrenon, quod ibi maximè propinquum eſt, lancinare caueas, vel clyſteriis fiſtula vltra modum impoſita, vel lotione vi impulſa: quapropter tutius, imò etiam vtilius erit, clyſteris fiſtulam non vltra pleuram immittere, & leniſsimè quãtum poteris, lotionem infundere. Ab iis oſculum apertum conſeruetur clauo, ex filaminibus, vel panno leui lineo confecto, qui nec longus multùm ſit, ne ſeptum tranſ-

uersum tangat:nec durus,nec crassius valde, ne vi immissus dolorem faciat. Húc autem oui albo prima die imbuere poteris, & circunstantes partes vnguento ex oui albo rosaceo & bolo armena duobus tribúsve sequentibus diebus, illiniatur clauus vnguento ex terebinthina, oui luteo, & croci parũ, confecto, mox melle simplici, vel rosaceo, si magis velis: quibus (si libeat exsiccare aliquantulum magis) iridis puluerem, vel aristolochiam, vel similium aliquid adiici poterũt, pro cataplasmate conferẽtissima erũt ex chalcitide dictum emplastrum, vel quod ex oxeleo, & argẽti spuma paratur. Cũ thorax mundus & vacuus fuerit, & osculi caro sana, & puris vel minimum, vel nihil in cauum amplius colligitur, tutò eo tẽpore consolidari potest apertura, ante sectionem corpus purgare, vel sanguinem mittere, si vires ferant, oportet: quòd si hæc non satis respondeant, crura vincire fortius oportet, præcipue in hora operationis, item & diebus aliquot succedentibus, non spretis frictionibus, clysteribus, victus rationem similiter patientis virtuti conferendo.

De

De vulnere ventris inferioris. *Cap.* 18.

INferioris ventris vulnus ſi epigaſtrij tantùm partes infeſtet, vel circa lumbos abſque penetratione, & ſpinæ læſione ſit, non ſecus ac vulnus ſimplex in carnoſaque parte acceptum curandum eſt, glandis ſcilicet eductione primò, mox cõtuſæ ac laceræ carnis ablatione medicamentis ad hoc dicatis, eo videlicet, quod cum puluere præcipitati paratur, vel ægyptiaco leuiore, vel alio quopiã ſimili, quibus accedat à ſecundo die conueniens abſtergentium cum leuiore exſiccatione vſus. At ſi glans in cauũ vſque peruaſerit, & partium internarum aliquam, puta hepar, vel ſplenem, ventriculum, vel inteſtina, ſiue ea gracilia, ſiue craſſa ſint, vel veſicam, vel venarũ arteriarúmve magnarum aliquam, ſiue renes ſauciauerit, ſpes ſalutis penitus fruſtratur. At ſi nullum horum vulnere affectum ſit, & glans educta, bene ſperandum eſt: verùm non ſic, vt periculi expers omnino dici poſsit. Quare cautum artificem eſſe oportet, non tantùm circa agenda, ſed & circa prognoſticũ, ne ignominiam ex perperam facta prædictione ſibi aſciſcat. Si igitur glãs ſine prædictarum partium læſione epigaſtrium vtrinque peruaſerit, vt

mihi

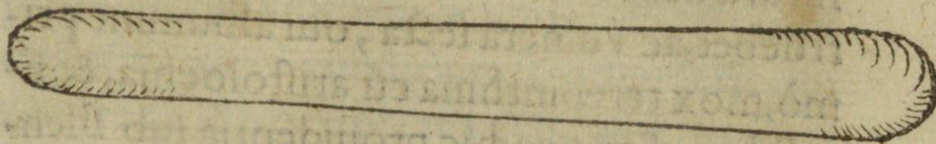
mihi vidiſſe aliquando contigit, curationis modus ab antedicto non varius eſt, quantum ad id, quod ad vulnus ipſum ſpectat. Nec hoc ampliandũ eſſe laudo. Nullius autem frugis erit, ſed damni potius. Nam quo maius oſculum redditur, ab extrinſeco aëre magis læduntur viſcera, vnde & maior redditur affectus. At ſi partium dictarum aliqua vulnerata ſit, proficiet vtique nihil epigaſtrij oſculum latius reddere. At ſi glans intus remanſerit, & certum ſignum nullum habeas de læſione dictarum partium, laborandum eſt, vt educatur, ægro ſuper vulnere decumbente, huc atque illuc ſe ducente, ſic tamen, vt vulneris oſculum verſus ſolũ è directo proſpiciat, mox ſpecillo flexo, prout in vulneris thoracis curatione, dictum eſt, ab artifice exercitato peruestigãda eſt, & inuenta educenda. Quòd ſi inueniri non poſsit, & vulnus in parte ſit, quæ dilatationem ſine multo diſcrimine pati poſsit, ampliandum eſt per muſculorum longitudinem, quantum digitus index facilè poſsit immitti, ſed pro dilatatione inſtrumentorum omnino acutæ cuſpidis, expers ſit, ne fortuna inteſtina pungantur. Quo facto iterum æger ſuper binas menſas paulo inter ſe
diſt

diſtantes reponatur, ac ſtatus ſuper vulnus decũbat, & impoſito digito, moueatur huc, atque illuc æger, parte item ſauciata, continuò verſus ſolum inclinata. At ſi inueneris, educas: quòd ſi non, ſinito. Aliquot hercle vidi in inferiore ventre cum penetratione ſauciatos, qui cum glande ſuperuixerunt: quod non foret, ſi eam perquirere, ac extrahere conati fuiſſemus. Inter quos ſuperſtes adhuc viuit Paulus Bergomenſis loricarũ faber, qui Cherij habitat. Is autem vulneratus fuit paululùm ſuper inguinem dextrum cum penetratione, à quo glans educi, nec inueniri potuit. Non tamen vt vulnus ampliaretur permiſi: ſic noſtro conſilio (poſt numen) adiutus eſt, & ſanus viuit, ferens in vẽtre glandem intus: igitur permittenda eſt potiùs, quàm periculoſam ſectionem facere, vel eam cũ minima, vel fortè nulla ſpe optati finis potiundi. Cura præterea vulneris modo iam ſupradicto proſequenda eſt. Quòd ſi ſanguinis aliquid in vẽtrem fluxerit, vino mulſo, calidóque lauetur. Idem fac, ſi pus introeat: & quum ventrem ſanguine & pure vacuum videris, & vulnus mundum, beneque diſpoſitum, conſolidationi, glutinationique, quantò celeriùs fieri poteſt, attenden-

dum est, primò carnem replentibus, si hæc desideretur: vt ℞. thuris, aloes, farinæ hordei, añ. ℥. j. terebinthinæ puræ, mellis, succi myriophylli, añ. ℥. ij. cum succo primitus, misceatur farina, deinde ad ignem dissolue terebinthinam, & mel: quibus simul addantur omnia, & optimè misceantur. Hoc vnguento illinantur lychnia, & puluilli ex mollissimo carpentato linteo. Pro cataplasmate diachalcitidem eo more paratum, ac ipse affectus indicabit, appone. At cùm carnem, penè quantum conueniat, creuisse videris, ad ea, quæ adstringũt cum exsiccatione recurrendum est, vt mel cum puluere balaustiorũ, mastiche, & terebinthina: pro cataplasmate verò chalcitidis, cui sit mista decima pars aluminis rochæ. Præterea fouere vulneratam partem spongia in vino madida, in quo sint cocta balaustium, alumen, & sicca rosa: à fomento siccetur, & medicamẽtis dictis curetur. Si autem ex vulnere exciderint intestina, & flatu tumeant, hunc fomentis calidis ex aqua, vel, quod melius est, vino calido dissoluere laborandum est, illáque in ventre reponere. Quòd si iis præsidiis non iuueris, dilatare vulnus cogeris. At hic summa diligentia vti decet, ne intestina

sauc

ſaucientur. Situetur igitur æger, vt vulnus ſurſum vergat, deinde laminam habeas corneam, ex qua lanternæ fiunt, ſit autem ſemipedalis longitudinis, ac tantæ latitudinis, quantum vulnus concedit, in hac puta forma parata,

Hanc (inquam) à tenuiore parte in vulnus mittes, quæ per binos tranſuerſos digitos ad ſummum infra peritoneum deſcendat, reliquum verò ſiniſtra manu flectatur verſus vulneris partem ſectioni oppoſitam, ſic vt eadem manu, quæ exterius ſunt inteſtina, immota, ac ſub lamina teneas, quoad ſectionem feceris. Nouaculam autẽ ad hoc munus ſat commodum inſtrumentum eſt, & modus dilatãdi tutiſsimus, ac facillimus. Tanta fiat in abdomine apertura, quantum ordine reponi poſsint inteſtina: & ſi epiplοon exciderit pars aliqua, eáque liuida, ac nigricans ſit, ligetur filo ſerico, vel lineo, & quod extra vinculum remanet, totum am-

putetur. Nec filum longum relinquere est necesse, quinimò neque tutum, vt Galenus in vulnere ventris cæsim facto iubet. In missis intestinis glandem perquire si oportet, & (vt suprà dictum est) curæ reliquum perficies, suta tamen primò plaga cæsim facta, perinde vt suuntur vulnera ventris, quibus sutura debetur: nec secus eadem pars curari debet, ac vulnera secta, oui albumine primò, mox terebinthina cũ aristolochia, & similibus. Sed nec hîc prouidentia sub silentio sunt prætereunda, quæ primis diebus magis cõueniũt, puta phlebotomia ex brachio eiusdem partis, verùm nõ copiosa multùm, si tantùm epigastrium fuerit affectum, purgatio, vincula brachiis administrata, tibiisque, tenuis victus, quies, vulnus supernè situatum, nisi quandoque per id pus, sanguinémque percolari velis, aluus mollis medicamentis (nisi spontè & liberè deiiciat) conseruetur.

Prouidẽtia.

De cura artuum Cap. 19.

MOdò itaque expletis curis, quæ capiti, thoraci, & vẽtri inferiori debẽtur, superest, vt reliquarum partium vulneris curationem exponamus, brachiorum scilicet, & crurium, per quæ nunc intelligimus to- tum,

tum,quod infra iſchion,& infra humerũ cõtinetur. Si itaq; vulnus in ſola carnoſa parte conſtiterit ſine peruaſione, ſpecillo glans perquirẽda eſt, & inuenta roſtro aliquo educenda. Et quia hæc (niſi ſtatim ab accepto vulnere ſit) difficilè inuenitur, oportet mẽbrum in altum leuare, quò iterum deſcendat. At ſi non inueneris, omitte: neque enim idcirco vulnus ampliandum eſt. At ſi ex oppoſita parte cutaneam ſe oſtenderit, ibi aperire, ac illam educere licebit, attẽtus ſemper, ne ex venis maioribus, quæ verſus cutẽ feruntur, aliquam ſeces. Si autem vtrinque peruaſerit, labore venandæ glandis abſolutus, curationi attendendum eſt: cuius proceſſus talis erit, Si diſtent inter ſe foramina, tunc lychnus ſubtilis ex goſsipio retorto, vel mollisſimo linteo paratus ſpecillo inſtar acus, ex altera parte perforato vtrinque ducendus eſt. Quòd ſi tranſitus liber non ſit, propter muſculos, qui mutato membri affecti ſitu, illum intercludere quandoque ſolent, non propterea vi (vt plures faciunt) flammulam vltro educere nitendum eſt. Nam ſat erit ex vtraque parte clauum linteum imponere, & vnguẽtum in vulnus inſtillare, quò in profundas partes feratur. Vn-

guentum autem eſt id, quod laudare conſueui, ex butyro, & puluere præcipitati, vel ex mitiore ægyptiaco: verùm in corpore ſano ſæpe ſolo butyro, quoad caro contuſa ſeparari incipit, contenti ſumus. Sed expeditiùs ſegregatur, ſi duobus primis diebus vel primo tantùm præcipitati puluerem addideris, quo vnguento illinantur lychnia, vel claui, vel puluilli, qui vulneri immittuntur, ſupra verò circunſtantes partes medicamentum, quod ex roſaceo, oui albumine, & bolo armena paratur. Hoc autem tutò vti poteris ad quartam vſque diem, & vltrà, ſi phlegmone timeatur. Apparente ſigno aliquo concoctionis, ſimplo butyri duplum mellis adde, quoad bene coctum pus eſſe noueris: cui mox ſuccedet vſus iſtius ſequentis, Recipe ſucci apij, ſucci myriophylli, terebinthinæ, an̄ ℥.j. mellis ℥ ij. farinæ fabarũ, farinæ hordei, an̄. ʒ.ij. ariſtolochiæ rotũdę ʒ.j.ß. aloes ʒ.j. primò pulueres cum ſuccis, & melle ad ignem immiſce, mox terebinthinam, & aloen adde. At ſi in magno æſtu ſit, vel pars affecta aliquo calore tẽtetur extraneo, loco apij, ſuccum plantaginis adhibe: & ſi abſtergere magis velis, doſim mellis auge, vel ſuccum chelidonij immiſce. Quod ſi ſic-

care

care magis, lythargyrum subtilissimè tritũ, calcémve sæpius lotam, ac siccatã impone. Quum autẽ vulnus abstersum bene, in quo non superabundet pus, perceperis, ad ea, quę carne replent, deuenire licet: vt, Recipe terebinthinæ ℥. ij. mellis ℥. j. aloes, thuris, farinæ hordei, ana, ʒ. j. aristolochiæ ʒ. ß. misce. Attendendum est, vt hoc tempore, & subtiliores, & pauciores claui fiãt, etsi lychniũ vtrinque sit dictum, apparente plagæ mundificatione, statim auferendum est, & clauos exiles immittere, eósque in dies breuiores reddere, non secus, ac si vulnus cæsim factum curare intelligas. Verùm si ossa fracta fuerint, maiore diligentia occurrere operæpretium est, cùm propter morbi iam facti magnitudinem, tum propter futuri timorem. Non enim in iis facilè corriguntur inflammationes, quibus tamen facillimè corripiuntur. Vulneris igitur huiusmodi curatio diuersa medicamentorum genera à suprascriptis non requirit. Sed vehementiùs attẽdendum est, ne dolores fiant. Ij autem excitari vehementer solent, vel situ membri improprio, vel molesto eiusdem motu, vel ligatura strictiore, vel munimentis, cooperturísve parcius, vel abundantius appositis, quò frigus

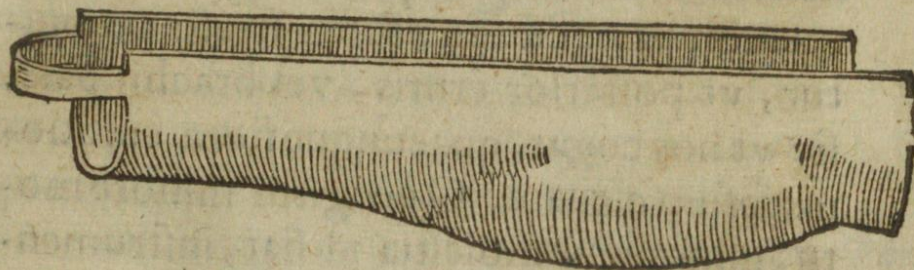
Si ossa fracta.

Dolor quibus fit.

patitur,vel abundãtiùs calor incenditur,vel medicamentis facultate calidis, vel viſcoſitate ſua fuliginoſos habitus perſpirare prohibentibus, vel immoderato repellentium vſu, quo affecta pars calore innato exuitur, aut concentratus magis inualeſcat,ſic vt ſtipata cute æſtuet,vel aliqua re pungente, vt oſsis fruſtulum, vel ex humorum multitudine,ſiue vitio,in patientis toto corpore,vel aliqua parte contentorum,ad affectam partem fluentium. Cæterùm ex multis erroribus cùm ab ægris, tum ab ineptis chirurgis commiſsis, qui nimia curioſitate, non rarò oſſa educendo,glandem venando,vulnus dilatando,contrariam partẽ aperiendo, ægros dolore iugulant,circa quæ omnia ſolicitum eſſe vulnerarium oportet, vt ratione morbo obſtare valeat:quod facere(nõ niſi caſu) poterit.cauſam affectus,ſi ignorauerit. Hæc repetere nunc libuit, quo in rebus periculoſis,in quibus inconſideratè frequenter præcipitant parum in arte exercitati,attentos eos magis reddamus. Quum igitur ægrum curandum habueris, & glans in membro adhuc ſedet,patientem ſuper ſtrato, vel menſa decumbere facito,& artificiosè, cum minimóque dolore, glandem aucupare: quam ſi

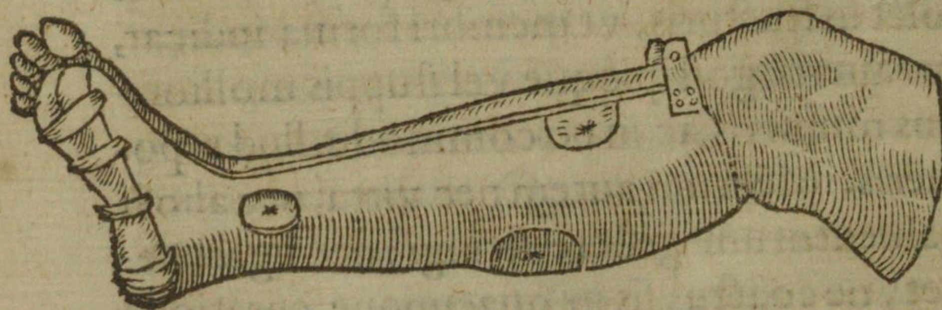
inue

inueneris,educas. Verùm animaduerte, ne deceptus os trahas,ratus glandem eſſe.Oſſa autem,niſi omnino ſint à membranis ſeiuncta,vi educi non debent,vt ſuprà in proprio capite dictũ eſt.Curabis igitur vulnus,perinde vt ſimplicis curationem deſcripſimus, ſiue glans vtrinque peruaſerit,ſiue non.At curato vulnere vena ſecetur ex oppoſita parte,niſi repẽtè ſit à cibo,deinceps in ſtrato repoſitus affectũ mẽbrum accõmodabis, quò quietũ,ac immotũ,pro viribus conſeruetur. Quod fit ſi inſtrumentũ cauũ ad huiuſmo-

di formam ex ære,ferro,lignóve,prout fieri ſolet in fracturis, vt membri forma indicat, paraueris, goſsipióque vel ſtuppis molliori-bus munieris,ac in eo commodè illud repoſueris. Mẽbrum autem nec vitta, nec alio ligamentorum genere ſtringi, nec ligari debet, ne coactus ſis in quacunque curatione illud mouere. Fieri autem non poteſt, quin doleat, dum fractum membrum mouetur.

Prætereà non perinde vt in ſimplicibus fra-ċturis commendantur ligaturæ,ſic,& in hac conferre cenſendum eſt. Nam in illis reunitio tantùm affectæ partis expectatur: hîc autem primò extranearũ rerum ablatio, mox deperditi regeneratio, quæ non niſi temporis diuturnitate fiunt. Quibus ſuccedere debet ſeparatarum partium vnitio,aut (ſi malis)copulatio. Pro qua re ſatius erit, abſque ligaturis illud immotum,& ſitum,atque naturalis illius figura expetit,ſeruare, tantúmque illud pannis tegere, ne aëri expoſitum malè habeat.Sed quia quandoque vulnus in membri parte eſt, quæ ſuper ſtrato reponitur, vt poſterior cruris, vel brachij pars, ſic vt nos cogat, quacunque hora curationis ipſum eleuare. Quò igitur minore motu, minoréque moleſtia id fiat, inſtrumentum iam dictum ex ærea lamina, in quo

membrum reponitur,ſcindatur, vel perforetur ea parte,qua vulnus reſidet, ſic vt cõ-

modè

modè hoc videri, curaríque poſsit, dum ſimul cum inſtrumento è ſtrato membrum leuatur: vnde renouatis vnguentis in proprio loco recondatur, ſub vulnere nitidum goſsipium, vel linteamina munda, quacunque cura innouato, ne ſua putredine putridum & vlcus reddat. Prætereà in iis moleſtæ ſunt flammulæ, quę vtrinque ducuntur: in iis autem oſsium aſperitates affiguntur, vnde nec ſine dolore educi poſſunt, nec ſine magno dubio ſauciandi nerui, vel venæ lacerandæ, quæ quandoque illic proximè offeruntur, quæ demum magnum negotium exhibent. Quare ſatius eſſe aſſero, exiles clauos ex molli linteo vnguento illitos immittere, quàm flammulas illas, quæ ſiquidem quandoque & ſæpe flammam in membris excitant. Purgetur patiens ſecunda vel tertia die ab accepto vulnere: ſed ne motu patiens membrum grauetur, præcipuè ſi ſit affectum crus è ſtrato non ſurgat, ſed vaſculo ſub natibus poſito, aluum exoneret, donec os reunitum fuerit: quod infra dies quadraginta ad minimum fieri, ac reuniri non ſolet. Frictiones, ligaturę've, in contrarias partes conferent, ſi ratione adminiſtrentur. Primis diebus tenuiſsimo victu, reliquis paulò

Purgatio.

Frictiones.

Ligatura.

Victus tenuis.

ple

pleniore est vtendum, perinde atque virtus, ac morbus ostentant. Quod genus curationis non aliter variatur, si sint iuncturæ affectæ, nisi quòd cùm partes eę calore naturali magis depauperatæ sint, quàm carnosę, difficilius humorē ad eas fluxum concoquunt, ægréque resoluunt. Quare maiore diligentia vti operæpretium est, quò non fluat humor, quod reuellētibus fit: & fluxus coquatur, & in pus ac in vaporem vertatur, ac expellatur. Ad quod munus conferunt maximè, si vnguento ex præcipitato parato aliquid olei de terebinthina, vel balsami artificialis Ioānis de Vigo, vel Hipericonis, vel euphorbij aliquid addideris, vel quippiam tale, quod partis affectę naturalem calorem conseruet, ac roboret. In vulnere puta hoc vnguentū cōferet, Recipe butyri recentis, terebinthinæ claræ, añ, ℥ ß. olei de terebinthina, vel balsami artificialis tātundem, vel hiperici, ℈. 3. At in hyberno tēpore vel temperatura corporis frigidiore toti compositioni addere poteris euphorbij ℈. 5 supra vulnus vnguentum factum ex toto ouo cum rosaceo, ac farina hordei simul mistis, ac crudis, parum calidè si hyems: tepidè, si æstas sit. Nam partes neruosæ dif-

Quare iuncturæ difficilius curentur.

ficu[lt]

ficulter ferunt frigidum, ac coctione celebrata ad ea, quæ mūdificant, recurre: quibus si balsami prescripti vel ireos vel euphorbij aliquid addideris, proficies. Abstergentium medicamẽtorum vsus tandiu iuuat, quādiu ossa (si aliqua fracta sint) quæ reuniri non valeant, intus remanserint, quę (nisi vrgẽte necessitate) vi educi non debent, donec natura à mẽbranis, ligamẽtísque expoliauerit, victus præterea tenuis. ac de his satis.

De vstis. *Cap. 20.*

VSti flamma ex puluere cõfecta, non alia ratione, nec alijs medicamentis puram postulant, quàm illi qui alijs ignibus vruntur. Si igitur non exulcerata cutis sit, summoperè prohibent vesicationem infrascripta vnguenta, videlicet oleum ex oliuis cum sale, vel oleum amygdalarum amararũ simplex, vel cui parum salis sit admistum, vel oleum amygdalarum dulcium adiecto sale, vel illud, quod vulgaribus est familiarissimum, duplum scilicet succi ceparum, & simplum vernicis liquidę. Si autem vesicæ, & vlcerationes aliquæ adsint, confice hoc vnguentum. In oleo oliuarum coquito ex

Si cutis nõ exulcerata.

Vesicas prohibẽtia.

secun

ſecunda cortice ſambuci,abundãter,deinde eo colato adde ceruſſę partes duas, plumbi vſti, litgargyri,ana partem vnam,in mortario plumbeo diu miſceantur, & fiat linimentum. Veſicæ nec prima,nec ſecunda die ſunt rumpendæ,ſed tertia, vel quarta nam quandoque diſſolutione ſola ſanantur. Quòd ſi à principio aperiantur,dolorẽ diu inferunt, ac curam remorantur: ſedatis ſymptomatibus flammam ſequentibus curationis reliquum ſequatur,non ſecus ac vlcera aliorſum orta,prout eorum ſimplicitas,vel compoſitio indicabunt,non omiſsis in principio repellentibus, reuellentibúſque, ac reliquis ingeniis præſeruatiuis, perinde vt affectus magnitudo exiget.

De phlegmone. Cap. 21.

QVanquàm nihil omiſerit chirurgus eorum, quæ artis ſunt, non modò quæ ad proprij affectus curam ſpectant,ſed etiam ad ſymptomatum prouiſionem,nihilo ſecius ſequitur ſæpe vt phlegmones affectam partem infeſtet, vel ob patientis errores,vel eiuſdem malum ſuccum, vel morbi

magnitudinem:quare quomodo, quibúsve ingeniis huic ſuccurrere oporteat, hîc inſerere operæpretium eſſe duximus, ne etſi non omnia, quæ ad hoc noſtrum inſtitutum vtilia eſſe cognoſcimus, deſcribere intelligamus,eorum ſaltem,quæ maximè ſint neceſſaria, quicquam omiſiſſe videamur. Hîc igitur phlegmonem dicimus inflammationem in parte aliqua noſtri corporis ex impetu humoris influentis excitatam. Cùm igitur hoc fit,ſi cauſa ſit aliquis patientis error, is moderandus eſt. At repellentia affectæ parti, etiam ſi prouenerit ex cauſa alia,ſunt apponenda,contrariis verò retrahentia,vt vincula,phlebotomia, frictiones, balnea, purgatio, prætereà quies, ac tenuis victus.At reuellētia(ſi ratione adminiſtrentur) quocunque morbi tempore conferre poſſunt.At quum fluere deſinit,quod oſtendent ſymptomatum remiſsio, ruboris ſcilicet,& doloris,ad diſſoluentia tranſeundum eſt.Verùm non ſtatim per ſe, ne calor reuocetur,ſed repellentibus admiſta, vtputa chamæmelum,cum oxycrato,vel lactucæ ſucco,vel polygoni ſucco, vel cum iis,ſimilibúsque miſtum, vetuſtũ oliuarum oleum,

Phlegmõ quid.

vel quod cum lilio, vel anetho, vel pulegio, vel rutha, confectum est, vel aliis eadem potentia præditis. At quandoque molestissimos dolores facit phlegmones: quò fit: vt ad eos sedandos conuertantur auxilia.

Dolorem sedantia.

Leniunt autem dolores spongiæ in tepida aqua madidæ, vel lacte tepido frequenter immutatæ, vel cataplasmata, ex pane vel frumenti farina, vel ex furfure in aqua, vel lacte, vel sapa cocta. Hæc autem dupli-ci ratione iuuant, & leniendo dolorem, & aliquid existentis materiæ dissoluendo. Dolore remisso, ad discutientia te conferre oportet,

Quando discutiendum.

vt furfur, vel hordei farina, vel rosarum duplum, & camomillæ simplum, in simplo hepseme, & aquæ duplo, more emplastri cocta. Vel Recipe florum rosarum crasso modo tritarum ℥. iiij. florum camomillæ. ℥. ij. aquæ fontis partes duas, sapæ partem vnam: ad ignem bulliant, & fiat emplastrum.

Medicamenta resoluent.

Vel Recipe furfuris libram vnam, aquæ fontis partes duas, sapæ partem vnam: ad ignem fiat emplastrum, & calidè applicentur. Magis autem hæc discutiunt, quàm quæ ex glutinosa aliqua materia parantur, quæ suo glutino poros cutis occlu

cludentes tranſpirationem humorum prohibent. Præſtantiſsimè autem diſcutit ex aqua calida fotus. Verùm quum phlegmones, diſcutientibus præſidiis, dolorémque lenientibus oppugnat, illam ad ſuppurationẽ tendere intelligere oportet: quare eo tempore medicamentis pus accelerantibus auxilium præſtandum erit: ſunt enim ea, quæ calefaciendi cum humectatione vi pollent: potiſsimum quippe id perficit, quod cum calore aliquo glutinis inſtar, cutaneos poros obturat. Hinc fit, vt vi ſuſcepta innato calore, expeditè concoquat, quod concoqui eſt habile. Talium igitur medicamentorum compoſitio ex triticea farina cum ſapa & oleo fit, vel cum aqua loco ſapæ: & melius, ſi calor multus in particula manifeſtetur. Quòd ſi cum pituita fuerit miſtus, humórque lentè coquitur, ex farina lini ſeminis, vel fœnugræci paretur cataplaſma: nam vbi calor intrinſecus potentior eſt, externa ope minus eget. At quum pus iam collectum perceperis, niſi in magna ſit copia, ad medicamenta diſſoluentia confugies: nam ſæpe collectum pus per inſenſibilem tranſpirationem diſperſum vidimus, præcipuè ſi in parte car-

Si diſſoluẽtia non proſunt.

Pus mouentia.

Quando pus collectum eſt.

nosa constiterit. At si dissolui sine sectione non possit, secetur vbi cutis tenuissimam se ostenderit: nam ea pars est, quam infimam perpetuò intelligere debemus, in aperiendis apostematibus. Hoc etenim facto, si sinum magnum inueneris, non penitus pus educes prima die, sed paulatim succedentibus diebus euacuabis. Medicamenta prætereà primitus, quæ mediocriter siccent, superponenda sunt, vt cataplasma ex hordeacea, fabaceáque farina, cum lixiuij, & sapæ partibus duabus incoctis. In cauitate verò lychnia imbuta medicamentis abstergentibus, cum exiccatione, vt mel cum hordei farina, & puluere ireos, & similibus. Sed quum plerunque phlegmonem gangræna sequatur, oppidò perquam vtile erit, nunc de hac sermonem habere.

De gangræna. Cap. 22.

Gãgræna quid. Gangrænam vocamus, cùm pars aliqua nostri corporis post vehementem inflammationem ad interitum labitur, nondũ penitus extincta: fit autem hoc eodem modo, eadémque materia, atque phlegmones ipsa,

ipſa, hoc duntaxat ab inuicem differentia, quòd ſcilicet in gangræna valentius ſint impacti humores, & partis affectæ vaſa omnia ad ſummũ expleta, ita vt non perinde ac in phlegmone facilè vel in halitus diſſolui, vel in pus conuerti poſsint. Multitudine ſiquidē potius, quàm humoris malitia, in hoc affectu ſuffocatur innatus calor: quò fit, vt neutrum illorum non modò peragere, verùm neque tentare ſatis valeat, ſed extemplò in ſphacelō migret, niſi ocyus artificis ope leuetur. Curatio igitur repentè ſoluere, quod extremè repletum eſt, quo rurſus renutriri incipiat. Sed, vt id facias, membri nigredo expectanda non eſt (vt quidam conſulunt.) Vanum autem eſt, auxilium poſt mortem offerre. Verùm tu quum videas membrum in magnum tumorem, & quoquo modo durum, eleuatum, ac inflammatum, quod liueſcere incipit, nec diminuitur tumor, neque durities, tunc acu, vel leuiuſcula ſcalpellatione cutem in variis locis punge, vt intelligas an ſenſus adhuc integer ſit: nam incipit ſæpe magis ex vna parte, quàm ex alia, prout vel ſitus, vel dolor conſenſerint: ferè ſemper membri partem, quæ lecto non pre-

Signa gā grænæ.

mitur, in gangrænam primò tranſire vide-
bis. Nam ſæpe id obſeruaui, quod ratione
Vna pars citius altera gangrænam ſentit. deinceps comprobaui: pars autem, quæ le-
cto ſuperſedet, premitur totius membri põ-
dere. Quò fit vt vaſa eiuſdem partis difficilè
repleantur: quare & vltimò gangrenam ex-
periuntur. Si igitur adhuc per omnes mem-
bri partes ſenſus fuerit, & vena aliqua in eo-
Cura. dem membro manifeſtetur, hæc ſecetur;
quantò propinquius tumidæ parti fieri po-
teſt, & ſanguinem protinus mitte abundan-
ter, deinde membrum iſto vel ſimilibus ca-
taplaſmatibus foueatur, Recipe farinæ hor-
dei, lentium, añ ℥. ſex, floris camomillæ ℥.ij.
cum ſapa, & lixiuio optimo, æquis portio-
nibus bulliant, & fiat emplaſtrum mediocris
conſiſtentiæ, quod craſſum, calidúmque,
quantum ſufferre commodè poſsit, ſuper
craſſo linteo extendatur, & membro appli-
cetur. Si verò ſenſus expers apparere iam cu
Si ſit abſque ſenſu. tis incœperit, eam abſque mora multis pla-
gis nouacula aperire oportebit, ac tantum
profundè, quantum ſcalpellationes perfectè
ſentiat, diſtantes autem inter ſe duobus digi
tis tranſuerſis, & per muſculorum longitu-
dinem: nam hoc remedio plures liberaui-
mus.

mus. Atqui vbi ſanguinis ex his plurimum effluxerit, infraſcripto vnguento eas reple-re oportet, Recipe mellis ℥.j. præcipitati ℥.ß. miſce, & vtere, vel loco huius, vnguentum ægyptiacũ, & ſimilia: verùm doloroſum eſt, nec æquè bonum, ac primùm: ab iis totum membrum infraſcripto cataplaſmate den-ſo, ac calente, quantum fieri poteſt, fouea-tur: Recipe farinæ hordei, lolij, lupinorum, & lentiũ, añ. ℥.ſex, mellis partem vnam, ſa-pæ partes quatuor, lixiuij boni partem vnã, & ad ignem fiat emplaſtrum. Sat erit ſemel in die ſimilia medicamenta admouere, niſi icoris plurimum emanauerit: nam tunc bis in die renouare medicamenta licebit. Duo-bus, tribúsve diebus præteritis à ſcalpella-tione, medicamenta, quæ leuius abſtergant, cum exſiccatione, & ſine morſu imponenda ſunt, vt hoc, Recipe mellis ſpumati ℥.j. tere-binthinæ ℥.ß. aloes, farinæ hordei, ariſtolo-chiæ rotundæ, ana ℥.j. miſce ad vſum. Supra-ſcriptum autem cataplaſma iuuabit, etſi per ſex, vel octo dies in vſum venerit, verùm mutato lixiuio, vt ſcilicet eius loco vinum addas, vel ſolum, vel æquis portionibus cũ ſapa miſtum. At cum plagas abſterſas, be-

néq; digeſtas inueneris,perinde vt reliqua vl cera curãda ſunt,ſarcoticis ſcilicet,quoad cu tem inducere liceat, mox cutẽ generãtibus. Sed nec ab re erit, ſi validæ fuerint vires, ad contraria reuellere, ſanguinis miſsione, vel purgantibus. Quòd ſi viriũ robur ſatis non reſpondeat,ad ea te conferes, quæ ſine euacuatione in contrarias partes humores euocant,vt balnea calentis aquæ,vincula,frictiones mediocriter aſperæ, victus prætereà (ſi vires ferant) tenuiſsimus, magíſque in calidum, quàm in oppoſitum inclinet, & ambiens,& quæcunque apponuntur, ne tamen quid nimis. Aluus, ſi munus ſuum non præſtet, clyſteribus excitetur. Si tuetur affecta pars, vt reliquis ſibi continuis emineat, vel ſaltem non inferior ſedeat. Verumenimuerò non rarò cùm mẽbra in ſiderationẽ, aut ſphacelon (ſi ſic appellare mauis) incurrãt, opus labore non indignum nunc me ſuſcipere cenſebo, ſi quomodo, & quando illa amputanda ſint, ac quibus remediis mox ſuccurrendum expoſuero. Aliquos medius fidius interire vidimus propter ineptiam artificum,tum errantium circa principia, tum formidine huiuſmodi operis. Quare hîc chi

De ſphacelo,et de eius ablatione.

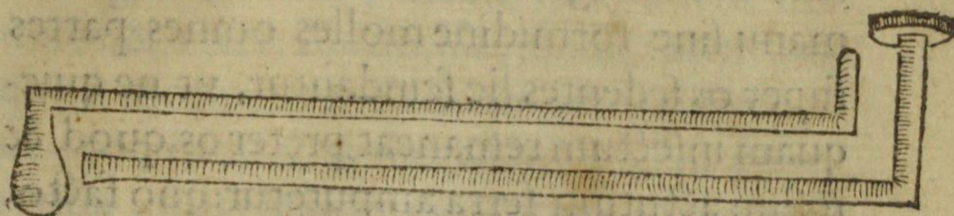
rurgus

rurgus exercitatiſsimus deſideratur, ac omni formidine ſpoliatus, intelligens præſtãtius eſſe quicquam cum aliqua, quantumuis minima ſpe agere, & minus tetrum eſſe, mẽbrum ſpe conſeruãdi reſidui auferre, quàm illo relicto, omni ſpe dempta, totum corpus ſine præſidio tuto interire. Quum præterea membrum ſphacelatum inueneris, extemplò ablationi intende: nam facilè continuæ partes corrumpuntur, ſi diutius moram trahas. Cognoſcitur enim nigredine ſua, & omninò motus, & ſenſus deperditione. Nam cùm ad oſſa, vel profundiſsimas membri partes nouacula plagæ multę ſine ſenſu fiãt, ſiderati iam membri firmiſsimum argumentum eſt, quare ſcalpellando profundius verſus ſanam partem, quoad ſenſum aliquem percipiat, percurrẽdum eſt, quò certior fias, quid auferre, & ſinere quid conueniat. Inciſio autem fieri debet inter terminos gangręnę, & ſphaceli. Nam quod omnino emortuũ eſt, totum auferendum eſt, & quod ſenſum adhuc aliquem in ſe habeat, quantumcunq; obtuſus is fuerit, totum conſeruandum. Nã id quod gangræna tantum occupatur, in naturalem habitum referri adhuc poteſt. At in

Signa ſphaceli.

iuncturis ipſis inciſio non fiat, ſed infra vel ſupra eas,ſic,vt ſi quicquam ſentiat,puta vel cubitus, vel genu (nam circa has vt plurimũ ſectiones fieri accidit) infra ſecare oportet. Inciſio autem minus periculoſa eſt, quò magis à principalibus partibus diſtat, ſi ipſa ratione fiat. Si verò penitus expers ſenſus iunctura fuerit, ſupra illam ſectionem facere oportebit. Age igitur, cùm opus aggredi volueris,ſint tibi pręſto,quæ infra notantur. Primùm ferrea inſtrumenta ad hoc munus apta,nouacula ſcilicet,& ſerra,quæ & ſubtilis,& acuminatis dentibus ſit, deinde ferrea cauteria igne rubentia. Vtile autem eſt ex his quatuor parata habere, & miniſtros duos, qui ſimul opus præſtent, præcipuè ſi membrum magnum ſit,vt coxa, quo celerius liberetur, præſertim ſi patiens ſit imbecillis. Si verò vigeant vires in corpore, non inutile erit permittere ſanguinis aliquid affluere,libram vnam puta,plus,minúsve, vt virtus,membrorúmque circunſtantium repletio indicabunt.Sint enim cauteria plana, leniáque,ac denſa, vt calorem diutius conſeruent. Sit præter hæc aliud, quo profundius vena(ſi contingat) vri poſsit, quorum̄
omni

omnium hîc formas exponimus.

Sint ab ijs parata vincula viribus valida, ne ea trahendo fortius (prout conuenit,) rumpatur: alterum, quod duobus digitis latitudine æquetur, alterum verò huic dimidio, quò fortiùs ſtringat: mox faſciæ, quibus accedat medicamentorum conuenientium apparatus, vt roſaceum, cum oui albo, & bolo armena: pro prima cura commodè vſtæ parti apponi poteſt & oxycratum, quo muniantur circunſtantes partes. Aſt omnibus ſic paratis, ac promptis, ligetur membrum ſupra locum ſectionis per ſpatium digiti tranſuerſi, primò vinculo latiore, & illicò pòſt tenuiore, verùm ſtrictè admodũ, quò ſanguis ſectis venis abundantiùs non effluat. At ſtatim vel vnà ſimul contrarias partes vincire oportet, quò ſanguis retineatur, ne impetuosè ad membrum ſecandum fluat, & effluat. Pars autem ſuper ſectionis

locum pannis in oxycrato infusis inuoluatur, & euestigiò cultro rasorio ponderosa manu sine formidine molles omnes partes super os sedentes sic scindantur, vt ne quicquam insectum remaneat, pręter os, quod & ipsum actutum serra amputetur: quo facto, candentibus ferris tota pars secta ponderosa manu incrustetur, ac fortius os ipsum. At si vena aliqua cõtracta effluere non desinat, alio instrumento pro ea parato vratur: mox ablatis à membro patiente vinculis, cataplasmetur iam dicto medicamento, ac tepido: vicinæ verò partes frequentiùs irrorentur oxycrato frigido, si æstas vigeat, amoto frigore, si hyems instet, contrariæ partes modò vinculis, modò frictionibus mediocriter molestentur, ne iam motus sanguis ad imbecilliorem partem transcurrat. Diebus sequẽtibus, quò crusta decidat, infrascripto medicamento vteris: Recipe butyri nòn omnino recentis, nec vetusti, ℥. vj. lauetur per horam in succo porri, succum bis, térve renouando, cum quo crusta implastretur. Quòd si porrum non adsit, butyrum solum, vel suis axungia, similiter non omnino antiqua, satisfacient. Et cùm crustam iam separationi

vicin

vicinam eſſe noueris, butyro ſimplici, vel axungiæ recentis, mellis tantundem immiſce,& vtere. Illa deciſa, medicamentum, quod mediocriter exſiccet cum abſterſione, conducet: cui ſuccedant cutem generantia, quæ ſcilicet potentem exſiccandi ſine morſu vim habeant, prout in reliquis etiam vlceribus competere vos (vt exiſtimo) nouiſtis. Quorum omnium exemplaria infrà exponere non pigebit, eorum maximè, quæ familiari nobis vſui fuere. Sed virtuti hîc primùm attendere oportet: nam in iis facilè diſſoluitur, tum propter dolorem, tum propter euacuationem multam ſanguinis, ſpirituúmque. Quare per horulam ab opere, præter rationem nõ erit, infuſum panem in vino paucifero dare. Nec eſt tentandum opus ſtomacho exiſtente famelico: ſtatim enim moleſta ſyncopi præhendi ſolent: nec eo repleto, ne cibus propter agitationẽ corrumpatur, vel in venas meſaraicas omnino incoctus trahatur. Tranſeamus nunc ad medicamentorum formas explanandas, quę tam pro præſeruatione, quàm pro curatione nobis cum proſpero ſucceſſu, frequenti vſui fuere, à debilioribus incipientes, ac omnia breuiter ſuo ordine diſponentes.

Putr

Putridam carnem remouentia.
Cap. 23.

CArnem contuſam ad putrefactionem accelerant, quæ facilè corrumpuntur, vel quæ calida,& humida facultate pollent, vt oui luteum, oleum tum commune, tum amygdalarum, & quod ex ſemine lini, vel fœnigræci, vel ſimilium fit, præter hæc butyrum, & recens & vetuſtum, ſed hoc magis, verùm propter eius calorem recens magis laudamus. Axungia porci, medullæ crurium vitulorum, boum, porcorum, & quæ eadem facultate vigent. Verùm ad ſeparationem illam magis vrgent, quæ colliquant, exſiccántque, quale præcipitatum, quod omnibus ſui generis præfero, alumen, æris viride, chalcanthum, ſandaracha, ſublimatum, & quæ ex iis fiunt medicamenta. Verùm horum nullum apponendum eſſe per ſe conſulo: dolorem nanque excitant plurimum, præcipitato omiſſo: nam ipſum inter hæc minimè dolorem affert: ſed & ipſum cum butyro miſcemus. Si verò hoc præſto non ſit, viride æs vſtum vel purũ cum butyro miſcemus, vel chalcanthum, vel ſublimatum. Sed hæc fortiora non vſui ſunt conferenda, niſi

vbi magna fuerit corruptela, quæ nec ſola vi Naturæ, nec ope debilium medicamentorum ſeparari nequit. In iis & ægyptiacum dictum vnguentum ponimus, quod ex aceti partibus ſeptem, floris æris partibus quinq;, mellis partibus quatuordecim conſtat: cui quandoque alumen, & ſublimatum immiſcemus, vt fortius reddamus. *Egyptiaci compoſitio.*

Abſtergentia, & carnem generantia. Cap. 24.

ABſtergũt ſuccus myriophylli, verbaſci, apij, roſarum, plantaginis, chelidonij, terebinthina, terebinthus, vinum, hepſema, mel. Sed quia cùm abſtergere intendimus, leuiter etiam exſiccare debemus, iſtis addimus hordeaceam, vel fabaceam, vel ex loliis, vel lupinis, vel lentibus farinam, vel ariſtolochiam longam, vel rotundam, vel iridem, vel roſas, vel graminis radices, in tenuiſsimum veluti pollinem redacta. Si valentiùs abſtergere intelligamus, vel præcipitati, vel aluminis, vel floris æris vſti portiuncula toti maſſæ addemus, vel ægyptiacum appellatum vnguentum, vel ex ho-

rum

rum & ſimilium aliquibus miſcellas confi-cimus, plus, minúsve exſiccantes, vel abſter gentes, prout vlcus ipſum oſtendit. Nam vbi iam ſeparata eſt ab vtili contuſa caro, leuiore abſterſione, ac leuiore exſiccatione egemus, quo deperdita caro regenerari citius valeat. Nam quæ leuiter abſtergunt, modeſtéque exſiccant, ſine morſu, vel cum minimo, carnis regenerationem non impediunt.

Cicatricem inducentia. Cap. 25.

CIcatricem inducere dicimus quæcunque ſuperfluam vlceris humiditatem moderatè exſiccare poſſunt, ac, ſi fieri poſſit, ſine mordicatione, vt balauſtiũ, gala immatura, ſylueſtria poma, viridium nucum cortex, veſicæ ſuper vlmos natæ, gallæ cupreſsi in puluerem redactæ, plumbum vſtũ, tutia, lithargyrum, ceruſſa, bolus armena, terra Lemnia, alumen, & ſimilia, vel ex iis confecta emplaſtra, præthereà fomentum ex auſtero vino, in quo ſint cocta, quæ vi pollent adſtringente, & ſiccãte, vt balauſtium, gala, alumen, & ſimilia.

Repel

Repellentia. *Cap.26.*

REpellunt quæ frigida ſunt, & quæ adſtringenti facultate ſunt prædita, vt aqua ſimplex, ſtillatitia, decocta, vel ſucci herbarum frigidarum, vt lactucæ, plantaginis, poligoni, maioris ſedi, & minoris, foliorum, & ſummitatum, tum rubi, tum vitium, myrtus, balauſtium, galla omphacitis, omphacium, acetum, mala pyráque ſylueſtria, meſpila, ſorba, alumen, atramentum ſu torium, & alia huius generis: ſed hæc mineralia cum humidis, ac frigidis miſcenda ſunt,

Diſſoluentia. *Cap. 27.*

DIſſoluunt quæ calefaciunt, & humectant, & quæ cum calore leuiter exſiccant, vt aqua calida, vinum calidum, omnia balneorum genera, modò ea fiant arte, vel natura ſint calida, emplaſtra, olea, linimenta ex calidis medicamentis, vt anthemis, ſemen lini, fœnumgræcum, mentha, nepeta, ſerpillum, calamenthum, pulegium,

vrtica, melissa, arthemisia, & alia plura, quæ & à Galeno, & Dioscoride, & à reliquis, qui simplicium medicamentorum facultates scripserunt, cognosci possunt, ac experientia comprobari: quibus omnibus facilè prudens, ac exercitatus medicus, atque chirurgus, vbilibet ad vsum ratione cõponet medicamenta, prout morborum compositio indicabit: nam & hæc inter anodina numerari possunt, prætereà fomenta ex calido lacte, vel emplastra ex pane trito in lacte cocto, cui ouorum vitella, crocíque aliquid sint addita, vel furfur triticeum in sapa coctum. At nũc de iis satis me dixisse censebo, cùm locos Galeni recitauero, vbi medicamentorum formæ aliquot à me quãdoque hîc nominatæ scribuntur, ne pro iis perquirendis chirurgi plurimum laborent: non libuit hîc illorum compositiones inserere, ne videar opus maius fecisse ex his, quę ab alijs scriptoribus diffusè, ac clarè fuere descripta.

Barbarum emplastrum scribitur secundo de compositione medicamentorum per genera, capite vigesimosecundo: & quia illic plures sunt formæ descriptæ, chirurgus

exer

exercitatus ipsis vtetur, ratione ductus, sic vt vbi magis siccare conueniat, & adstringere, vel tertiū in ordine scriptū, nigrum appellatum, eliget: vel aliud Iuliani, quod cruentis vulneribus competere dicit. Quòd si minùs siccare desideres, vel vbi adhuc carnis deperditæ regeneratio expectatur, primam vel secundam præpones compositionem, inscriptam Barbarum, quo vtor.

Quod ex chalcitide fit emplastrum, descriptum reperitur libro primo de compositione medicamentorum per genera, capite quarto: nam & ipsum pluribus modis vsui venire potest, prout diuersificatur eius compositio, vt ex Galeni dictis satis patet. Et quia chalcitis non facilè haberi potest, atramento sutorio, eius loco vtimur: & vbi deest palma viridis, vel myrtum, vel salicem, vel vlmum eius vice in vsum ponimus.

Tripharmacum ex oxeleo, & argēti spuma, primo de compositione medicamentorum per genera, capite septimo inuenies. Isis epigoni si formā optas noscere, ad quintum de compositione medicamētorum per genera, capite tertio, recurre: nam illinc, & ex reliquis libris Galeni, præcipuè qui sub

titulo de compoſitione medicamentorum per genera,& de ſimplicibus (vt dictum eſt) medicamentis, ſunt inſerta, varia medicamenta tibi ſuggeres, ad quæ recurrere poteris, ſi lubeat, oporteátq;. Balani, aut (ſi malis) ſuppoſitoria, ex ſapone fieri poſſunt oleo illita, vel ex radicibus bletarum oleo illita, ac ſale aſperſa, vel ex melle diu cocto, donec indureſcat, cui ſint miſta, vel ſal, vel alumen, vel ſal gemmæ, vel ſal nitri, vel colocynthis.

Clyſteria etiam varia fieri poſſunt: verùm quod communiter in vſum venire poteſt, tale erit: Recipe mellis deſpumati, olei communis, vtriuſque vncias tres, caſsiæ extractæ vnciam ſemis, ſalis drachmas duas, decocti foliorum cauliũ vncias octo, miſce, & fiat clyſter: vel loco deſpumati roſatum mel capere poteris, vel loco decocti foliorũ caulium, maluarum decoctum, præcipuè vbi minus partes ventris calefacere intelligas: ſimiliter & violaceum, vel roſaceum loco communis olei. Quòd ſi potentiora poſtules, adde hieræ picræ ab vncia ſemis ad vnciã vnam, vel diafœnici, vel benedictæ laxatiuæ in eadem doſi, vel electuarium roſatum, vel confect

confectionem amech, prout humor euocandus desiderat. Quòd si adhuc acriores desideret, vnciam vnam minoris cẽtaurij, in decocto incoque, vel colocynthidis vnciam semis. Prætereà decoctum ex ebuli, vel sambuci foliis, vel radicibus, in quo etiam supradictorum aliquid addatur. Verùm hęc acriora tantùm conueniunt in vegetioribus naturis, in quibus ad illas partes reuulsio potentior cum euacuatione exoptatur.

Etsi non sit necessum huic nostri operi purgantium medicamentorum quicquam inserere, profuturum tamen quãdoque plurimùm existimaui, præcipuè vbi medicus non adesse posit, vel vbi chirurgus per se vtrunque præstare audet. Quod vtique secus consulo, nisi & is in propinandis medicamentis ventrem cientibus non mediocriter fuerit exercitatus, ne quandoque plus, minúsve, quàm liceat, educat, vel offerat medicamentum, quod vomitum moueat, vbi id cohibere omnino oporteat: quod quandoque prorsus perniciosum est, vt in affectibus, qui circa ventres fiunt: vel humorem educat, quem fortè sinere præstitisset.

Medicamentum choleram purgans, nec vomitum mouens.

REcipe rhabarbari electi & ſubtiliter puluerizati drachmam vnam,electuarij roſati Meſuæ drachmas duas,ſyrupi roſati laxatiui quantum ſufficit:fiat bolus,quem capiat manè,vel ſerò,per horas tres ante cibum,cui ſtatim ſuperpotet infraſcriptam potionem:Recipe ſyrupi roſati laxatiui vncias duas,aquę cichoreæ vnciam vnam & ſemis, miſce, capiat illico ab aſſumpto bolo, hoc medicamentum, quod bellè bilem ac ſeroſos humores educet,ac ſine moleſtia.

Pituitam ducens ſine moleſtia.

REcipe agarici optimi non trochiſcati drachmã vnam, aloës electi drachmã ſemis cum oxymelite ſimplici, fiat bolus, quem capiat hora electa,cui ſubitò ſuperpotet infraſcriptum,Recipe mellis roſati colati vncias tres,aquæ decoctionis betonicæ vncias duas,miſce,fiat potio, quam capiat extemplò ab aſſumpto bolo.

Edu

Educens melancholicum humorem.

RECipe pulueris foliorũ ſenæ drachmã vnam, agarici, cinnamomi, ana ſcrupulum vnum, cum ſyrupo de fumo terrę compoſito, fiat bolus, quem capiat, vt ſuprà, & ex tempore infraſcriptam bibat potionem: Recipe origani manipulos duos, agrimonię, ceterach, añ. manipulum vnum, paſſularum vncias duas, aquæ fontis libram vnam: bulliant ad dimidium, cuius recipe vncias tres, ſyrupi de fumo terrę compoſiti vncias duas, miſce: fiat potus: capiat illico ab aſſumptione boli, vel ſi bolum hunc deglutire forſitã pigeret, loco eius fiat infuſio drachmarum quinque foliorũ ſenæ, cinnamomi drachmę vnius, in vnciis tribus decocti immediate ſupraſcripti, cui ſuperaddes ſyrupum de fumo terræ compoſitum in doſi ſignata.

Omnes hæ medicinæ ſuo loco & tempore exhibitæ in corpore, quod mediocriter medicinis pareat, educẽt mediocriter, ſi debiliores, vel fortiores, vel quæ miſtim humores educant, deſiderentur, ſapiens medicus, tum ex his, tum ex aliis multis, quæ in purgandis corporibus vſui veniunt, medica-

mentorum varias formas, prout humores peccantes, ac patientis habitus indicabunt, componet. Hæc tamen obiter dixisse placuit, quisquis vberiorem huius lectionem desiderat, ad eos, qui ex instituto de hac materia tractare susceperunt, confugiat.

FINIS.

Errata.

Pagina 16.linea 6.lege experti.ead pag. lin.16.lege scorpionis ictibus.

folio 3. linea. 15.lege imperio sunt posita.3.17.l.ducti. 5.8.l.diligēter.7.17.l.nil.18.18.l.cum.25.2.l.pauci qui chirurgiam.43.3.leg.occlude.52.23.le.quàm debeat. 53.6.l.consuetudini.53.11.l.condita parce nutriatur. 58.16.l.arida.63.vltima genere.66.16.l.qua.70.22.l. Nos.72.22.l. morti. 92.24. auctores.96.13.Heæ.99. 6.l.sāguinis.99.12.l.serosi.105.12.l.si circa eiusdē regiones illud sit. 107.12.l. aptum.112. 24.l. instrumētum.119.10.l.ductum.120.3.l.halitus. 125. 14.l. curā. 130.11.l. lixiuij parte vna.133. 8.l.sufferri potest.133. 22.l.ana.ℨ.1.